

ชุดโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนกึ่งยโสโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา
กลุ่มนอกกำลังแรงงาน

การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับส่นในชุมชนท้องถิ่น
จังหวัดเชียงใหม่

ผศ.ดร.สิริวันท์ ชัยฉาณะ

หัวหน้าโครงการ

ธีรประเสริฐ

นักวิจัยหลัก

รศ.ดร.พัศคิยา กรรณสุต
จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับสมณะในชุมชนท้องถิ่น
จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย

ผศ.ดร.สิริวัณทร์ ชัยญาณะ

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

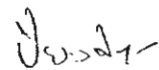
ธันวาคม 2546

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการการพัฒนา ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วยการวิจัยสถานการณ์ของคนจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกวัยทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหที่ทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหายังไง โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเป้าหมายได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครอบครัว องค์กรรัฐ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาคายากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้แง่คิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ปัญหาคายากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ปัญหาคายากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวดี บุญหลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการการพัฒนากระบวนการสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเสมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปธรรมของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สร้างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า "คนจนมักจะถูกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ" ใช่! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรวยนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบริวาร ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้ อาตัม สมิต นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรวยนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของท่าทีต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริมาตรลวกกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในสังขรณ์ว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในหลืบในซอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากความช่วยเหลือของ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ รศ.ดร.ชัตติยา
กรรณสูต อาจารย์จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร และนางสาววันเพ็ญ อื้อฉาว รวมทั้งผู้ซึ่งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
สำหรับการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ขอบคุณ และขอบใจทุกท่านที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

สิริวันทนีย์ ชัยญาณะ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชีวิต สาเหตุแห่งปัญหาชีวิต รูปแบบในการแก้ปัญหา ด้วยการช่วยเหลือ ปัญหาที่จะเข้าถึงระบบบริการของรัฐ ของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ สามเณร จำนวน 14 รูปแบบ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำเสนอในลักษณะของการพรรณนาความ (Description) ผลการวิจัยพบว่า

สาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะส่วนใหญ่คือ ความยากจนขัดสนทุกซอก ทำให้สามเณรเหล่านี้ต้องมาบวช สามเณรบางรูปต้องมาบวชเพราะไม่มีคนเลี้ยงดู อันเนื่องมาจากพ่อติดคุกแม่ ไม่สามารถหาเลี้ยงได้ ยิ่งเรียนหนังสือด้วยแล้วแม่ไม่มีทางส่งเสียได้เลย บางรูปแม่เสียชีวิตไปตั้งแต่เล็ก ๆ ขาดความอบอุ่น ขาดคนเลี้ยงดู ขาดเงินที่จะเรียนหนังสือ บางรูปก็มีน้องหลายคน พ่อแม่ส่งเสียไม่ไหวจึงต้องมาบวช เพื่อลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว บางรูปไม่มีพ่อแม่เพราะเสียชีวิตไปแล้ว บางรูปก็มาจากครอบครัวที่แตกแยก ซึ่งมีปัญหาชีวิตอยู่แล้ว และเป็นแรงผลักดันให้ต้องมาบวช

การช่วยเหลือกันเองในหมู่สมณะ ส่วนใหญ่เจ้าอาวาสและหลวงพี่จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่น ชื้อข้าวให้หุงแล้วแบ่งกันฉัน ให้ยืมเงิน เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ดูแลรักษา มีอาหารการกินก็แบ่งกัน ส่วนเพื่อนๆ ก็ช่วยเหลือกัน โดยการให้คำปรึกษา ให้ยืมเงิน ให้ยืมข้าวของเครื่องใช้ แบ่งอาหารการกินให้ แต่ก็ช่วยกันได้ไม่มากนัก เพราะต่างฝ่ายต่างก็ไม่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าเล่าเรียน ยืมกันไม่ได้เลย

การเข้าถึงระบบบริการของรัฐ สามเณรส่วนใหญ่มีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐมากที่สุด คือ การได้รับการศึกษา ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองและตัวสามเณรเห็นว่าการศึกษาคือพื้นฐานในการดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต จึงชวนชวนและมองหาช่องทางที่จะเข้าศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ ส่วนบริการอื่นๆ อาทิ ได้รับส่วนลดค่าโดยสารรถประจำทาง โดยจ่ายเพียงครึ่งราคา ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะไม่ค่อยได้มีโอกาสรับบริการมากนัก เพราะไม่ค่อยได้เดินทางไปไกลๆ สำหรับการเดินทางใกล้ๆ ก็ได้รับการลดราคาบ้าง อีกทั้งยังได้รับการรักษาพยาบาลฟรี นอกจากนี้แล้วสามเณรก็ไม่ทราบว่ารรัฐให้สวัสดิการอะไรกับสามเณรบ้าง องค์การเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ เช่น พุทธสมาคม ก็ได้จัดหาทุนการศึกษาให้แก่สามเณรบ้าง แต่ไม่มากนัก เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่สู้ดีนัก

สามเณรมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนที่อาศัยอยู่น้อยมาก เพราะการดำรงชีวิตของสามเณรแทบไม่ต้องพึ่งพิงรัฐเลย ตราบใดที่ญาติโยมยังให้ความอนุเคราะห์ใส่บาตรทำบุญ สามเณรก็ยังคงอยู่ได้

วงจรของความทุกข์ยากของสมณะจะเริ่มจาก การขาดแคลน ทั้งทุนทรัพย์และน้ำใจในครอบครัว ซึ่งนำไปสู่การขาดโอกาสทางการเรียนและการประกอบสัมมาอาชีพ จึงต้องไปบวช ในขณะที่บวชก็ขาดแคลนทุนทรัพย์และปัจจัยอื่นๆ ทำให้ผลการเรียนไม่ดีเท่าที่ควร โอกาสที่จะได้ประกอบสัมมาอาชีพที่มีรายได้สูงก็ลดลง

การหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก สามเณรคิดว่าการเรียนสำเร็จและการมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้จะทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก สามเณรคิดว่าความทุกข์ยากจากสาเหตุอื่นๆ ก็ยังคงมีอยู่ ถ้ายึดคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้วก็จะเข้าใจและสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ยากได้

สารบัญ

คำนำสกว.

คำนำหัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ประวัติจังหวัดเชียงใหม่	1
1.2 ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่ประเด็นการศึกษา	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	5
1.5 วิธีการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากกรณีศึกษา	6

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บทบาทและโครงสร้างการบริหารงานของคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค	8
2.2 นิตยภัต	14
2.3 หลักเกณฑ์การถวายความอนุเคราะห์ในการโดยสารเครื่องบินของ พระเถระชั้นผู้ใหญ่	16
2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่	17
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17

บทที่ 3 ผลการศึกษา

3.1 สภาพชีวิต	18
3.2 สาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะ	22
3.3 รูปแบบในการแก้ปัญหาด้วยการช่วยเหลือกันเองของสมณะในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ และรูปแบบการช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชนอื่น	22
3.4 ปัญหาของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ที่จะเข้าถึงระบบ บริการของรัฐด้านโอกาส ช่องทางและรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือ ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	23
3.5 การประเมินตนเองของสมณะ	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.6 การวิเคราะห์ความยากลำบากของสมณะ	24
3.7 ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง	25
3.8 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ	26
3.9 วงจรความทุกข์ยาก	26
บทที่ 4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
4.1 บทสรุป	28
4.2 อภิปรายผล	35
4.3 ข้อเสนอแนะ	36
บรรณานุกรม	37
ภาคผนวก	38

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ประวัติจังหวัดเชียงใหม่

สภาพทั่วไป

เชียงใหม่เป็นเมืองเก่าแก่และมีประวัติการสร้างอันน่าภาคภูมิใจ กษัตริย์ผู้ทรงสร้างนครเชียงใหม่ คือ "พญาเม็งรายมหาราช" ซึ่งก็คือพ่อขุนเม็งรายมหาราช พระองค์ทรงรวบรวมบ้านเล็กเมืองน้อยบนแผ่นดินล้านนาไทยให้เป็นผืนแผ่นดินเดียวกัน รวมเป็นอาณาจักรล้านนาไทยอันกว้างใหญ่ไพศาล

ในระยะเวลาที่พญาเม็งรายกำลังเรืองอำนาจในอาณาจักรล้านนาไทยนั้น เป็นระยะเดียวกับที่ "พญาร่วง" คือ "พ่อขุนรามคำแหงมหาราช" กำลังเรืองอำนาจอยู่ในอาณาจักรสุโขทัย แล "พญาเจ้าเมือง" คือ "พ่อขุนเจ้าเมือง" กำลังเป็นใหญ่อยู่ที่เมืองพะเยา กษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์นี้เป็นพระสหายสนิทร่วมน้ำสาบานมาด้วยกัน

เมื่อเริ่มสร้างเมืองใหม่นั้น พญาเม็งรายได้ทูลเชิญพญาร่วงแห่งอาณาจักรสุโขทัย และพญาเจ้าเมืองแห่งเมืองพะเยาพระสหายร่วมน้ำสาบานให้มาช่วยพิจารณาทำเลที่จะสร้างเมืองใหม่ กษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ทรงเห็นที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ริมฝั่งแม่น้ำปิง บริเวณป่าเชิงดอยสุเทพเป็นที่ราบกว้างใหญ่อยู่ในเทือกเขาสลับซับซ้อน มีแม่น้ำปิงอยู่ทางทิศตะวันออก พื้นที่นั้นกว้างใหญ่อุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะสร้างเมืองหลวงขึ้นในบริเวณนั้นเป็นอย่างดี

พญาร่วงทรงมีพระราชดำรัสว่า "เมืองนี้ข้าศึกจะเบียดเบียนทำลายมิได้ คนไหนมีเงินพันมาอยู่จะมีเงินหมื่น ครั้นมีเงินหมื่นมาอยู่จะมีเงินแสน" ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นพญาเม็งรายจึงได้ตกลงพระทัยที่จะสร้างเมืองใหม่ขึ้น ณ ที่ราบเชิงดอยสุเทพแห่งนี้ โดยสร้างกำแพงเมืองด้านกว้าง 800 วา ด้านยาว 1,000 วา มาบรรจบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ครั้นได้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์ก็ได้ลงมือขุดคูเวียง และก่อสร้างปราการด้านทิศอีสานอันเป็นทิศศรีนครก่อน แล้วอ้อมไปทางทิศทักษิณ ไปรอบสี่ด้านพร้อมทั้งตั้งตลาดไปด้วย เป็นเวลา 4 เดือน จึงเสร็จสมบูรณ์ กษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ทรงขนานนามเมืองนี้ว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" ในปี พ.ศ.1839 เมืองเชียงใหม่จึงเป็นศูนย์กลางความเจริญของล้านนาไทย โดยมีกษัตริย์เชื้อสายราชวงศ์เม็งรายปกครองตลอดมาจนถึง 200 ปีเศษ

เชียงใหม่เป็นราชธานีอาณาจักรล้านนาไทยตั้งแต่ พ.ศ.1839 และมีอายุครบ 700 ปี ในปี พ.ศ.2539 (เทศบาลนครเชียงใหม่ 2544 : 31-32)

สภาพภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปเป็นภูเขาและป่าไม้ จึงแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. เป็นพื้นที่ภูเขาที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 500 เมตร ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตก เป็นป่าต้นน้ำลำธารและไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก
2. เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบเชิงเขา กระจายอยู่ระหว่างหุบเขา มีรูปร่างยาวรีทอดตัวจากแนวเหนือ-ใต้ พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก เช่น ที่ราบลุ่มน้ำปิง ที่ราบลุ่มน้ำฝาง ที่ราบลุ่มน้ำแม่งัด (เทศบาลนครเชียงใหม่ 2544 : 32)

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ที่เส้นรุ้งที่ 16 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,027 ฟุต (310 เมตร) ส่วนกว้างจากทิศตะวันตกจรดทิศตะวันออกประมาณ 138 กิโลเมตร ส่วนยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ประมาณ 320 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 750 กิโลเมตร โดยทางรถไฟ และห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 720 กิโลเมตร ตามแนวทางหลวงแผ่นดินสายเหนือ

ทิศเหนือ ติดรัฐฉานของสหภาพเมียนมาร์ โดยมีสันปันน้ำของดอยคำ ดอยปกเกล้า ดอยหลักแตง ดอยถ้ำป่อง ดอยถั่วย ดอยผาฮวก ดอยอ่าขาง อันเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาแดนลาวเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

ทิศใต้ ติดอำเภอสามเงา จังหวัดตาก มีร่องน้ำแม่ตื่นและสันปันน้ำดอยเรียม ดอยหลวงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

ทิศตะวันออก ติดจังหวัดเชียงราย ลำพูน และลำปาง ส่วนที่ติดจังหวัดเชียงรายและลำปาง มีร่องน้ำลึกของแม่น้ำกก สันปันน้ำดอยช้าง ดอยหลุมข้าว ดอยแม่ว่อน้อย ดอยวังผา ดอยแม่โค เป็นเส้นกั้นอาณาเขต ส่วนที่ติดจังหวัดลำพูน มีดอยขุนห้วยหละ ดอยช้างสูงและร่องน้ำปิงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

ทิศตะวันตก ติดอำเภอป่าเยี๋ยวมและแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสันปันน้ำดอยกั้งแดง ดอยแปงเมือง ดอยแม่ยะ ดอยฮังเกตุ ดอยแม่สุรินทร์ ดอยขุนยวม ดอยหลวงและร่องแม่ริด แม่ฮอย และสันปันน้ำดอยขุนแม่ตื่น เป็นเส้นกั้นอาณาเขต (เทศบาลนครเชียงใหม่ 2544 : 32-33)

พื้นที่

จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 20,107,057 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 12,566,910 ไร่ (เทศบาลนครเชียงใหม่ 2544 : 33)

สภาพภูมิอากาศ

เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีสภาพค่อนข้างเย็นเกือบตลอดปี มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 24-10 องศาเซลเซียส โดยมีค่าเฉลี่ยอุณหภูมิสูงสุด 39.6 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 8.6 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 65.6 % (เทศบาลนครเชียงใหม่ 2544 : 33)

ฤดูกาล

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ภายใต้อิทธิพลลมมรสุม 3 ชนิดในช่วงปีดังนี้

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง กลางเดือนมีนาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ นำอากาศหนาวจากไซบีเรียพัดผ่านจีนเข้าสู่ภาคเหนือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง กลางเดือนพฤษภาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ (เทศบาลนครเชียงใหม่ 2544 : 33-34)

ประชากร

จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรจำนวน 1,601,379 คน แยกเป็นชาย 791,930 คน และหญิง 809,449 คน และมีจำนวนครัวเรือน 365,144 ครัวเรือน จำนวนบ้าน 517,936 หลัง (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ 2544 : 33)

เศรษฐกิจ

จังหวัดเชียงใหม่ มีผลิตภัณฑ์มวลรวม 8,161.00 ล้านบาท และมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 56,287 บาท (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ 2544 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ศาสนา

จังหวัดเชียงใหม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการศาสนา ดังนี้

1. วัด จำนวน 1,286 วัด	จำแนกเป็น พระอารามหลวง	จำนวน 7 วัด
	วัดราษฎร์	จำนวน 1,282 วัด
2. นิกาย จำแนกเป็น	มหานิกาย	จำนวน 1,196 วัด
	ธรรมยุต	จำนวน 93 วัด
3. พระภิกษุ	จำนวน 4,526 รูป	จำแนกเป็น
- มหานิกาย	จำนวน 3,885 รูป	
- ธรรมยุต	จำนวน 641 รูป	
4. สามเณร	จำนวน 7,197 รูป	จำแนกเป็น
- มหานิกาย	จำนวน 6,888 รูป	
- ธรรมยุต	จำนวน 609 รูป	
5. ศาสนสถาน จำแนกเป็น		
- มัสยิด	จำนวน 14 แห่ง	
- โบสถ์คาทอลิก	จำนวน 65 แห่ง	

- โบสถ์โปรเตสแตนต์ จำนวน 118 แห่ง
- โบสถ์พราหมณ์ จำนวน 1 แห่ง
- 6. จำนวนประชากรที่นับถือศาสนาต่าง ๆ จำแนกเป็น
 - พุทธศาสนิกชน จำนวน 1,147,804 คน
 - อิสลามิกชน จำนวน 14,380 คน
 - คริสต์ศาสนิกชน จำนวน 64,403 คน
 - พราหมณ์ จำนวน 35 คน
 - อื่นๆ เช่น ซิกข์ ฮินดู จำนวน 363,705 คน

(สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ 2544 : 17)

การปกครอง

จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งการปกครองออกเป็น 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 204 ตำบล 1,973 หมู่บ้าน
หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่มีดังนี้

1. หน่วยงานบริหารราชการส่วนกลาง จำนวน 181 หน่วยงาน
2. หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค จำนวน 34 หน่วยงาน
3. หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น แยกเป็น
 - 3.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 องค์การ
 - 3.2 เทศบาลนคร จำนวน 1 องค์การ
 - 3.3 เทศบาลตำบล จำนวน 29 องค์การ
 - 3.4 องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 184 องค์การ
 - 3.5 สภาตำบล จำนวน 6 องค์การ
4. หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 17 หน่วยงาน

(สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ 2544 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

1.2 ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่ประเด็นการศึกษา

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีผู้อยู่หนาแน่น คนในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่มีวัดเป็นจำนวนมาก มีโรงเรียนสำหรับสามเณรและพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ถึง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากภาพดังกล่าวทำให้มีสามเณรและพระภิกษุสงฆ์อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งของสามเณรและพระภิกษุสงฆ์เหล่านี้มาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อการศึกษา แต่บางส่วนก็มาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อปฏิบัติภารกิจของสงฆ์

จากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้สามเณรและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับผลกระทบไปด้วย กล่าวคือ สามเณรและพระภิกษุสงฆ์ได้รับการอุปฐากจาก ผู้ปกครองและญาติโยมลดน้อยลง ดังจะเห็นได้จากการทำบุญ ใสบาตร และการบริจาคเพื่อการศึกษาของสงฆ์ ถึงแม้รัฐจะมีสวัสดิการสำหรับสามเณรและพระภิกษุสงฆ์ในเรื่องการรักษาพยาบาล และค่าโดยสารพาหนะต่างๆ แต่ก็ไม่ทำให้ความเป็นอยู่ของสามเณรและพระภิกษุสงฆ์ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะบริษัทขนส่งและรถรับจ้างทั่วไป ไม่ให้ความสนใจที่จะปฏิบัติตามระเบียบที่หน่วยงานกำหนดไว้ รวมทั้งสถานพยาบาล และโรงพยาบาลโดยทั่วไปก็ให้การรักษายาบาลพระสงฆ์ตามหน้าที่และถ้าไม่ใช้ โรงพยาบาลสงฆ์ การให้บริการด้านการรักษายาบาลแก่พระสงฆ์ก็จะปะปนไปกับคนทุกชั้นโดยทั่วไป

เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดสวัสดิการสำหรับสมณะต่อไป คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยในเรื่องนี้

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพชีวิตและสาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบในการแก้ปัญหาด้วยการช่วยกันเองของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ และรูปแบบการช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ
3. เพื่อศึกษาปัญหาของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ที่จะเข้าถึงระบบบริการของรัฐด้านโอกาส ช่องทางและรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
4. เพื่อศึกษาการประเมินตนเองของสมณะในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ใน 4 ประเด็น คือ สถานภาพทางสังคม การให้ความหมายของชีวิต ความหวังในชีวิต และการมีอิทธิพลต่อบุคคลรอบข้าง
5. เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและบริการความช่วยเหลือแก่สมณะ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ สามเณร จำนวน 14 รูป

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นในการศึกษา

ประเด็นในการศึกษาครั้งนี้ คือ

1. สภาพชีวิตของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่
2. สาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งก่อนและหลังการเข้ามาสู่สมณะเพศ
3. รูปแบบในการแก้ปัญหาด้วยการช่วยเหลือกันเองของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่
4. รูปแบบการช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และภาคเอกชนอื่น ๆ และการเข้าถึงความช่วยเหลือเหล่านั้น
5. ปัญหาของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ที่จะเข้าถึงระบบบริการของรัฐด้านโอกาส
6. การประเมินตนเองในด้านสถานภาพทางสังคม การให้ความหมายของชีวิต ความหวังในชีวิต และการมีอิทธิพลต่อบุคคลรอบข้าง
7. ช่องทางและรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.5 วิธีการศึกษา

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอในลักษณะของการพรรณนาความ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากกรณีศึกษา

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชีวิตและสาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบในการแก้ปัญหาด้วยการช่วยเหลือกันเองของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ และรูปแบบการช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และภาคเอกชนอื่นๆ

3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ที่จะเข้าถึงระบบบริการของรัฐด้านโอกาส
4. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินตนเองใน 4 ประเด็น คือ สถานภาพทางสังคม การให้ความหมายของชีวิต ความหวังในชีวิต และการมีอิทธิพลต่อบุคคลรอบข้าง
5. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางและรูปแบบในการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. จากข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 - 5 จะพัฒนาเป็นระบบข้อมูลเกี่ยวกับสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนให้บริการและให้ความช่วยเหลือแก่สมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

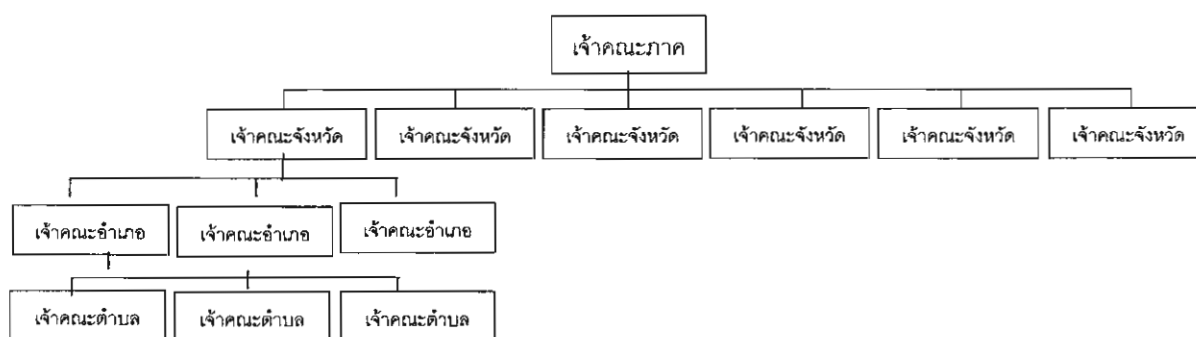
บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

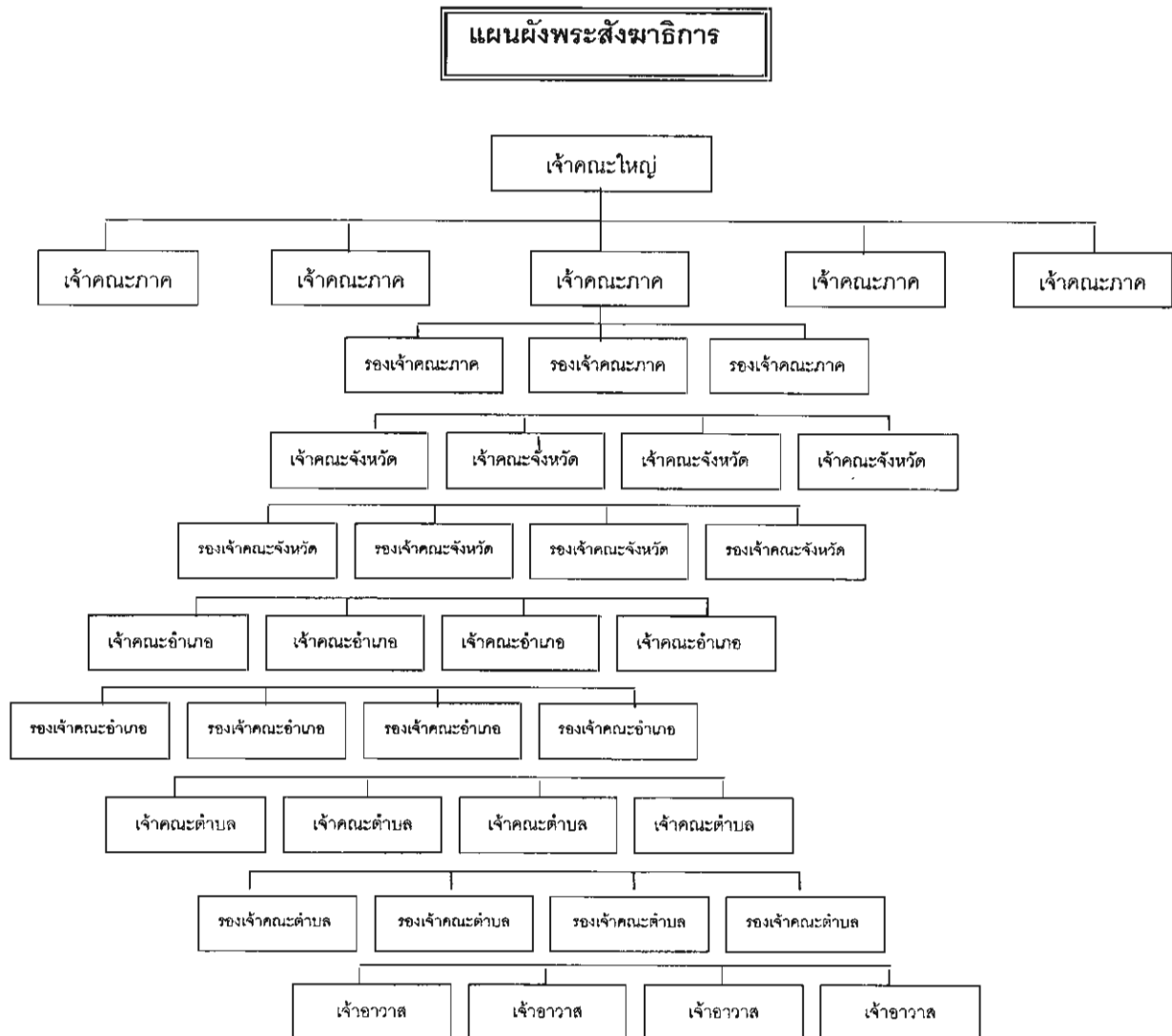
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น 5 ตอน คือ บทบาทและโครงสร้างการบริหารของคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค นิตยภัต หลักเกณฑ์การถวายความอนุเคราะห์ในการโดยสวเครื่องบินของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ข้อมูลเกี่ยวกับการศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บทบาทและโครงสร้างการบริหารงานของคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา (2532, หน้า 30 - 31) ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2502 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 มาตรา 22 ซึ่งกำหนดไว้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังนี้

นอกจากนี้ มหาเถรสมาคมยังได้ตรากฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 16 (พ.ศ.2535) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ซึ่งกล่าวไว้ในหมวด 1 ข้อ 4 ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองพระสงฆ์ ตามลำดับ คือ

จะเห็นว่า การปกครองวัดและพระภิกษุสามเณรในแต่ละท้องถิ่น เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะตามลำดับ กล่าวคือ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มีเจ้าคณะปกครองตั้งแต่เจ้าคณะภาคไปตามลำดับจนถึงระดับ วัด ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองดูแล รับผิดชอบ และตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ.2535) ว่า ด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 3 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ไว้ตามลำดับดังนี้ (กรมการศาสนา, 2535 : หน้า 19 - 24)

1. เจ้าคณะภาค มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน คือ
 - 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
 - 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี
 - 3) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด
 - 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชา เจ้าคณะและ เจ้าอาวาสตลอดถึง พระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และตรวจตราชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

2. เจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ในเขตจังหวัดของตน คือ

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระเบียบพิธีกรรม วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะอำเภอ

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตนและตรวจตราชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

3. เจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน คือ

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระเบียบพิธีกรรม วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะตำบล

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตนและตรวจตราชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

4. เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระเบียบพิธีกรรม วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาส

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

สำหรับเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2535 มาตรา 31 กำหนดให้เป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป มาตรา 37 และ 38 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา, 2535 : หน้า 33 - 34)

อำนาจของเจ้าอาวาส

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาส เข้าไปอยู่อาศัยในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

หน้าที่ของเจ้าอาวาส

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
 2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
 3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
 4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล
- จากหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้งสี่ประการข้างต้น พระภักทมนี (2530, หน้า 27-32) ได้อธิบายถึงรายละเอียดหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังต่อไปนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การดูแล บำรุงเสนาสนะ อาคาร และสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ปุชนิยสถาน ปุชนิยวัตถุในวัด ตลอดจนบริเวณวัด ชุมประตู่ กำแพงถนน ลานวัด สนาม ต้นไม้ อันอยู่ในวัดทั้งหมด เพื่อให้สิ่งเหล่านี้สะอาด มั่นคงถาวร เป็นระเบียบเรียบร้อยร่มรื่นสวยงาม สะอาดตา เจริญใจ

หน้าที่ของเจ้าอาวาสในเรื่องเหล่านี้เป็นหน้าที่ในการนำ การดูแลกวัดชั้น สิ่งการควบคุม ขอร้อง ชักจูงให้พระภิกษุสามเณร ศิษย์วัด ตลอดจนทายาททายิกา แห่งวัดนั้นช่วยกันจัดทำ

การจัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี กิจการของวัดก็คือกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัด ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ภายในวัดให้ดำเนินไปด้วยดี เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้ดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ดังนี้

1. ดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด ทายก ทายิกา และประชาชนแห่งวัดนั้น

2. ดำเนินการสาสนศึกษาของพระภิกษุสามเณรและประชาชนแห่งวัดนั้น
3. ดำเนินการศึกษางานสงเคราะห์ให้แก่ประชาชนของวัดนั้น
4. ดำเนินการเผยแพร่พระศาสนาแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่วัดตั้งอยู่นั้น
5. ดำเนินการให้การสาธารณูปการของวัดนั้น
6. ดำเนินการให้การสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนในท้องถิ่น หรือประชาชนแห่งวัดนั้น

การดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ศาสนสมบัติของวัดได้แก่ทรัพย์สินของวัด วิธีการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด มีดังนี้

(1) การได้ทรัพย์สินมาเป็นสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน เมื่อต้องการจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดยระบุเหตุจำหน่ายไว้ด้วย

(2) การจัดที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ จะกระทำได้อต่อเมื่อกรรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

(3) การให้เช่าที่ดินหรืออาคารให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้องและให้เก็บรักษาทะเบียนและหนังสือเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัด หรือจะฝากกรรมการศาสนาเก็บรักษาไว้ก็ได้

(4) การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนาหรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับการเห็นชอบจากกรรมการศาสนา

(5) การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากกรรมการศาสนา จังหวัด อำเภอหรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด

(6) ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัดและเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคมบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ได้แก่ พระภิกษุสามเณร และศิษย์วัด ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้องทำทะเบียนขึ้นไว้เป็นหลักฐาน และเจ้าอาวาสมีหน้าที่ออกคำสั่งหรือระเบียบสำหรับดำเนินการปกครองสอดส่องให้พระภิกษุสามเณร และศิษย์วัดที่สังกัดวัดนั้นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ กุลบุตรที่บรรพชาอุปสมบทเป็นสามเณร เป็นพระภิกษุ คือการเข้าไปอยู่ในพระธรรมวินัยจะต้องปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ดังนั้นจึงต้องศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อจะได้ปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยได้ถูกต้องดีงามและจะได้เป็นตัวอย่างหรือนำไปอบรมสั่งสอนผู้อื่นหรือคฤหัสถ์ให้ปฏิบัติตามได้ถูกต้องดีงาม เป็นการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วย

เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่จัดการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุสามเณรอันได้แก่ ปรียัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี และแผนกสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรในวัด

ในส่วนศิษย์วัดและคฤหัสถ์หรือทายก ทายิกา แห่งวัดนั้น เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย และวันทำบุญบำเพ็ญกุศลตามเทศกาลหรือตามประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้ศิษย์วัดได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา คฤหัสถ์ ประชาชน ทายก ทายิกาแห่งวัดนั้นรู้สพระธรรม เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั่วกัน นับเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของเจ้าอาวาสในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

วัดเป็นสถานที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของประชาชนทายก ทายิกาแห่งวัดนั้น การทำบุญที่วัดของประชาชนแบ่งได้เป็นการทำบุญในวันธรรมสวนะ คือวันแปดค่ำ สิบห้าค่ำของเดือน และการทำบุญตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาตามเทศกาลและประเพณีนิยม เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันสงกรานต์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องจัดสถานที่ในวัดสำหรับงานบุญดังกล่าว เป็นผู้นำและเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การเจริญพระพุทธมนต์ การอนุโมทนา ตลอดจนการรับนิมนต์พระสงฆ์ ร่วมในพิธีทำบุญดังกล่าว

สำหรับการบำเพ็ญกุศลตามประเพณีนั้น มีทั้งการทำบุญกุศลของประชาชนโดยส่วนรวมและการบำเพ็ญกุศลเฉพาะราย เช่น การบำเพ็ญกุศลในวันเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ วันตรุษ วันสงกรานต์ วันสารท การถวายทานต่าง ๆ การถวายสังฆทาน เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นทั้งผู้แนะนำเกี่ยวกับพิธีเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การจัดสถานที่ในวัดเกี่ยวกับพิธีบำเพ็ญกุศล และการรับนิมนต์พระสงฆ์ร่วมในพิธี การบำเพ็ญกุศลอีกประเภทหนึ่ง คือ การบำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับศพ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องอำนวยความสะดวกในด้านการแนะนำพิธี เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีการรับนิมนต์พระสงฆ์ร่วมในพิธี ตลอดจนการจัดเมรุเผาศพหรือฌาปนสถาน

นอกจากเจ้าอาวาสจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว โดยเหตุที่เจ้าอาวาสเป็นผู้ดำเนินการบริหารงานภายในวัด ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะรับผิดชอบต่อความเจริญหรือความเสื่อมแห่งพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงควรมีบทบาทตามแนวทางการดำเนินงานศาสนาส่วนภูมิภาคตามที่กรมการศาสนาได้วางไว้ พอสรุปได้ 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการเผยแผ่ 4. ด้านการสาธารณูปการ (กรมการศาสนา, 2535, หน้า 4 – 5 และ เวียงวารณ, 2533, หน้า 23)

จะเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสดังกล่าวข้างต้น เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยเฉพาะ จึงถือว่าเจ้าอาวาสเท่านั้นที่จะสั่งหรือบังคับได้ และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 39 (กรมการศาสนา, 2535 หน้า 281) ได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ไม่ได้มีเจ้าอาวาส หรือเจ้าอาวาสไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาราชการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาราชการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส กล่าวโดยสรุปก็คือ นอกจากเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาราชการแทนเจ้าอาวาสแล้ว ไม่มีผู้ใดอยู่ในฐานะที่จะใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้ ดังนั้นในการบริหารงานทางการศาสนาของศึกษาริการอำเภอ จึงต้องใช้วิธีการประสานงานกับเจ้าอาวาส เพื่อให้งานการศาสนาในพื้นที่ดำเนินไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย และบังเกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

และการพัฒนาคุณภาพสังคมในพื้นที่อำเภอ ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารวัดและปกครองดูแลวัด ตลอดจนพระสงฆ์ภายในวัด รวมทั้งเป็นผู้นำทางศาสนาที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดด้วย

2.2 นิตยภัต

2.2.1 ความเป็นมาของเงินอุปถัมภ์นิตยภัต

นิตยภัต คือ ค่าภัตตาหารที่ถวายแก่พระภิกษุสามเณรเป็นนิตย ในอดีตพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชศรัทธาถวายภัตตาหาร อัฐบริวารและพระราชทานเบี้ยหวัดเป็นรายปีแก่พระสงฆ์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ยุบเลิกเบี้ยหวัดรายปีเป็นเบี้ยหวัดรายเดือนแทนในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้วางอัตรานิตยภัตพระราชทานตามลำดับชั้นสมณศักดิ์ฐานันดร

ในปัจจุบันรัฐบาลได้จัดสรรเงินงบประมาณถวายเป็นนิตยภัตแก่พระสังฆาธิการ พระสมณศักดิ์และพระเปรียญ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการบริหาร การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณูปการ โดยได้ปรับปรุงอัตรานิตยภัตให้เหมาะสมกับการครองชีพบรรพชิตสภาพเศรษฐกิจและสังคม ในปี พ.ศ. 2523 พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2535 และ พ.ศ. 2536

2.2.2 ขั้นตอนการเบิกจ่ายและงดจ่ายนิตยภัต

เมื่อจังหวัดได้แจ้งการโอนเงินมาตั้งจ่ายทางคลังจังหวัดหรืออำเภอแล้วแต่กรณี ดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบบัญชีรายชื่อว่า โอนเงินมาครบบัญชีที่จังหวัดถือจ่ายอยู่ในปีก่อนหรือไม่ หากมีการตกหล่นให้รีบรายงานกรมการศาสนาทันที เพื่อแก้ไขโดยเร็ว
2. แจ้งพระสังฆาธิการผู้ได้รับนิตยภัตทราบ เพื่อดำเนินการเบิกจ่ายต่อไป ส่วนการเบิกจ่ายเป็นรายเดือนหรือเป็นรายงวดก็สุดแต่จะตกลงกัน
3. หากจังหวัดทราบแน่นอนว่า มีพระสังฆาธิการในจังหวัดพ้นจากตำแหน่งให้งดจ่ายนิตยภัตได้ หากพ้นด้วยกรณีมรณภาพ จ่ายในเดือนนั้นเต็มเดือน กรณีอื่นงดจ่ายในเดือนที่พ้นจากตำแหน่ง แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดและกรมการศาสนาทราบ
4. การงดจ่ายนิตยภัตตามปกติ ให้งดจ่ายตามที่กรมการศาสนาแจ้งมา ตามหลักเกณฑ์ในข้อ 3

2.2.3 แนวปฏิบัติการเบิกจ่ายนิตยภัต

1. เมื่อกรมการศาสนาได้รับแจ้งการแต่งตั้งพระภิกษุให้ดำรงตำแหน่งหรือมีหน้าที่แล้ว ก็จะตรวจสอบรายละเอียดและขึ้นทะเบียนไว้ แล้วทำความเข้าใจกับกระทรวงการคลัง เพื่อขอถือจ่ายนิตยภัต
2. เมื่อกระทรวงการคลังอนุมัติให้ถือจ่ายไว้ กรมการศาสนาจะดำเนินการเบิกจ่ายถวายพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น พระภิกษุที่ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัตทุกจังหวัด (เว้นกรุงเทพมหานคร) ให้ไวยารวัจกร

ไปขอเบิกนิตยภัตที่จังหวัดซึ่งพระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ ภายในเดือนกันยายนของปี หากพ้นกำหนดแล้วจะเบิกจ่ายมิได้ ส่วนกรุงเทพมหานคร ให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกที่กรมการศาสนา

3. พระภิกษุผู้มีตำแหน่งหลายตำแหน่ง ทางราชการจะถวายนิตยภัตในตำแหน่งที่เท่ากันหรือสูงกว่าเพียงตำแหน่งเดียว

4. ตามปกติ การเบิกจ่ายนิตยภัตให้เบิกเป็นรายเดือน ตามที่กรมการศาสนาตกลงกับกระทรวงการคลัง เว้นแต่ผู้ได้รับนิตยภัตจะขอตกลงเป็นรายงวดกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน

2.2.4 การงดจ่ายนิตยภัต ในกรณีต่อไปนี้ให้งดจ่ายนิตยภัตแก่พระภิกษุผู้ :-

1. มรณภาพ งดจ่ายนิตยภัตในเดือนที่ถัดจากเดือนมรณภาพเป็นต้นไป (เดือนมรณภาพจ่ายถวายเต็มเดือน)
2. พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
3. ลาออก
4. ย้ายสำนักที่อยู่ไปนอกเขตอำนาจหน้าที่ เฉพาะตำแหน่งที่ระบุอำนาจหน้าที่ไว้ในกฎหมายตราสมาคม (ตามรายงานของเจ้าคณะผู้ปกครอง)
5. ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่
6. ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่
7. ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

กรณีตาม 2 ถึง 7 ทางราชการงดจ่ายนิตยภัตตั้งแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งเป็นต้นไป เว้นแต่ตำแหน่งสมเด็จพะสังฆราช กับเลขาธิการสมเด็จพะสังฆราช ให้ทำความตกลงกับกระทรวงการคลังขอถือจ่ายนิตยภัตจนถึงวันถวายพระเพลิง

ในกรณีถูกสั่งพักจากตำแหน่งหน้าที่ ให้รอการจ่ายนิตยภัตตั้งแต่เดือนที่ถูกสั่งพักเป็นต้นไป เมื่อพ้นมลทินและกลับดำรงตำแหน่งหน้าที่เดิมแล้ว ให้จ่ายนิตยภัตถวายภายในปีงบประมาณนั้น เว้นแต่กรมการศาสนาจะได้รับอนุมัติจากกระทรวงการคลัง จึงจะเบิกจ่ายนิตยภัตถวายในปีงบประมาณได้

พระสังฆาธิการที่ได้รับยกเป็นกิตติมศักดิ์หรือที่ปรึกษา กรมการศาสนาจะถวายนิตยภัตในอัตราเดิมต่อไป

สำหรับพระสังฆาธิการที่ได้รับนิตยภัตในส่วนภูมิภาค เมื่อกรมการศาสนาได้รับรายงานการแต่งตั้งและพ้นจากตำแหน่งจากเจ้าคณะผู้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งแล้วกรณีพ้นจากตำแหน่งกรมการศาสนาก็จะขอตั้งงบประมาณขอถือจ่ายไปยังกระทรวงการคลัง และโอนเงินมาตั้งจ่ายทางคลังจังหวัดหรืออำเภอแล้วแต่กรณี

มีข้อสังเกตว่า หากมีการพ้นจากตำแหน่ง หรือมีการจ่ายนิตยภัต 2 ตำแหน่งในพระสังฆาธิการรูปเดียวกัน กรมการศาสนาจะแจ้งจังหวัดให้งดจ่ายนิตยภัต ถ้าไม่มีการแจ้งงดจ่ายก็ควรถือจ่ายตลอดไป แต่ถ้าจังหวัดทราบแน่ชัดหรือได้รับการยืนยันจากเจ้าคณะว่า มีการพ้นจากตำแหน่งแน่นอนแล้ว และมีการจ่ายนิตยภัตรูปเดียว 2 ตำแหน่ง ถึงงดจ่ายนิตยภัตได้ทันที ที่จ่าย 2 ตำแหน่งถึงจ่ายตำแหน่งที่ต่ำกว่า เหลืออัตราที่สูงอัตราเดียว

เบี้ยกันดาร

ให้จ่ายเบี้ยกันดารเพิ่มอีกเดือนละ 50 บาท สำหรับอำเภอและกิ่งอำเภอ ดังนี้

1. เกะยาว จังหวัดพังงา
2. เกะลันตา จังหวัดกระบี่

ให้จ่ายเบี้ยกันดารเพิ่มอีกเดือนละ 100 บาท สำหรับอำเภอและกิ่งอำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
2. อำเภอแม่ลาน้อย
3. อำเภอขุนยวม
4. อำเภอปาย

กรณีที่พระสมณศักดิ์และพระสังฆาธิการรูปเดียวกัน ดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่ง ถวายนิมิตต์เฉพาะตำแหน่งสูงเพียงตำแหน่งเดียว พระสมณศักดิ์และพระสังฆาธิการที่ทางคณะสงฆ์ยกขึ้นเป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์หรือที่ปรึกษาจะได้รับอุปถัมภ์นิมิตต์ต่อไปตามอัตราเดิม (กองแผนงานกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2541 : 87-100)

2.3 หลักเกณฑ์การถวายความอนุเคราะห์ในการโดยสารเครื่องบินของพระเถระชั้นผู้ใหญ่

เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องการถวายความอนุเคราะห์ในการโดยสารเครื่องบินของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ เป็นไปตามแผนปฏิบัติโดยยึดหลักเกณฑ์การปฏิบัติดังนี้

1. พระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่มีสิทธิ์ขอรับเงินสนับสนุนค่าโดยสารเครื่องบินตามสิทธิพิเศษของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) จะต้องเป็น

- 1) กรรมการมหาเถรสมาคม
- 2) เจ้าคณะภาค
- 3) ผู้ติดตาม 1 รูป/ครั้ง (ต้องเป็นพระภิกษุเท่านั้น)

2. กรมการศาสนาออกใบรับรองการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ และพระภิกษุผู้ติดตาม สำหรับใช้ในการเดินทางไปแสดง เพื่อออกตั๋วโดยสารเครื่องบินโดยผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้ลงนาม

3. กรมการศาสนาจะดำเนินการยืมเงินทดรองจ่ายทางราชการ ถวายแด่พระเถระชั้นผู้ใหญ่ และพระภิกษุผู้ติดตามโดยจะต้องดำเนินการ ดังนี้

1) พระเถระชั้นผู้ใหญ่แจ้งเรื่อง การเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจให้กรมการศาสนาทราบ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม) ก่อนกำหนดการเดินทาง 10 วัน เพื่อกรมการศาสนาจะได้ดำเนินการออกหนังสือรับรอง และยืมเงินทดรองจ่ายถวาย

2) แบบเอกสารประกอบ ดังนี้

- สำเนาใบสุทธิประจำตัวผู้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจพร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง
- สำเนาใบสุทธิประจำตัวผู้ติดตาม พร้อมรับรองสำเนาถูกต้องและหนังสือมอบให้เป็นผู้ติดตามของพระเถระเมื่อพระเถระได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ และได้เดินทางกลับเรียบร้อยแล้วให้นำหลักฐานการชำระค่าโดยสาร คือ กากต้วเครื่องบิน คืนที่ฝ่ายการคณะสงฆ์ สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม โดยมีหนังสือนำส่งของพระเถระผู้เดินทางลงนาม ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม ภายใน 5 วันหลังจากวันที่ได้เดินทางกลับ (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2541 : 659-660)

2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

ในจังหวัดเชียงใหม่มีพระสงฆ์จำนวน 4,526 รูป เป็นมหานิกาย 3,885 รูปและธรรมยุต 641 รูป มีสามเณรจำนวน 7,197 รูป เป็นมหานิกาย 6,888 รูป และธรรมยุต 309 รูป มีวัดทั้งสิ้น 1,289 วัด เป็นพระอารามหลวง 7 วัด วัดราษฎร์ 1,282 วัด และเป็นวัดมหานิกาย 1,196 วัด วัดธรรมยุต 93 วัด

ในจังหวัดเชียงใหม่มีศาสนสถานดังนี้ คือ มัสยิด 14 แห่ง โบสถ์คาทอลิก 65 แห่ง โบสถ์โปรเตสแตนต์ 118 แห่ง โบสถ์พราหมณ์ 1 แห่ง

ประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่เป็นพุทธศาสนิกชน 1,147,804 คน อิสลามิกชน 14,380 คน คริสต์ศาสนิกชน 64,403 คน พราหมณ์ 35 คน อื่นๆ เช่น ซิกข์ ฮินดู 363,705 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ ม.ป.ป. : 17)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำเร็จ อุดแดง ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัจจุบันและความต้องการในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ในจังหวัดน่าน (2537) ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนขาดเงินที่จะใช้ในการเรียนสำหรับซื้อวัสดุอุปกรณ์และจ่ายค่าพาหนะมาเรียนหนังสือ

บทที่ 3

ผลการศึกษา

3.1 สภาพชีวิต

สมณะส่วนใหญ่ต้องตื่นตั้งแต่ 04.30 – 05.00 น. ทุกวัน เมื่อตื่นแล้วก็ไปอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน ครองผ้า บางรูปก็ทำวัตรเช้าและนั่งสมาธิถ้าเป็นวันพระ แต่บางรูปที่อยู่ไกลจาก โรงเรียนก็ไม่ทำวัตรเช้า ไม่บิณฑบาต แต่เตรียมตัวขึ้นรถมาโรงเรียน สำหรับสมณะที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนนักก็จะทำวัตรเช้าในวันพระ แต่ถ้าไม่ใช่วันพระก็จะออกบิณฑบาตและจะกลับมาถึงวัดประมาณ 06.30 – 07.00 น.เศษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับญาติโยม ถ้ามีญาติโยมใส่บาตรมากก็จะกลับวัดช้า แต่ถ้ามีญาติโยมใส่บาตรไม่มากนักก็จะกลับวัดเร็ว ปัจจุบันเกิดวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจ มีคนใส่บาตรไม่มากนัก บางวันก็ไม่ได้อาหารมาเลย ต่อจากนั้นก็ช่วยกันทำงานวัด เช่น กวาดขยะ กวาดใบไม้ ล้างถ้วยล้างชาม ทำความสะอาดอุโบสถ กวาดลานวัด บางรูปก็จะไปอ่านหนังสือ ทำการบ้านถ้าไม่สามารถทำให้แล้วเสร็จในช่วงกลางคืนเพราะเจ้าอาวาสปิดไฟเสียก่อน แต่บางรูปก็ทำความสะอาดวัดเสียก่อนในเวลา 06.15 น. แล้วจึงออกบิณฑบาตในเวลา 07.00 น. และกลับถึงวัดในเวลา 07.15 น. เพื่อฉันอาหารเช้า การฉันอาหารเช้าจะอยู่ในช่วง 7.15 – 7.45 น. แต่บางวัดก็ฉันเช้าสายกว่านั้น คือ ฉันอาหารเช้าเวลา 07.30 – 07.50 น. ทั้ง ๆ ที่มีเวลากำหนดให้ฉันอาหารเช้าได้ตั้งแต่เวลา 07.00 น. เป็นต้นไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาของการออกบิณฑบาตและการทำงานให้กับวัด แต่บางรูปก็มาฉันเพลที่โรงเรียน โดยไม่ได้ฉันอาหารเช้า เนื่องจากวัดอยู่ห่างจากโรงเรียนมาก แต่บางรูปก็ฉันเช้าตั้งแต่ 06.45 บ้าง 06.30. น. บ้าง เมื่อฉันเช้าเสร็จแล้วก็มาโรงเรียน บางรูปก็เดินเท้ามาโรงเรียน เพราะวัดอยู่ใกล้โรงเรียนหรืออยู่ในบริเวณเดียวกับโรงเรียน แต่บางรูปก็เดินทางมาโรงเรียนทั้งที่โรงเรียนอยู่ห่างไกลจากวัด เพราะไม่มีเงินค่ารถมาโรงเรียน เมื่อมาถึงโรงเรียนแล้วก็เรียนหนังสือตามปกติจนถึง 11.00 น. จึงฉันเพลโดยการซื้ออาหารที่โรงเรียนหรือกลับไปฉันที่วัดถ้าไม่ไกลนัก โดยถือคติว่า “มีก็ฉัน ไม่มีก็เฉย” แต่บางครั้งก็มีเพื่อนแบ่งอาหารให้ฉัน เพราะมีญาติโยมมาถวาย หรือไม่ทานเจ้าอาวาสก็ซื้อมาให้ฉันร่วมกัน ต่อจากนั้นก็เข้าเรียนจนถึงเวลาเลิกเรียน ถ้ามีเวลาว่างก็จะเข้าห้องสมุด โรงเรียนจะเลิกประมาณ 15.30 น. ถ้าสมณะอยู่ห่างไกลก็จะขึ้นรถรับส่งรายเดือนกลับวัด แต่ถ้าอยู่ไม่ไกลนักก็จะเข้าห้องสมุดและกลับวัดไม่เกิน 16.00 น. บางรูปขึ้นรถไปถึงปากทางเข้าวัดแล้วก็ต้องเดินเท้าต่อไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตรจึงจะถึงวัด เมื่อทำความสะอาดวัด เช่น กวาดใบไม้ และทำงานในวัด เช่น สอนน้ำ แล้วก็จะทำภารกิจส่วนตัว บางรูปทำงานวัดเสร็จแล้วก็ไปทำวัตรเย็นในเวลาประมาณ 17.00 น. แต่บางรูปก็ต้องเรียนภาษาบาลีเสียก่อนจึงจะไปทำวัตรเย็นในเวลา 18.00 – 19.00 น. แต่บางรูปก็ทำวัตรเย็นเวลา 18.00 น. แล้วจึงไปเรียนวิชานักธรรม-บาลี จนถึง 20.30 น. หรือ 21.00 น. ต่อจากนั้นจึงจะได้ทำการบ้าน อาบน้ำแล้วเข้านอน ซึ่งส่วนใหญ่ก็ไม่เกิน 22.00 น. หรือ 23.00 น. แต่ถ้ามีการบ้านมาก็อาจจะนอนตี 1-2 แต่สมณะบางรูปก็ต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อรับการอบรมจากเจ้าอาวาสในเวลา 17.00น. เพื่อจะได้มีวัฏปฏิบัติที่

เหมาะสม สำหรับวันหยุดเรียน หลังจากปิดบาตรแล้วก็ขึ้นวิหารจนถึง 09.00 น. เศษ หลังจากนั้นก็จะไปล้างถ้วยล้างชาม ทำความสะอาดห้องพัก ชักผ้า ฯลฯ

3.1.1 ที่พักอาศัย

สมณะมีที่พักอาศัยแตกต่างกันไปตามสภาพ ดังนี้

บางรูปมีที่พักอาศัยไม่ถึงกับตึก คือ ห้องหนึ่งพัก 2 รูป มีโคมไฟสำหรับอ่านหนังสือ และที่ลำบากก็คือ นอนดิ๊กทุกคืนเพราะเรียนหนัก มีรายงานจากโรงเรียนและยังต้องมาเรียนนักธรรม-บาลีที่วัดอีก กว่าจะได้นอนก็ประมาณ 21.00 น. ห้องน้ำต้องใช้ร่วมกัน 2 รูป ต่อ 1 ห้อง และการพักร่วมกันทำให้พักผ่อนน้อย คนหนึ่งอยากนอน แต่อีกคนหนึ่งยังอ่านหนังสืออยู่ ทำให้นอนไม่หลับ

บางรูปก็อยู่ด้วยกัน 2 รูปต่อ 1 ห้อง เช่นกัน แต่ห้องคับแคบมาก มีที่ว่างพอเดินได้เท่านั้น ห้องกว้างประมาณ 5-6 เมตรแต่มีโต๊ะและหนังสือเต็มไปหมด ไม่มีที่เขียนหนังสือ ต้องนอนเขียนบนพื้นนอนบ้าง บนพื้นบ้าง หรือไม่ก็ไปนั่งเขียนตามโต๊ะได้ต้นไม้ ซึ่งไม่สามารถทำได้ในช่วงกลางคืน หรือช่วงดึก ๆ

บางรูปก็อยู่ด้วยกัน 3 รูปต่อ 1 ห้อง ที่พักอาศัยคับแคบมาก แต่ก็พออยู่ได้ ไฟฟ้าต้องช่วยกันประหยัด เจ้าอาวาสจะเปิดไฟเฉพาะเวลากลางคืนเท่านั้น และจะดับไฟหมดทั้งวัดในเวลา 22.30 น.

บางรูปมีที่พักดีแต่ยุ่งเยอะมาก อยากได้พัดลมและใบกอนกันยุงแต่ก็ไม่มีเงินซื้อ

บางรูปก็อาศัยอยู่ร่วมกัน 3 รูปต่อ 1 ห้อง มีไฟฟ้าเพียงพอสำหรับการอ่านหนังสือและทำงานต่าง ๆ

บางรูปก็พักอยู่ในห้องนอนไม้เก่า ๆ เวลาฝนตกหลังคาก็รั่ว พักอยู่ด้วยกัน 3 รูปต่อ 1 ห้อง ห้องนอนจะมีไม้กันไม่ถึงเพดาน ข้างบนจะโล่งถึงกันหมด

บางรูปพักอยู่ที่วัดซึ่งก็พออยู่ได้ แต่ยุ่งเยอะมาก อยากได้มุ้งลวด แต่บางรูปก็พักอยู่ในห้องเดียวกัน แต่มีเตียงนอนไม่ครบ ต้องนอนบนเตียงบ้าง และนอนกับพื้นบ้าง

บางรูปก็พักคนเดียวใน 1 ห้อง แต่ก็เกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรม เพราะหลวงตาเปิดไฟให้ตั้งแต่ 18.30 – 22.00น. เท่านั้น บางวันทำการบ้านยังไม่แล้วเสร็จก็ต้องหยุดทำเพราะไม่มีไฟฟ้าใช้ แต่หลวงตาเปิดไฟใช้ตลอดคืน

3.1.2 อาหารการกิน

สมณะแต่ละรูปมีอาหารการกินแตกต่างกันไป ดังนี้

บางรูปถ้าไม่บิณฑบาตก็ได้ฉัน บางทีออกบิณฑบาตก็ไม่ได้อาหาร แต่ยังมีที่ศรัทธามาส่งอาหารทุกเช้า อาหารบางวันก็อร่อย บางวันก็ไม่อร่อย และไม่ได้นำอาหารมาฉันที่โรงเรียน เพราะบิณฑบาตไม่ได้ และต้องอดมือกินมือ

บางรูปก็ออกบิณฑบาตตอนเช้า ตอนเพลก็มีญาติโยมมาถวาย เมื่อฉันเสร็จแล้วก็มีคนงานที่อยู่ในวัดมารับประทานต่อ สำหรับชาวนั้น เจ้าอาวาสจะซื้อมาและให้สามเณรที่เป็นเวรหนึ่งหรือหุงแล้วก็ฉันร่วมกันทั้งวัด

บางรูปขาดสนในเรื่องอาหารการกินมาก แต่บางรูปก็มีอาหารสำหรับฉันมากพอสมควร บางรูปบิณฑบาตได้ไม่พอฉัน หรือบางทีก็ฉันไม่ได้เพราะอาหารมีรสเผ็ด บางรูปอยู่ตามชนบทก็ไม่ลำบากเรื่องอาหาร สำหรับสมณะที่อยู่ในเมืองจะมีความลำบากเรื่องอาหารมากกว่า

บางรูปมีอาหารสำหรับฉันเพียงบางวัน แต่บางวันก็ไม่มีฉัน เช่น ปิดเทอมหรือวันหยุดจะไม่มีอาหารฉันเลย บิณฑบาตก็ไม่พอฉันเพราะปัจจุบันไม่ค่อยมีคนใส่บาตร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะปัจจุบันมีพระภิกษุสามเณรมากเกินไป ญาติโยมไม่มีข้าวของใส่บาตรให้หลายรูป บางวันบิณฑบาตไม่ได้เลย แต่บางวันก็ได้เล็กน้อย เช่น เมื่อวันก่อนบิณฑบาตได้ข้าว 1 ถู และ แ่ง 1 ถูเท่านั้น

บางรูปก็โชคดีมีญาติโยมนำอาหารมาถวาย แต่ก็ต้องแบ่งปันกันฉัน เพราะบางรูปก็บิณฑบาตไม่ได้เลย ในวันพระอาจจะฉันนมพอกับไว้ได้บ้าง แต่บางวันหิวมาก ไม่มีอะไรฉัน จำเป็นต้องอด สำหรับวันที่มาโรงเรียน ต้องซื้ออาหารฉันเอง บางครั้งไม่มีเงิน ก็ต้องอดเช่นกัน

บางรูปฉันอาหารอิมบ้าง ไม่อิมบ้าง ได้ฉันบ้าง ไม่ได้ฉันบ้าง อด ๆ ฉัน ๆ จนชินเป็นนิสัยตามปกติถ้าบิณฑบาตได้น้อยก็จะเก็บไว้ฉันเพล โดยยอมอดมื้อเช้าไว้ก่อน

บางรูปบิณฑบาตไม่ได้ก็จะฉันอาหารที่มีอยู่ เช่น มาม่า และของแห้งต่าง ๆ และถ้าวันไหนของที่เก็บไว้หมด ก็จะทรมานที่สุดเพราะหิวข้าว ถ้าทนไม่ไหวก็จะไปขอฉันกับเพื่อน ซึ่งบางครั้งเพื่อนก็ไม่มีเช่นกัน

บางรูปก็ฉันเข้าที่วัดบ้าง หรือที่โรงเรียนบ้าง โดยเจ้าอาวาสนำอาหารมาให้ ไม่มีการบิณฑบาต เพราะประชาชนที่อยู่ล้อมรอบวัดไม่ใส่บาตร แต่บางวันก็ไม่ได้ฉันทั้งเช้าและเพล เพราะไม่มีเงินซื้ออาหาร

3.1.3 ข้าวของเครื่องใช้

สมณะมีข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตมากบ้าง น้อยบ้าง บางรูปก็ไม่มีข้าวของเครื่องใช้หลายสิ่งหลายอย่างที่จำเป็น เท่าที่มีส่วนใหญ่มิใช่ข้าวของเครื่องใช้ดังนี้

1. จีวร มี 2 – 4 ผืน ซึ่งตามพุทธบัญญัติกำหนดให้มีเพียง 2 ผืนแต่ส่วนใหญ่มีเพียง 2 ผืนเท่านั้น
2. สบง มีตั้งแต่ 2-5 ผืน แต่ส่วนใหญ่มีเพียง 2 ผืนเท่านั้น
3. อังสะ มีตั้งแต่ 1- 7 ผืน โดยได้รับมาจากพระสงฆ์บางรูปที่บวชมานาน มีคนถวายสะสมมาตลอด และเก็บรวบรวมมาจากสามเณรภาคฤดูร้อนที่สึกออกไป แต่จะมี 2 ผืนมากที่สุด
4. ประคต ส่วนใหญ่มี 2 สาย แต่ก็อาจมีบ้างที่มี 1 และ 3 สาย
5. ย่ามมีตั้งแต่ 1 – 4 ใบแต่ส่วนใหญ่มีเพียง 1 ใบเท่านั้น
6. ผ้ารัดอกมีตั้งแต่ 1-2 ผืน แต่ส่วนใหญ่จะมี 2 ผืน
7. บาตรมีเพียงรูปละ 1 ใบเท่านั้น บางรูปก็ไม่มีเป็นของตัวเอง หากแต่ยืมของวัดที่พระลาสิกขาบทแล้วมอบให้

8. ใบมีดโกนมีตั้งแต่ 1-2 ใบ แต่ส่วนใหญ่ก็มีเพียง 1 ใบเท่านั้น
9. ผ้าเช็ดตัวมีตั้งแต่ 1-2 ผืน แต่ส่วนใหญ่ก็มีเพียง 1 ผืนเท่านั้น
10. หมอนมีตั้งแต่ 1-3 ใบ แต่ส่วนใหญ่ก็มีเพียง 1 ใบเท่านั้น
11. ผ้าห่มมีตั้งแต่ 1-2 ผืน แต่ส่วนใหญ่ก็มีเพียง 1-2 ผืนเท่านั้น และได้มาโดยมีคนถวาย

12. มุ้งมีเพียง 2 รูปเท่านั้นที่ใช้ นอกนั้นมีมุ้งลวดที่ห้องพัก
13. ผ้าปูที่นอน มีเพียง 1 รูปเท่านั้นที่มีผ้าปูที่นอน และมีเพียง 1 ผืน
14. หมอนข้าง มีเพียง 1 รูปเท่านั้นที่มีหมอนข้าง และมีเพียง 1 ใบ
15. ร่ม มีเพียง 1 คัน เป็นส่วนใหญ่ แต่บางรูปก็ไม่มีเลย
16. รองเท้าส่วนใหญ่มีเหมือน ๆ กันคือมีเพียง 1 คู่ถึง 2 คู่เท่านั้น
17. แปรงสีฟัน มีเพียง 1 ด้ามเหมือนกัน
18. ยาสีฟันมีเพียง 1 หลอดเหมือนกัน
19. สบู่มีเพียง 1 ก้อนเหมือนกัน
20. แป้งฝุ่นมีเพียง 1 รูปเท่านั้นที่ใช้ และมี 1 กระป๋อง
21. ชันน้ำมีตั้งแต่ 1 ใบถึง 2 ใบ
22. ถังอาบน้ำมีตั้งแต่ 1 ใบ 2 ใบและ 3 ใบ
23. ผงซักฟอกมีเพียง 1 รูปที่ใช้
24. มีดโกนมีเพียง 1 ชุดเหมือนกัน
25. กระเป๋ามีตั้งแต่ 1 ใบถึง 2 ใบ
26. นาฬิกาปลุกมีเพียง 1 รูปและ 1 เรือน
27. ดินสอมีเพียง 1 แท่งเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบ้างที่มี 1 - 4 แท่ง
28. ปากกาส่วนใหญ่มี 2 ด้ามแต่มีบ้างที่มี 1-4 ด้าม
29. ไม้บรรทัดส่วนใหญ่มีเพียง 1 อัน
30. สมุดมีตั้งแต่ 10 - 24 เล่ม
31. ชั้นวางหนังสือมีเพียง 1 รูปและมีเพียง 1 อันเท่านั้น
32. ตู้มีเพียง 2 รูป และมีรูปละ 1 หลังเท่านั้น
33. โต๊ะเขียนหนังสือมีเพียง 2 รูป ๆ ละ 1 ชุด
34. เก้าอี้มีเพียง 1 รูปและมี 1 ตัวเท่านั้น
35. โคมไฟมีเพียง 3 รูป ๆ ละ 1 อัน
36. พัดลมมีเพียง 3 รูป ๆ ละ 1 เครื่อง
37. กลังเก็บของขนาดใหญ่มีเพียง 1 รูป และมี 3 กลัง
38. ปากกาสีมีเพียง 1 รูป และมี 10 แท่ง
39. เทป/วิทยุมีเพียง 1 รูปและมี 1 เครื่องเท่านั้น
40. เงินส่วนใหญ่ไม่มี และมีมากที่สุดเพียง 200 บาท 300 บาท 500 บาท 1,500 บาท 2,000 บาท และ 4,000 บาท

3.1.4 การเดินทางมาโรงเรียน

บางรูปเดินทางมาโรงเรียนโดยการเดินเท้าเพราะอาศัยอยู่ใกล้ โรงเรียน บางรูปถ้ามีเวลาก็เดินเท้ามาโรงเรียน แม้จะใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที เพื่อประหยัดค่ารถแต่ก็ไม่มีเวลาจุนอาหารเช้า แต่ถ้าจำเป็นก็ขึ้นรถมาโดยเสียค่ารถ 5 บาท ถ้าฝนตกก็จะต้องขึ้นรถมา แต่บางรูปอยู่ไกลมาก เพราะวัดอยู่นอกเมืองก็จะขึ้นรถมาบางครั้งต้องต่อรถ 2 ครั้ง ในยามาเพื่อให้ทันเรียนหนังสือ แต่ขากลับก็จะเดินจากโรงเรียนถึงวัดที่ขึ้นต่อออกไปนอกเมือง แต่บางรูปยิ่งลำบากกว่านั้น คือ ไม่มีรถที่จะไปส่งถึงวัด หรือไม่มีรถผ่านวัดต้องเดินต่อไปอีก 3 กิโลเมตร บางรูปอยู่ไกลจากโรงเรียนมากต้องเดินทางโดยรถประจำ ซึ่งเสียค่าใช้จ่าย 400 บาท/เดือนและบางรูปก็ต้องเสียค่าเดินทางมาโรงเรียนวันละ 30 บาท

3.2 สาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะ

สาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะส่วนใหญ่คือ ความยากจน การมีครอบครัวที่ยากจน ขัดสนทุกข์ยาก ทำให้สามเณรเหล่านี้ต้องมาบวช นอกจากนั้นสามเณรบางรูปต้องมาบวชเพราะไม่มีคนเลี้ยงดูอันเนื่องมาจากพ่อติดคุกเป็นเวลา 10 ปีเศษ แม้ไม่สามารถหาเลี้ยงได้ ยิ่งเรียนหนังสือด้วยแล้ว แม่ไม่มีทางส่งเสียได้เลย บางรูปไม่มีแม่ เพราะแม่เสียชีวิตไปตั้งแต่เล็ก ๆ ขาดความอบอุ่น ขาดคนเลี้ยงดู ขาดเงินที่จะเรียนหนังสือ บางรูปก็มีน้องหลายคน พ่อแม่ส่งเสียไม่ไหว จึงต้องมาบวช เพื่อลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว บางรูปไม่มีพ่อแม่เพราะเสียชีวิตไปแล้ว บางรูปก็มาจากครอบครัวที่แตกแยก ซึ่งมีปัญหาชีวิตอยู่แล้ว และเป็นแรงผลักดันให้ต้องมาบวช ซึ่งเมื่อบวชแล้วก็ประสบกับปัญหาใหม่อีก คือ การขาดแคลน และไม่มีโอกาสที่จะได้เลย เพราะสภาพของสมณะไม่สามารถไปปฏิบัติงานเพื่อหารายได้

3.3 รูปแบบในการแก้ปัญหาด้านการช่วยเหลือกันเองของสมณะในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ และรูปแบบการช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชนอื่น

การช่วยเหลือกันเองในหมู่สมณะ ส่วนใหญ่เจ้าอาวาสและหลวงพี่จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่น ซื้อข้าวให้หุงแล้วแบ่งกันฉัน ให้ยืมเงิน เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ดูแลรักษา มีอาหารการกินก็ แบ่งกัน

ส่วนเพื่อน ๆ ก็ช่วยเหลือกัน โดยการให้คำปรึกษา ให้ยืมเงิน ให้ยืมข้าวของเครื่องใช้ แบ่งอาหารการกินให้ แต่ก็ช่วยกันได้ไม่มากนัก เพราะต่างฝ่ายต่างก็ไม่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าเล่าเรียนยืมกันไม่ได้เลย

องค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ไม่มีโครงการให้ความช่วยเหลือ แต่โรงเรียนมีโครงการให้ฉันอาหารกลางวันฟรี แต่ก็ให้บริการได้เพียง 80 รูปเท่านั้น ไม่ทั่วถึงและไม่ครอบคลุมสามเณรที่ยากจนทั้งหมด

3.4 ปัญหาของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ที่จะเข้าถึงระบบบริการของรัฐด้านโอกาส ช่องทางและรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.4.1 โอกาส

สามเณรส่วนใหญ่มีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐมากที่สุด คือ การได้รับการศึกษา ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองและตัวสามเณรเองสนใจที่จะเข้ารับการศึกษาก่อนเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต จึงชวนขวายและมองหาช่องทางที่จะเข้าศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ ส่วนการโดยสารรถในราคาเพียงครึ่งหนึ่งนั้น ส่วนใหญ่ก็จะไม่ค่อยได้มีโอกาสรับบริการมากนัก เพราะไม่ค่อยได้เดินทางไปไกล ๆ ส่วนการเดินทางใกล้ ๆ ก็จะได้รับการลดราคาบ้าง ไม่ได้รับการลดราคาบ้าง เพราะราคาค่าโดยสารเต็มอัตราก็ประมาณ 10 – 20 บาทเท่านั้น สำหรับการรักษาพยาบาล สามเณรก็มีโอกาสได้รับบริการเฉพาะในช่วงเจ็บไข้ได้ป่วยเท่านั้น และสามเณรก็ยังไม่สนใจหรือไม่ต้องการที่จะมีโอกาสในการรักษาพยาบาล เพราะการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของทุกคน

3.4.2 ช่องทาง

สามเณรส่วนใหญ่รู้ช่องทางในการรับบริการจากรัฐเพียง 2-3 เรื่องเท่านั้น คือ การได้รับการศึกษา การได้รับการลดหย่อนค่าโดยสาร และการได้รับการรักษาพยาบาลฟรี นอกจากนี้แล้วสามเณรก็ไม่ทราบว่ารัฐให้สวัสดิการอะไรกับสามเณรบ้าง

3.4.3 รูปแบบ

รูปแบบการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐของสามเณรโดยทั่วไปก็เหมือนกับคนทุกกลุ่มโดยทั่วไป แต่สามเณรอาจจะเป็นที่สังเกตได้ง่ายมากกว่าคนทุกกลุ่มโดยทั่วไป ดังนั้น จึงไม่ต้องแสดงบัตรหรือหลักฐานอะไร ผู้ให้บริการก็สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม แต่บางครั้งผู้ให้บริการก็ไม่ให้ความสนใจ เช่น เก็บค่าโดยสารเต็มราคา ซึ่งสามเณรก็ไม่กล้าทักท้วง

3.5 การประเมินตนเองของสมณะ

3.5.1 การประเมินตนเอง

สามเณรจะประเมินตนเองว่ายากจน ทุกข์ยาก มาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และมีโอกาสในสังคมน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการศึกษา ถ้าไม่ได้บวชก็คงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา เพราะฉะนั้นการบวชจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้สามเณรได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง และมีโอกาสที่จะมีอนาคตที่มีความหวัง

ในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศสามเณรประเมินตนเองว่าชีวิตจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับญาติโยมเป็นสำคัญ ญาติพี่น้องพ่อแม่ไม่สามารถลิขิตชีวิตของสามเณรได้

3.5.2 ความหมายของชีวิต

สามเณรจะมองชีวิตของตนเองว่ามีแต่ความทุกข์ นับตั้งแต่ก่อนบวชและแม้กระทั่งบวชแล้ว ถ้าไม่บวชสามเณรมองชีวิตตนเองว่า "ไม่มีความหมายใด ๆ เลย จะถูกดูถูก ดูแคลน ไม่ได้รับการเชื่อถือ" แต่เมื่อบวชแล้ว แม้จะมีความทุกข์เพราะขาดปัจจัย แต่ตัวสามเณรมีความหมายมากขึ้น คนทั่วไปให้ความเคารพ เชื่อถือ ไม่ดูถูกดูแคลน มีโอกาสเรียนหนังสือซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความหมายมากขึ้น ทั้งในขณะที่บวชอยู่นี้หรือแม้กระทั่งลาสิกขาบทไปแล้ว

3.5.3 ความมุ่งหวังในอนาคต

สามเณรมีความมุ่งหวังในอนาคตว่าจะต้องเรียนให้สูงขึ้นจนสามารถประกอบอาชีพได้ ถ้าสำเร็จการศึกษาเมื่อใดก็จะลาสิกขาบทไปประกอบอาชีพ มีเพียงรูปเดียวที่คิดว่าจะบวชไปเรื่อย ๆ แม้จะเรียนสูงและสำเร็จการศึกษาแล้วก็จะไม่ลาสิกขาบท เพราะการบวชทำให้เป็นคนดี และมีโอกาสจรรโลงพระพุทธศาสนา

3.5.4 การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น

สามเณรส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าคุณไม่มีอิทธิพลต่อสมณะด้วยกัน แต่มีฐานะสูงกว่าประชาชนทั่วไป และมีความน่าเชื่อถือมากพอที่ประชาชนทั่วไปจะศรัทธาและให้การสนับสนุนสามเณรเพื่อเป็นผู้สืบทอดศาสนาต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ความยากลำบากของสามเณร

3.6.1 ความยากลำบากที่สุดของสามเณร

สามเณรส่วนใหญ่มีความยากลำบากอันเนื่องมาจากการขาดเงินในการดำรงชีวิต และในการเรียน แต่ที่ยากลำบากที่สุด คือ ไม่สบายใจที่พ่อติดคุกเป็นเวลาถึง 13 ปี มาแล้ว นอกจากนี้ก็มีความทุกข์ที่แม่กับญาติขัดแย้งกัน เรื่องที่ดินซึ่งแม่ก็ยากจน หาเงินไม่เพียงพออยู่แล้ว ยังต้องมาเสียเวลากับการสร้างความเข้าใจกับญาติ ด้วยความเป็นเด็ก สามเณรบางรูปก็ทุกข์ยากมากเพราะคิดถึงบ้าน และฉันอาหารรสเผ็ดไม่ได้ บางวันก็เกิดความทุกข์เพราะไม่มีคนใส่บาตรซึ่งทำให้ไม่มีอาหารสำหรับฉัน ถ้าวันใดต้องไปโรงเรียนแต่เช้าหรือวัดอยู่ไกลจากโรงเรียน ก็ไม่มีเวลาบิณฑบาต ไม่มีอาหารเช้าฉัน ไม่มีอาหารที่จะพกติดตัวไปเพื่อเป็นอาหารกลางวัน ทำให้หิวและเรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง เพราะต้องอดอาหารทั้งวัน เงินที่จะนำไปซื้ออาหารที่โรงเรียนสำหรับฉันก็ไม่มี ทุนอาหารกลางวันก็ไม่ได้ ต้องอดอาหารจนปวดท้องและเป็นโรคกระเพาะไปในที่สุด

3.6.2 สาเหตุของความยากลำบาก

ความยากลำบากของสามเณรมีสาเหตุมาจากความยากจนของครอบครัว ทำให้ผู้นำของครอบครัวบางคนต้องค้าขายเสพติดและติดคุกตลอดชีวิต บางครอบครัวก็ทะเลาะเบาะแว้งกันเพราะความยากจน บางครอบครัวก็แยกกันอยู่ บางครอบครัวก็เสียชีวิตหมด เหลือแต่ลูกซึ่งต้องมาบวชเพื่อหวังว่าจะมีชีวิตที่มีความหวังขึ้นบ้าง

3.6.3 สวัสดิการ

1 สวัสดิการจากรัฐ

สามเณรจะได้รับสวัสดิการจากรัฐเป็นค่ารักษาพยาบาล ซึ่งไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล และได้รับการลดค่าโดยสารรถยนต์และรถไฟ สำหรับรถประจำทางระยะสั้นบางครั้งก็ได้รับการลดหย่อน แต่บางครั้งก็ไม่ได้รับการลดหย่อน

2 สวัสดิการจากองค์กรเอกชน

องค์กรเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น พุทธสมาคมก็ได้จัดหาทุนสำหรับการศึกษาให้แก่สามเณรบ้าง แต่ไม่มากนัก เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่สู้ดีนัก

3.7 ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

3.7.1 สามเณรส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าคุณไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ เลย แม้แต่อำนาจต่อรองในครอบครัวก็ไม่มี ยิ่งอยู่ในวัดในฐานะสามเณรก็ยิ่งไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ต้องมีชีวิตรอบรู้บนความเมตตากรุณาของเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่เป็นรุ่นพี่

3.7.2 ภาพสะท้อนของการไม่มีอำนาจต่อรอง

สามเณรได้สะท้อนให้เห็นภาพของการไม่มีอำนาจต่อรองโดยการยอมรับสภาพของตนเอง ไม่ทำผิดพระธรรมวินัย โดยการรวมกลุ่มต่อรอง

3.7.3 สิ่งที่ทำให้เกิดสภาวะที่ขาดอำนาจต่อรอง ก็คือ ไม่มีสภาวะกดดันให้ต่อรองและไม่มีสิทธิที่จะต่อรอง เช่น เจ้าอาวาสเปิดไฟฟ้าใช้ได้ตลอดคืน แต่ห้องสามเณรต้องเปิด-ปิดไฟฟ้าเป็นเวลา ทำให้สามเณรทำการบ้านไม่เสร็จ การงานค้างค้ำ แต่สามเณรก็ไม่มีสิทธิต่อรอง เพราะการพักอาศัยในวัดเป็นการมาอยู่แบบขอพึ่งโบญ ค่าไฟฟ้าก็เป็นภาระของวัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งได้มาโดยการบริจาคบ้าง หรือการรับกิจนิมนต์บ้าง สามเณรซึ่งไม่มีรายได้อะไร และไม่ได้จุนเจืออะไรให้กับวัด จึงไม่มีสิทธิที่จะต่อรอง

3.7.4 แหล่งพึ่งพิงเมื่อขาดอำนาจต่อรอง

สามเณรจะพึ่งพิงเพื่อนเมื่อขาดอำนาจต่อรอง การพึ่งพิงจะเป็นไปในลักษณะของการปรึกษาหารือ ขอบยืมขอยืม และถ้าเป็นไปไม่ได้ก็จะพึ่งพิงตนเองเป็นหลัก

3.8 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

3.8.1 สามเณรมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนที่อาศัยอยู่น้อยมาก เพราะการดำรงชีวิตของ สามเณรแทบไม่ต้องพึ่งพิงรัฐเลย ตราบใดที่ญาติโยมยังให้ความอนุเคราะห์ใส่บาตรทำบุญ สามเณรก็ยังคงอยู่ได้

3.8.2 สามเณรเหล่านี้ไม่มีความรู้สักอย่างไรต่อกลไกของรัฐ เพราะแทบจะไม่ได้สัมผัสกับกลไกของรัฐ โดยตรง ยกเว้นในช่วงเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งก็ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก สำหรับเรื่องโดยสารรถยนต์และรถไฟก็นาน ๆ จึงจะใช้บริการสักครั้ง ส่วนการขึ้นรถประจำทางระยะสั้นก็ไม่จำเป็นที่จะต้องได้รับบริการจากรัฐมากนัก เพราะ ค่าใช้จ่ายไม่สูง

3.8.3 สามเณรไม่ได้สร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองเลย เพราะไม่มีสิทธิและไม่อยู่ในสถานะที่จะต้องมีการต่อรอง

3.9 วงจรความทุกข์ยาก

3.9.1 ปัญหาพื้นฐานที่เป็นจุดกำเนิดของความทุกข์ยากของสมณะ ก็คือ ความยากจน ครอบครัวยแตกแยก ครอบครัวยขาดความอบอุ่นเพราะพ่อแม่ทะเลาะกัน ครอบครัวยขาดความอบอุ่นเพราะผู้นำครอบครัวติดคุก ครอบครัวยขาดความอบอุ่นเพราะพ่อหรือแม่และทั้งพ่อทั้งแม่เสียชีวิต ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความขัดสนกับสมาชิกในครอบครัวยจนไม่มีความหวังในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนหรือการประกอบอาชีพ จนกระทั่งต้องตัดสินใจมาบวชเป็นสามเณรเพื่อจะได้มีความหวังว่าจะได้เรียนและมีโอกาสประกอบสัมมาอาชีพในอนาคต

3.9.2 วงจรของความทุกข์ยากของสมณะจะเริ่มจากการขาดแคลนทั้งทุนทรัพย์และน้ำใจในครอบครัว ซึ่งนำไปสู่การขาดโอกาสทางการเรียนและการประกอบสัมมาอาชีพ จึงต้องไปบวช ในขณะที่บวชก็ขาดแคลนทุนทรัพย์ และปัจจัยอื่น ๆ ทำให้ผลการเรียนไม่ดีเท่าที่ควร โอกาสที่จะได้ประกอบสัมมาอาชีพที่มีรายได้สูงก็ลดลง

3.9.3 การหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก สามเณรคิดว่าการเรียนสำเร็จและการมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้จะทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก แต่เมื่อถึงเวลานั้นจริง ๆ สามเณรก็อาจจะคิดว่าความทุกข์ยากจากสาเหตุอื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ ถ้ายึดคำสอนของพระพุทธศาสนา สามเณรก็คงจะตอบว่าการหลุดพ้นจากความทุกข์ยากคือ การนิพพาน

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 สภาพชีวิต

1) การดำเนินชีวิต

สมณะส่วนใหญ่ต้องตื่นตั้งแต่ 04.30 - 05.00 น. เมื่อตื่นแล้วก็ล้างหน้า แปรงฟัน อาบน้ำ ครองผ้า ทำวัตรเช้า ออกบิณฑบาต ถ้าเป็นวันพระก็จะต้องนั่งสมาธิก่อนออกบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาตก็จะฉันเช้า แล้วไปโรงเรียน แต่บางวันสมณะต้องช่วยทำงานวัดก่อน เช่น กวาดบริเวณวัด ทำความสะอาดวิหาร ล้างถ้วยล้างจาน แล้วจึงไปโรงเรียน สำหรับสมณะที่อยู่ไกลจากโรงเรียนส่วนใหญ่จะไม่ได้ออกบิณฑบาตและไม่ได้ฉันอาหารเช้าเพราะจะทำให้ไปโรงเรียนสาย จึงอดอาหาร และไม่ได้นำอาหารติดตัวมาฉันที่โรงเรียนในช่วงกลางวันด้วย บางครั้งไม่มีสตางค์ ก็ต้องอดอาหารทั้ง 2 มื้อ เรียนหนังสือเสร็จก็กลับวัด ทำความสะอาดวัด ทำการบ้าน ทำวัตรเย็น เรียนบาลีแล้วจึงจะจำวัด ตามปกติก็โดยประมาณ 22.00 น. เป็นต้นไปจนถึงตี 1 ถึง 2

2) ที่พักอาศัย

สมณะมีที่พักอาศัยที่พออยู่ได้ บางห้องพัก 2 รูป บางห้องก็พัก 3 รูป ไม่มีเตียงนอนเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีที่เขียนหนังสือ ต้องนอนเขียนกับพื้นห้อง ขนาดของห้องค่อนข้างคับแคบ แต่ก็พออยู่ได้ การอยู่รวมกันทำให้เกิดปัญหาเพราะพักผ่อนไม่เต็มที่ บางรูปอยากนอน บางรูปยังทำการบ้านไม่เสร็จ เป็นต้น ห้องพักส่วนใหญ่เป็นห้องไม้ บางที่ไม่มีมุ้งลวด ยุงเยอะมาก บางที่ร้อนมากและไม่มีพัดลม สมณะอยากได้แต่ไม่มีเงินซื้อ

3) วิธีการทำมาหากิน

สามเณรดำเนินชีวิตด้วยการบิณฑบาตร การสงเคราะห์จากญาติโยมและเจ้าอาวาสในการจัดหาอาหารให้ สามเณรไม่มีโอกาสในการรับกิจนิมนต์บ่อยครั้งนัก และไม่มีเวลาไปรับกิจนิมนต์เพราะต้องเรียนหนังสือและยังไม่มีที่ศรัทธาเทียบเท่ากับพระภิกษุสงฆ์

4) อาหารการกิน

อาหารการกินของสมณะขึ้นอยู่กับญาติโยมและการบิณฑบาต ส่วนใหญ่ต้องอดมื้อกินมื้อ หรือบางที่ก็อดหลาย ๆ มื้อเพราะไม่มีคนใส่บาตร หรือใส่บาตรด้วยอาหารที่ รสเผ็ดจัด ฉันไม่ได้ แต่บางวัดก็มีญาติโยมนำมาถวายเป็นประจำ หรือไม่เจ้าอาวาสก็ให้เงินไปซื้อมาฉันร่วมกัน สำหรับอาหารกลางวันที่โรงเรียนบางรูปก็ไม่ได้ฉันเพราะไม่มีสตางค์มาซื้อ และต้องรีบมาโรงเรียนแต่เช้า ไม่ได้บิณฑบาต จึงไม่มีอาหารที่จะนำมาฉันที่โรงเรียนด้วย เรื่องอาหารการกิน ส่วนใหญ่จะแบ่งปันกัน และถือคติว่า "มีก็ฉัน ไม่มีก็เฉย"

5) ข้าวของเครื่องใช้

สมณะมีข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตมากบ้าง น้อยบ้าง บางรูปก็ไม่มีข้าวของเครื่องใช้หลายสิ่งหลายอย่างที่จำเป็น เท่าที่มีส่วนใหญ่มักจะมีข้าวของเครื่องใช้ ดังนี้ จีวร สบง อังสะ ประคต ยาม ผ้ารัดอก บาตร ใบมีดโกน ผ้าเช็ดตัว หมอน ผ้าห่ม มุ้ง ผ้าปูที่นอน หมอนข้าง ร่ม รองเท้า แปรงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ แป้งฝุ่น ชันน้ำ ถังอาบน้ำ ผงซักฟอก มีดโกน กระเป๋านาฬิกาปลุก ดินสอ ปากกา ไหมบรรทัด สมุด ขันวางหนังสือ ดู่ โต๊ะเขียนหนังสือ แก้วน้ำ ไข่มไฟ พัดลม กล้องเก็บของขนาดใหญ่ ปากกาสี เทปวิทยุ เงิน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเพียง 1 - 2 ชิ้นเท่านั้น ส่วนเงินส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมี ถ้ามีก็ไม่เกิน 4,000 บาท ซึ่งมีอยู่เพียง 1 รูป เท่านั้นที่ได้รับทุน และมีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

6) การเดินทางมาโรงเรียน

บางรูปเดินทางมาโรงเรียนโดยการเดินเท้าเพราะอาศัยอยู่ใกล้ โรงเรียน บางรูปถ้ามีเวลาก็เดินเท้ามาโรงเรียน แม้จะใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที เพื่อประหยัดค่ารถแต่ก็ไม่มีเวลาชั้นอาหารเช้า แต่ถ้าจำเป็นก็ขึ้นรถมาโดยเสียค่ารถ 5 บาท ถ้าฝนตกก็จะต้องขึ้นรถมา แต่บางรูปอยู่ไกลมาก เพราะวัดอยู่นอกเมืองก็จะขึ้นรถมาบางครั้งต้องต่อรถ 2 ครั้ง ในขามาเพื่อให้ทันเรียนหนังสือ แต่หากกลับก็จะเดินจากโรงเรียนถึงวัดรถที่จะขึ้นต่อออกไปนอกเมือง แต่บางรูปยิ่งลำบากกว่านั้น คือ ไม่มีรถที่จะไปส่งถึงวัด หรือไม่มีรถผ่านวัดต้องเดินต่อไปอีก 3 กิโลเมตร บางรูปอยู่ไกลจากโรงเรียนมากต้องเดินทางโดยรถประจำ ซึ่งเสียค่าใช้จ่าย 400 บาท /เดือนและบางรูปก็ต้องเสียค่าเดินทางมาโรงเรียนวันละ 30 บาท

4.1.2 สาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะ

สาเหตุแห่งปัญหาชีวิตของสมณะส่วนใหญ่คือ ความยากจน การมีครอบครัวที่ยากจน ขัดสนทุกข์ยาก ทำให้สามเณรเหล่านี้ต้องมาบวช นอกจากนั้นสามเณรบางรูปต้องมาบวชเพราะไม่มีคนเลี้ยงดูอันเนื่องมาจากพ่อติดคุกเป็นเวลา 10 ปีเศษ แม้ก็ไม่สามารถหาเลี้ยงได้ ยิ่งเรียนหนังสือด้วยแล้ว แม่ไม่มีทางส่งเสียได้เลย บางรูปไม่มีแม่ เพราะแม่เสียชีวิตไปตั้งแต่เล็ก ๆ ขาดความอบอุ่น ขาดคนเลี้ยงดู ขาดเงินที่จะเรียนหนังสือ บางรูปก็มีน้องหลายคน พ่อแม่ส่งเสียไม่ไหว จึงต้องมาบวช เพื่อลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว บางรูปไม่มีพ่อแม่เพราะเสียชีวิตไปแล้ว บางรูปก็มาจากครอบครัวที่แตกแยก ซึ่งมีปัญหาชีวิตอยู่แล้ว และเป็นแรงผลักดันให้ต้องมาบวช ซึ่งเมื่อบวชแล้วก็ประสบกับปัญหาใหม่อีก คือ การขาดแคลน และไม่มีโอกาสที่จะได้เลย เพราะสภาพของสมณะไม่สามารถไปปฏิบัติงานเพื่อหารายได้

4.1.3 . ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนหรือสังคม

สามเณรไม่มีโอกาสที่จะใกล้ชิดกับคนในชุมชนมากนัก เพราะในช่วงบิณฑบาตรก็ต้องสำรวจ เวลาอยู่ในวัดก็ไม่มีญาติโยมมาพูดคุยด้วยเพราะชาวบ้านก็ต้องทำมาหากิน และไม่มีเรื่องราวใด ๆ ที่จะต้องสนทนาวิสาสะกับสามเณร จะมีความรู้สึกผูกพันกันเพียงแค่ว่าได้ว่าเป็นสามเณรเท่านั้น สำหรับในกลุ่มสามเณรด้วย

กันก็มีความสัมพันธ์กับในฐานะเพื่อนพี่และน้อง และเป็นผู้อ่อนอาวุโสของพระภิกษุสงฆ์และเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่อบอุ่น ใกล้ชิด และผูกพันแต่ก็มีบ้างที่มีความ ขัดแย้ง ทะเลาะเบาะแว้งกัน

รูปแบบในการแก้ปัญหาด้านการช่วยเหลือกันเองของสมณะในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ และรูปแบบการช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชนอื่น

การช่วยเหลือกันเองในหมู่สมณะ ส่วนใหญ่เจ้าอาวาสและหลวงพี่จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่น ซื้อข้าวให้หุงแล้วแบ่งกันฉัน ให้ยืมเงิน เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ดูแลรักษา มีอาหารการกินก็ แบ่งกัน

ส่วนเพื่อน ๆ ก็ช่วยเหลือกัน โดยการให้คำปรึกษา ให้ยืมเงิน ให้ยืมข้าวของเครื่องใช้ แบ่งอาหารการกินให้ แต่ก็ช่วยกันได้ไม่มากนัก เพราะต่างฝ่ายต่างก็ไม่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าเล่าเรียนยืมกันไม่ได้เลย

องค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ไม่มีโครงการให้ความช่วยเหลือ แต่โรงเรียนมีโครงการให้ฉันอาหารกลางวันฟรี แต่ก็ให้บริการได้เพียง 80 รูปเท่านั้น ไม่ทั่วถึงและไม่ครอบคลุมสามเณรที่ยากจนทั้งหมด

4.1.4 ปัญหาของสมณะในชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ที่จะเข้าถึงระบบบริการของรัฐด้านโอกาส ช่องทางและรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1. โอกาส

สามเณรส่วนใหญ่มีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐมากที่สุด คือ การได้รับการศึกษา ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองและตัวสามเณรเองสนใจที่จะเข้ารับการการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต จึงชวนชวนและมองหาช่องทางที่จะเข้าศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ ส่วนการโดยสารรถในราคาเพียงครึ่งหนึ่งนั้น ส่วนใหญ่ก็จะไม่ค่อยได้มีโอกาสรับบริการมากนัก เพราะไม่ค่อยได้เดินทางไปไกล ๆ ส่วนการเดินทางใกล้ ๆ ก็ จะได้รับการลดราคาบ้าง ไม่ได้รับการลดราคาบ้าง เพราะราคาค่าโดยสารเต็มอัตราก็ประมาณ 10 – 20 บาท เท่านั้น สำหรับการรักษาพยาบาล สามเณรก็มีโอกาสได้รับบริการเฉพาะในช่วงเจ็บไข้ได้ป่วยเท่านั้น และสามเณรเองก็คงไม่สนใจหรือไม่ต้องการที่จะมีโอกาสในการรักษาพยาบาล เพราะการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องที่พึงประสงค์ของทุกคน

- ทรัพยากรการผลิต

สามเณรมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการผลิต 2 ประการเท่านั้น คือ อาหารที่ให้ผลต่อสุขภาพกาย และการศึกษาซึ่งเป็นต้นทุนในการผลิตในอนาคต

- ทรัพยากรทางการเงิน

สามเณรไม่มีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรทางการเงินไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิเลือกตั้ง การใช้สื่อ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น และการเป็นสมาชิกกองทุนต่าง ๆ เพราะ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดไว้เช่นนั้น

2 ช่องทาง

สามแฉกส่วนใหญ่รู้ช่องทางในการรับบริการจากรัฐเพียง 2-3 เรื่องเท่านั้น คือ การได้รับการศึกษา การได้รับการลดหย่อนค่าโดยสาร และการได้รับการรักษาพยาบาลฟรี นอกจากนี้แล้วสามแฉกก็ไม่ทราบว่ารัฐให้สวัสดิการอะไรกับสามแฉกบ้าง

3. รูปแบบ

รูปแบบการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐของสามแฉกโดยทั่วไปก็เหมือนกับคนทุกชั้นโดยทั่วไปแต่สามแฉกอาจจะเป็นที่สังเกตได้ง่ายมากกว่าคนทุกชั้นโดยทั่วไป ดังนั้น จึงไม่ต้องแสดงบัตรหรือหลักฐานอะไร ผู้ให้บริการก็สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม แต่บางครั้งผู้ให้บริการก็ไม่ให้ความสนใจ เช่น เก็บค่าโดยสารเต็มราคา ซึ่งสามแฉกก็ไม่กล้าทักท้วง

4.1.5 จุดเปลี่ยน จุดหักเหของชีวิตที่ทำให้บวชเป็นสามแฉก

สามแฉกบางรูปบวชเพราะพ่อติดคุกไม่มีค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ชดสน ทั้งแม่และสามแฉกเองจึงตัดสินใจบวชเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในความเป็นอยู่และการเรียน

สามแฉกส่วนใหญ่บวชเพราะยากจนและหวังว่าการบวชเรียนจะทำให้มีอนาคตที่ดีขึ้นกว่าไม่บวช สามแฉกส่วนใหญ่จะบวชเพื่อเรียนหลังจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว เพราะถ้าบวชก่อนหน้านี้ก็จะไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะมีโรงเรียนสำหรับสามแฉกระดับประถมศึกษาไม่มากนัก

การประเมินตนเองของสามแฉก

1 การประเมินตนเอง

สามแฉกจะประเมินตนเองว่ายากจน ทุกข์ยาก มาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และมีโอกาสในสังคมน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการศึกษา ถ้าไม่ได้บวชก็คงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา เพราะฉะนั้นการบวชจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้สามแฉกได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง และมีโอกาสที่จะมีอนาคตที่ดีกว่าที่หวัง ในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศสามแฉกประเมินตนเองว่าชีวิตจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับญาติโยมเป็นสำคัญ ญาติพี่น้องพ่อแม่ไม่สามารถลิขิตชีวิตของสามแฉกได้

2 ความหมายของชีวิต

สามแฉกจะมองชีวิตของตนเองว่ามีแต่ความทุกข์ นับตั้งแต่ก่อนบวชและแม้กระทั่งบวชแล้ว ถ้าไม่บวชสามแฉกมองชีวิตตนเองว่า “ไม่มีความหมายใด ๆ เลย จะถูกดูถูก ดูแคลน ไม่ได้มีการเชื่อถือ” แต่เมื่อบวชแล้ว แม้จะมีความทุกข์เพราะขาดปัจจัย แต่ตัวสามแฉกมีความหมายมากขึ้น คนทั่วไปให้ความเคารพ เชื่อถือ ไม่ดูถูกดูแคลน มีโอกาสเรียนหนังสือซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความหมายมากขึ้น ทั้งในขณะที่บวชอยู่ หรือแม้กระทั่งลาสิกขาบทไปแล้ว

3 ความมุ่งมั่นในอนาคต

สามเนรมีความมุ่งมั่นในอนาคตว่าจะต้องเรียนให้สูงขึ้นจนสามารถประกอบอาชีพได้ ถ้าสำเร็จการศึกษาเมื่อใดก็จะลาสิกขาบทไปประกอบอาชีพ มีเพียงรูปเดียวที่คิดว่าจะบวชไปเรื่อย ๆ แม้จะเรียนสูงและสำเร็จการศึกษาแล้วก็จะไม่ลาสิกขาบท เพราะการบวชทำให้เป็นคนดี และมีโอกาสจรรโลงพระพุทธศาสนา

4 การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น

สามเนรส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าคุณไม่มีอิทธิพลต่อสมณะด้วยกัน แต่มีฐานะสูงกว่าประชาชนทั่วไป และมีความน่าเชื่อถือมากพอที่ประชาชนทั่วไปจะศรัทธาและให้การสนับสนุนสามเนรเพื่อเป็นผู้สืบทอดศาสนาต่อไป

4.1.6 ระบบสวัสดิการ

สวัสดิการมี 4 ประเภท คือ การบริการทางสังคม การประกันสังคม การสังคมสงเคราะห์ และสวัสดิการโดยชุมชนที่จัดกันเอง สามเนรส่วนใหญ่จะได้รับการสังคมสงเคราะห์จากโรงพยาบาลและการขนส่งเป็นสำคัญ นอกจากนั้นก็ได้รับสวัสดิการโดยชุมชนที่จัดกันเอง เช่น ญาติโยมใส่บาตรและถวายปัจจัย เพื่อนสามเนรด้วยกันได้เกื้อกูลกันในเรื่องอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียนและอาจจะมีการยืมเงินกันบ้างแต่ไม่มากนัก ส่วนเจ้าอาวาสและพระภิกษุสงฆ์รุ่นพี่ก็จะอนุเคราะห์ในเรื่องอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียน และการเงินบ้างซึ่งส่วนใหญ่ให้ยืมแล้วก็ไม่หวังที่จะทวงคืน แต่สามเนรทุกรูปก็ถือสังฆะที่จะต้องคืนของทุกอย่างที่ยืมเสมอ

การวิเคราะห์ความยากลำบากของสามเนร

1. ความยากลำบากที่สุดของสามเนร

สามเนรส่วนใหญ่มีความยากลำบากอันเนื่องมาจากการขาดเงินในการดำรงชีวิต และในการเรียน แต่ที่ยากลำบากที่สุด คือ ไม่สบายใจที่พ่อติดคุกเป็นเวลาถึง 13 ปี มาแล้ว นอกจากนี้ก็มีความทุกข์ที่แม่กับญาติขัดแย้งกัน เรื่องที่ดินซึ่งแม่ก็ยากจน หาเงินไม่เพียงพออยู่แล้ว ยังต้องมาเสียเวลากับการสร้างความเข้าใจกับญาติ ด้วยความเป็นเด็ก สามเนรบางรูปก็ทุกข์ยากมากเพราะคิดถึงบ้าน และฉันอาหารรสเผ็ดไม่ได้ บางวันก็เกิดความทุกข์เพราะไม่มีคนใส่บาตรซึ่งทำให้ไม่มีอาหารสำหรับฉัน ถ้าวันใดต้องไปโรงเรียนแต่เช้าหรือวัดอยู่ไกลจากโรงเรียน ก็ไม่มีเวลาบินฑบาต ไม่มีอาหารเช้าฉัน ไม่มีอาหารที่จะพกติดตัวไปเพื่อเป็นอาหารกลางวัน ทำให้หิวและเรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง เพราะต้องอดอาหารทั้งวัน เงินที่จะนำไปซื้ออาหารที่โรงเรียนสำหรับฉันก็ไม่มี หุนอาหาร กลางวันก็ไม่ได้ ต้องอดอาหารจนปวดท้องและเป็นโรคกระเพาะไปในที่สุด

2. สาเหตุของความยากลำบาก

ความยากลำบากของสามเนรมีสาเหตุมาจากความยากจนของครอบครัว ทำให้ผู้นำของครอบครัวบางคนต้องค้าขายเสพติดและติดคุกตลอดชีวิต บางครอบครัวก็ทะเลาะเบาะแว้งกันเพราะความยากจน

บางครอบครัวก็แยกกันอยู่ บางครอบครัวก็เสียชีวิตหมด เหลือแต่ลูกซึ่งต้องมาบวชเพื่อหวังว่าจะมีชีวิตที่มีความหวังขึ้นบ้าง

3. สวัสดิการ

1) สวัสดิการจากรัฐ

สามเณรจะได้รับสวัสดิการจากรัฐเป็นค่ารักษาพยาบาล ซึ่งไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล และได้รับการลดค่าโดยสารรถยนต์และรถไฟ สำหรับรถประจำทางระยะสั้นบางครั้งก็ได้รับการลดหย่อน แต่บางครั้งก็ไม่ได้รับการลดหย่อน

2) สวัสดิการจากองค์กรเอกชน

องค์กรเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น พุทธสมาคมก็ได้จัดหาทุนสำหรับการศึกษาให้แก่สามเณรบ้าง แต่ไม่มากนัก เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่สู้ดีนัก

4 ปัญหาเกี่ยวกับระบบสวัสดิการ

ความเหมาะสมของสวัสดิการ

สวัสดิการที่สามเณรได้รับในเรื่องของการรักษาพยาบาลนั้น สามเณรส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามันเหมาะสมดีแล้ว แต่สวัสดิการในด้านการโดยสารนั้น สามเณรส่วนใหญ่มีความเห็นว่ายังไม่ดีเท่าที่ควร เพราะรถโดยสารส่วนใหญ่ไม่ยอมรับสามเณรเพราะได้ค่าโดยสารน้อย ประกอบกับ ผู้โดยสารหญิงบางคนไม่ยอมขึ้นรถที่รับสามเณรมาแล้ว ทำให้รถโดยสารขาดรายได้และแสดงความไม่พึงพอใจที่จะต้องรับสามเณร

กลไกบริหารจัดการ

กลไกบริหารจัดการที่จะเข้าถึงสามเณรได้ต้องตราเป็นกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะขณะนี้ไม่มีกฎหมาย ระเบียบข้อปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นแต่เพียงการปฏิบัติตามประเพณีที่ผ่านมาซึ่งไม่สมบูรณ์นัก

4.1.7 ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

1. สามเณรส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ว่าตนไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ เลย แม้แต่อำนาจต่อรองในครอบครัวก็ไม่มี ยิ่งอยู่ในวัดในฐานะสามเณรก็ยิ่งไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ต้องมีชีวิตอยู่บนความเมตตากรุณาของเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่เป็นรุ่นพี่

2. ภาพสะท้อนของการไม่มีอำนาจต่อรอง

สามเณรได้สะท้อนให้เห็นภาพของการไม่มีอำนาจต่อรองโดยการยอมรับสภาพของตนเอง ไม่ทำผิดพระธรรมวินัย โดยการรวมกลุ่มต่อรอง

3. สิ่งที่ทำให้เกิดสภาวะที่ขาดอำนาจต่อรอง ก็คือ ไม่มีสภาวะกดดันให้ต่อรองและไม่มีสิทธิที่จะต่อรอง เช่น เจ้าอาวาสเปิดไฟฟ้าใช้ได้ตลอดคืน แต่ห้องสามเณรต้องเปิด-ปิดไฟฟ้าเป็นเวลา ทำให้สามเณรทำ

การบ้านไม่เสร็จ การงานค้างค้ำ แต่สามเณรก็ไม่มีสิทธิต่อรอง เพราะการพักอาศัยในวัดเป็นการมาอยู่แบบขอพึ่งบุญ ค่าไฟฟ้าก็เป็นภาระของวัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งได้มาโดยการรับบริจาคบ้าง หรือการรับกิจนิมนต์บ้าง สามเณรซึ่งไม่มีรายได้อะไร และไม่ได้เงินเจืออะไรให้กับวัด จึงไม่มีสิทธิที่จะต่อรอง

4. แหล่งพึ่งพิงเมื่อขาดอำนาจต่อรอง

สามเณรจะพึ่งพิงเพื่อนเมื่อขาดอำนาจต่อรอง การพึ่งพิงจะเป็นไปในลักษณะของการปรึกษาหารือ ขอยืมขอยืม และถ้าเป็นไปไม่ได้ก็จะพึ่งพิงตนเองเป็นหลัก

4.1.8 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

1 สามเณรมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนที่อาศัยอยู่น้อยมาก เพราะการดำรงชีวิตของสมณเฑาะว์ไม่ต้องพึ่งพิงรัฐเลย ตราบใดที่ญาติโยมยังให้ความอนุเคราะห์ให้ใส่บาตรทำบุญ สามเณรก็ยังคงอยู่ได้

2 สามเณรเหล่านี้ไม่มีความรู้สึกอย่างไรต่อกลไกของรัฐ เพราะแทบจะไม่ได้สัมผัสกับกลไกของรัฐโดยตรง ยกเว้นในช่วงเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งก็ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก สำหรับเรื่องโดยสารรถยนต์และรถไฟก็นาน ๆ จึงจะใช้บริการสักครั้ง ส่วนการขึ้นรถประจำทางระยะสั้นก็ไม่จำเป็นที่จะต้องได้รับการจากรัฐมากนัก เพราะค่าใช้จ่ายไม่สูง

3 สามเณรไม่ได้สร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองเลย เพราะไม่มีสิทธิและไม่อยู่ในสถานะที่จะต้องมีการต่อรอง

4.1.9 วงจรความทุกข์ยาก

1 ปัญหาพื้นฐานที่เป็นจุดกำเนิดของความทุกข์ยากของสมณะ ก็คือ ความยากจน ครอบครัวแตกแยก ครอบครัวขาดความอบอุ่นเพราะพ่อแม่ทะเลาะกัน ครอบครัวขาดความอบอุ่นเพราะผู้นำครอบครัวติดคุก ครอบครัวขาดความอบอุ่นเพราะพ่อหรือแม่และทั้งพ่อทั้งแม่เสียชีวิต ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความขัดสนกับสมาชิกในครอบครัวจนไม่มีความหวังในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนหรือการประกอบอาชีพ จนกระทั่งต้องตัดสินใจมาบวชเป็นสามเณร เพื่อจะได้มีความหวังว่าจะได้เรียนและมีโอกาสประกอบสัมมาอาชีพในอนาคต

2 วงจรของความทุกข์ยากของสมณะจะเริ่มจากการขาดแคลนต้นทุนทรัพย์ และน้ำใจในครอบครัวซึ่งนำไปสู่การขาดโอกาสทางการเรียนและการประกอบสัมมาอาชีพ จึงต้องไปบวช ในขณะที่บวชก็ขาดแคลนทุนทรัพย์ และปัจจัยอื่น ๆ ทำให้ผลการเรียนไม่ดีเท่าที่ควร โอกาสที่จะได้ประกอบสัมมาอาชีพที่มีรายได้สูงก็ลดลง

3 การหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก สามเณรคิดว่าการเรียนสำเร็จและการมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้จะทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก แต่เมื่อถึงเวลานั้นจริง ๆ สามเณรก็อาจจะคิดว่าความทุกข์ยากจากสาเหตุอื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ ถ้ายึดคำสอนของพระพุทธศาสนา สามเณรก็คงจะตอบว่าการหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก คือ การนิพพาน

4.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ อภิปรายผลได้ดังนี้ คือ

สมณะโดยทั่วไปมีสภาพชีวิตและสาเหตุแห่งปัญหาของชีวิตคล้ายคลึงกัน คือ ความยากจน ความทุกข์ยาก การขาดโอกาสได้รับการศึกษา และมีความหวังว่าเมื่อบวชแล้วจะทำให้ปัญหาความทุกข์ยากของครอบครัวลดลง ตนเองก็มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาจนมีความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพได้ สมณะโดยทั่วไปไม่ผู้จะยึดมั่นในการบวชตลอดไป หากแต่ใช้การบวชเป็นบันไดในการมีชีวิตที่ดีในอนาคต ซึ่งก็จะไม่อยู่ในเพศบรรพชิตอีกต่อไป แต่ก็มีบ้างที่สามเณรบางรูปคิดที่จะอยู่ในเพศบรรพชิตเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนา

สมณะโดยทั่วไปมีวิถีชีวิตที่เหมือนกันคือ “สมณะ” จะเห็นได้จากข้าวของเครื่องใช้ ซึ่งมีไม่มากนัก และไม่ติดยึดในวัตถุ มีอะไรที่แบ่งปันกันได้ก็แบ่งปันกันไป แม้แต่เงินซึ่งทำให้มองเห็นว่า “คำสอนในพระพุทธศาสนา” ทำให้คนกลุ่มหนึ่งไม่ติดยึดในกิเลสได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็น่าเป็นห่วงว่าเมื่อละเพศบรรพชิตแล้วสมณะเหล่านี้จะมีชีวิตอย่างไร การเริ่มต้นชีวิตด้วย “ความไม่มีอะไร” ชีวิตในช่วงต่อไปจะเป็นอย่างไร จะเป็นภาระของใครหรือไม่

สมณะโดยทั่วไปไม่สนใจที่จะเรียกร้อง ตอรองเพื่อประโยชน์ส่วนตนจากกลุ่มใด ๆ เลย เช่น รัฐ องค์กรเอกชนอื่น ๆ หน่วยงานใดจะให้การสงเคราะห์หรือจัดสวัสดิการใดๆ ให้ก็ดูจะเป็น “ส่วนเกินที่พึงได้” เพราะชีวิตของสมณะโดยทั่วไปก็ยึดการบิณฑบาตเป็นหนทางแห่งการเลี้ยงชีพอยู่แล้ว

สิ่งที่สมณะทั่วไปกังวลใจก็คือ การสงเคราะห์ของญาติโยมในเรื่องข้าวปลาอาหาร ส่วนเรื่องเงินนั้นแม้จะขาดแคลน แต่สมณะก็ไม่เคยเรียกร้องจากญาติโยมหรือหน่วยงานของรัฐ หากแต่จะขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องและพ่อแม่มากกว่า

การที่ประชาชนทั่วไปมองว่า สมณะคือผู้ถึงพร้อมด้วยจิตใจและวัตถุ แต่ความเป็นจริงแล้ว พระผู้ใหญ่เท่านั้นที่จะถึงพร้อม ส่วนสมณะและพระสงฆ์โดยทั่วไปยังขาดแคลนเป็นจำนวนมาก

สมณะโดยทั่วไปมีชีวิตที่สมณะ จึงไม่สนใจบริการต่าง ๆ ของรัฐ และรับทราบสืบต่อกันมาเพียงแต่ว่ารัฐจะช่วยเหลือเรื่องการรักษาพยาบาล ค่าโดยสารรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบินสำหรับของพระเถระชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น นอกจากนั้นยังสนใจในเรื่องการศึกษา ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการมีชีวิตในอนาคตที่มีคุณค่า

โดยพุทธบัญญัติ การชุมนุมประท้วงหรือตอรองกับอำนาจของรัฐเป็นเรื่องที่สมณะทำไม่ได้ ดังนั้นตามความคิดเรื่องการตอรองกับอำนาจรัฐจึงไม่มีในกลุ่มสมณะ

4.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้คือ

4.3.1 ระดับนโยบาย

- 1 รัฐควรมีนโยบายให้ทุนการศึกษาสำหรับกลุ่มสมณะมากกว่ากลุ่มคฤหัสถ์โดยทั่วไป เพราะสมณะไม่มีโอกาสทำงานเพื่อหารายได้ระหว่างเรียนเหมือนคฤหัสถ์
- 2 รัฐควรมีนโยบายให้ความช่วยเหลือสมณะโดยมีรถโดยสารสำหรับสมณะโดยเฉพาะ เพื่อจะได้ไม่เป็นที่รังเกียจของเจ้าของรถโดยสารโดยทั่วไปที่เก็บค่าโดยสารได้เพียงครั้งเดียว
- 3 รัฐควรมีนโยบายอย่างชัดเจนที่จะมีสถานพยาบาลสำหรับสมณะโดยเฉพาะ
- 4 รัฐควรมีนโยบายอย่างชัดเจนที่จะมีเงินกองทุนกู้ยืมสำหรับสมณะที่ลาสิกขาบท
- 5 รัฐควรมีนโยบายอย่างชัดเจนในการจัดกองทุนกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาของสมณะ

4.3.2 ระดับปฏิบัติ

1. โรงเรียนควรมีกองทุนเพื่อโครงการอาหารเช้าและอาหารกลางวันสำหรับสมณะ
2. โรงเรียนควรจัดทำโครงการสืบทอดอุปกรณ์การเรียนจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง
3. พุทธสมาคมควรจัดทำกองทุนเพื่อโครงการอาหารเช้าและกลางวันสำหรับสมณะ
4. พุทธสมาคมควรจัดทำกองทุนเพื่อการศึกษาสำหรับสมณะโดยทั่วไป
5. พุทธสมาคมควรจัดทำโครงการทอดผ้าป่า อุปกรณ์การเรียนสำหรับสมณะ
6. สหกรณ์รถโดยสารควรจัดทำโครงการรถโดยสารสำหรับสมณะประจำเส้นทางทุกเส้นทาง
7. สถาบันการศึกษาของสงฆ์ควรประสานกับสถาบันการศึกษาโดยทั่วไป เพื่อการเกื้อกูลกันระหว่างผู้เรียนของทั้ง 2 กลุ่มสถาบัน
8. โรงเรียนควรจัดระบบการแนะแนวเพื่อให้ความอบอุ่นกับสมณะที่มีปัญหาทางด้านจิตใจอันเนื่องมาจากปัญหาครอบครัว

4.3.3 กระบวนการเข้าไปหากลุ่มสามเณรที่ด้อยโอกาสและยากจน

ไม่เป็นการยากเลยที่จะเข้าไปหากลุ่มสามเณรที่ด้อยโอกาสและยากจน เพราะกลุ่มสามเณรเหล่านี้พร้อมที่จะรับสวัสดิการจากรัฐอยู่แล้ว

บรรณานุกรม

- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ คู่มือการปฏิบัติงานด้านศาสนา กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา 2541.
- งานประชาสัมพันธ์ เทศบาลนครเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่ เชียงใหม่ : โรงพิมพ์สันติภาพรินทร์ 2544
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ สารสนเทศ การศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2544 มปท. 2544.
- สำเร็จ อุดแดง สภาพปัจจุบันและความต้องการในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ในจังหวัดน่าน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2537.

ภาคผนวก

**ระเบียบกรมการศาสนา
ว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต
พ.ศ. 2514**

เพื่อให้การเบิกจ่ายนิตยภัตเป็นไปด้วยความรัดกุมรวดเร็วและเรียบร้อย กรมการศาสนาจึงได้วางระเบียบนี้ไว้ และเสนอมหาเถรสมาคมรับทราบแล้ว ดังต่อไปนี้

- ข้อ 1 ระเบียบนี้ เรียกว่า "ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2514"
- ข้อ 2 ให้ใช้ระเบียบนี้ ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป
- ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบหรือคำสั่งซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

**หมวด 1
นิตยภัต**

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

"นิตยภัต" หมายถึง เงินงบประมาณที่กรมการศาสนาได้รับเป็นประจำปี เพื่อจ่ายถวายอุปถัมภ์แก่พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งหรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษ ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิตยภัตซึ่งขอทำความตกลงกับกระทรวงการคลังแล้ว

ข้อ 5 กรมการศาสนาจะเบิกจ่ายนิตยภัตถวายพระภิกษุ ตามอัตราและวงเงินที่ทำให้ความตกลงไว้กับกระทรวงการคลัง

**หมวด 2
การเบิกจ่าย**

ข้อ 6 กรมการศาสนาจะทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง เพื่อขอถือจ่ายนิตยภัตที่ตั้งหรือเพิ่มใหม่ และจ่ายตามหมวด ดังนี้

- หมวดที่ 1 ภายในเดือนมกราคม
- หมวดที่ 2 ภายในเดือนพฤษภาคม
- หมวดที่ 3 ภายในเดือนสิงหาคม

ข้อ 7 เมื่อกรมการศาสนาได้รับแจ้ง การแต่งตั้งพระภิกษุให้ดำรงตำแหน่งหรือมีหน้าที่แล้วให้ตรวจสอบและขึ้นทะเบียนไว้ แล้วทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง เพื่อขอถือจ่ายนิตยภัตตามหมวดต่อไป

ข้อ 8 เมื่อกระทรวงการคลังอนุมัติให้ถือจ่ายได้ กรมการศาสนาจะดำเนินการเบิกจ่ายนิตยภัตถวายพระภิกษุนั้น

พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัต ในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ให้ไวยาจักรไปขอเบิกนิตยภัตที่กรมการศาสนา ในเขตจังหวัดอื่นให้ไวยาจักรไปขอเบิกนิตยภัตที่จังหวัดซึ่งพระภิกษุนั้นสังกัดอยู่ ภายในเดือนกันยายนของทุกปี หากพ้นกำหนดนี้แล้วจะเบิกจ่ายมิได้

ข้อ 9 พระภิกษุผู้มีตำแหน่งหลายตำแหน่ง ทางราชการจะถวายนิยัตินัดในตำแหน่งที่เท่ากัน หรือตำแหน่งสูงกว่าเพียงตำแหน่งเดียว

ข้อ 10 ตามปกติ การเบิกจ่ายนิยัตินัดให้เบิกจ่ายเป็นรายเดือน ตามที่กรมการศาสนาตกลงกับ กระทรวงการคลัง เว้นแต่ผู้รับนิยัตินัดจะขอตกลงเบิกจ่ายเป็นรายงวดกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน

หมวด 3

การงดจ่าย

ข้อ 11 ในกรณีต่อไปนี้ให้งดจ่ายนิยัตินัดแก่พระภิกษุผู้

- (1) ถึงมรณภาพ ทางราชการงดจ่ายนิยัตินัดในเดือนที่ถัดจากเดือนมรณภาพเป็นต้นไป
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) ย้ายสำนักที่อยู่ออกไปนอกเขตอำนาจหน้าที่ เฉพาะตำแหน่งระบุนำหน้าหน้าที่ไว้

ในกฎหมายอาญา

- (5) ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่
- (6) ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่
- (7) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

กรณีตาม (2) ถึง (7) ทางราชการงดจ่ายนิยัตินัดตั้งแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งเป็นต้นไป เว้นแต่ตำแหน่งสมเด็จพะสังฆราช ให้ทำความตกลงกับกระทรวงการคลังขอถือจ่ายนิยัตินัดจนถึงวันถวายพระเพลิง รวมทั้งเลขานุการสมเด็จพะสังฆราชด้วย

ข้อ 12 ในกรณีถูกสั่งพักจากตำแหน่งหน้าที่ ให้รอการจ่ายนิยัตินัดตั้งแต่วันที่ถูกละเว้น เป็นต้นไป เมื่อพ้นมลทินและกลับดำรงตำแหน่งหน้าที่เดิมแล้ว ให้จ่ายนิยัตินัดถวายภายในปีงบประมาณ นั้น เว้นแต่ กรมการศาสนาจะได้รับอนุมัติจากกระทรวงการคลัง จึงจะเบิกจ่ายนิยัตินัดถวายในปีงบประมาณได้

ข้อ 13 พระสงฆ์ที่รับการยกเป็นกิตติมศักดิ์ กรมการศาสนาจะได้ถวายนิยัตินัดในอัตราเดิมต่อไป

หมวด 4

เบ็ดเตล็ด

ข้อ 14 ให้กองศาสนูปถัมภ์ จัดทำและควบคุมทะเบียนพระภิกษุซึ่งจะได้รับนิยัตินัดและดำเนินการเรื่องนิยัตินัดให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ข้อ 15 ให้หัวหน้ากองศาสนูปถัมภ์รักษาการตามระเบียบนี้
ประกาศ ณ วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2514

(ลงชื่อ) รัชสฤษดิ์ เชาวนศิริ
(นายรัชสฤษดิ์ เชาวนศิริ)

รักษาการในตำแหน่งรองอธิการบดี รักษาราชการแทน
อธิบดีกรมการศาสนา

ระเบียบกรมการศาสนา
ว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2516

โดยที่เห็นสมควรแก้ไขระเบียบว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ.2514 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงได้วางระเบียบนี้ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516"

ข้อ 2 ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในข้อ 8 แห่งระเบียบว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2514 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ 8 เมื่อกระทรวงการคลังอนุมัติให้ถือจ่ายได้ กรมการศาสนาจะได้ดำเนินการเบิกจ่ายนิตยภัตถวายพระภิกษุรูปนั้น

พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัตในกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี และสมุทรปราการ ให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่กรมการศาสนา ในเขตจังหวัดอื่นให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่จังหวัดซึ่งพระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ ภายในเดือนกันยายนของทุกปี ถ้าหากพ้นกำหนดนี้แล้ว จะเบิกจ่ายมิได้

ทั้งนี้ เว้นไว้แต่จะมีเงินนิตยภัตเหลือจ่ายในปีที่ขอเบิกส่วนที่ค้างข้ามปีนั้น จึงจะเบิกจ่ายได้ตามนัยหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค. 0502/21091 ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2512"

ข้อ 4 ให้ยกเลิกความในข้อ 15 แห่งระเบียบว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2514 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ 15 ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม รักษาการตามระเบียบนี้"

ข้อ 5 ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 19 กรกฎาคม 2516

เชื้อ สาริมาน

(นาย เชื้อ สาริมาน)

อธิบดีกรมการศาสนา

ระเบียบกรมการศาสนา
ว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต (ฉบับที่ 3)
พ.ศ. 2528

โดยที่เห็นสมควรแก้ไขระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2514 และระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงได้วางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528"

ข้อ 2 ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในข้อ 8 แห่งระเบียบว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2514 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ 8 เมื่อกระทรวงการคลังอนุมัติให้ถือจ่ายได้ กรมการศาสนาจะได้ดำเนินการเบิกจ่ายนิตยภัตถวายพระภิกษุรูปนั้น

พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัตในกรุงเทพมหานคร ให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่กรมการศาสนา ในเขตจังหวัดอื่นให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่อำเภอ ซึ่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ภายในเดือนกันยายนของปี ถ้าหากพ้นกำหนดนี้แล้ว จะเบิกจ่ายมิได้

ทั้งนี้ เว้นไว้แต่จะมีเงินนิตยภัตเหลือจ่ายในปีที่ขอเบิกส่วนที่ค้างข้ามปีนั้น จึงจะเบิกจ่ายได้ตามนัยหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค. 0502/21091 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2516"

ข้อ 4 ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 19 ตุลาคม 2528

(ลงนาม) มงคล ศรีไพรวรรณ

(นาย มงคล ศรีไพรวรรณ)

อธิบดีกรมการศาสนา

บัญชีอัตรานิยัตยภัตพระสมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ
เลขานุการ พระปริยัติธรรม 9 ประโยคและพระอธิการ
อัตราเดิมและอัตราปรับปรุงใหม่ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2536
คณะรัฐมนตรีได้ลงมติ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2536
ตามหนังสือด่วนที่สุด อนุมัติหลักการฯ ที่ นร 0202/19691
ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2536

ที่	สมณศักดิ์	พระสังฆาธิการ	เดือนละ	
			อัตราเดิม	อัตราใหม่
1.	สมเด็จพระสังฆราชเจ้า	-	8,000	22,000
2.	สมเด็จพระสังฆราช	-	7,000	20,000
3.	ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช	-	6,000	18,000
4.	สมเด็จพระราชาคณะ	-	4,000	16,000
5.	-	กรรมการมหาเถรสมาคม	3,500	14,000
6.	-		3,500	14,000
7.	รองสมเด็จพระราชาคณะ	-	1,600	12,000
8.	-	เจ้าคณะภาค	1,700	10,000
9.	-	แม่กองบาลี	1,700	10,000
10.	-	แม่กองธรรม	1,700	10,000
11.	พระราชาคณะเจ้าคณะรองชั้นสัญญาบัตร	-	1,500	8,000
12.	-	รองเจ้าคณะภาค	1,500	8,000
13.	พระราชาคณะชั้นธรรม	-	1,400	8,000
14.	พระราชาคณะชั้นเทพ	-	1,200	6,000
15.	พระราชาคณะชั้นราช	-	1,100	4,000
16.	พระราชาคณะปลัดขวา	-	1,000	3,200
17.	พระราชาคณะปลัดซ้าย	-	1,000	3,200
18.	พระราชาคณะชั้นสามัญ ป.ธ.9	-	1,000	3,200
19.	พระราชาคณะชั้นสามัญ ป.ธ.7-8	-	950	3,000
20.	พระราชาคณะชั้นสามัญ ป.ธ. 5-6	-	800	2,800
21.	พระราชาคณะชั้นสามัญ ป.ธ.4	-	750	2,600

ที่	สมณศักดิ์	พระสังฆาธิการ	เดือนละ	
			อัตราเดิม	อัตราใหม่
22.	พระราชคณะชั้นสามัญ ป.ธ.3	-	650	2,400
23.	พระราชคณะชั้นสามัญ ฝ่ายวิปัสสนา	-	650	2,400
24.	พระราชคณะชั้นสามัญยก	-	600	2,200
25.	พระเปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ.9)	-	650	2,400
26.	-	พระคณาจารย์เอก	650	2,400
27.	พระครูปลัดของสมเด็จพระราชาคณะ	-	600	2,200
28.	-	พระคณาจารย์โท	600	2,200
29.	พระครูปลัดของรองสมเด็จพระราชาคณะ	-	550	2,000
30.	พระครูปลัดของเทียบรองสมเด็จพระราชาคณะ	-	500	1,800
31.	พระครูฐานานุกรมชั้นเอกของสมเด็จพระสังฆราช	-	500	1,800
32.	พระครูปลัดของพระราชคณะชั้นธรรม	-	400	1,600
33.	พระครูฐานานุกรมชั้นโทของสมเด็จพระสังฆราช	-	400	1,600
		พระอารามหลวง		
34.	พระราชคณะชั้นสามัญ	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก	800	2,800
35.	พระราชคณะชั้นสามัญ	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท	750	2,600
36.	พระราชคณะชั้นสามัญ	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี	650	2,400
37.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก	600	2,200
38.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท	550	2,000
39.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี	500	1,800

ที่	สมณศักดิ์	พระสงฆ์	เดือนละ	
			อัตราเดิม	อัตราใหม่
40.	พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นเอก	550	2,000
41.	พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นโท	500	1,800
42.	พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นตรี	400	1,600
43.	พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวง ชั้นพิเศษหรือเทียบเท่า	550	2,000
44.	พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวง ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนา	500	1,800
45.	พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวง ชั้นเอกหรือเทียบเท่า	500	1,800
46.	พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวง ชั้นโทหรือเทียบเท่า	400	1,600
47.	-	เจ้าคณะจังหวัด	1,200	6,000
48.	-	รองเจ้าคณะจังหวัด อำเภอ	700	2,600
49.	พระราชคณะชั้นสามัญญก	เจ้าคณะอำเภอ	650	2,400
50.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะอำเภอชั้นพิเศษ	600	2,200
51.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะอำเภอลำต้นสัก	550	2,000
52.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะอำเภอลำต้นสัก	500	1,800
53.	-	เจ้าคณะอำเภอ	500	1,800

ที่	สมณศักดิ์	พระสังฆาธิการ	เดือนละ	
			อัตราเดิม	อัตราใหม่
54.	พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรี	500	1,800
55.	พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าคณะอำเภอนนทบุรี	400	1,600
56.	-	รองเจ้าคณะอำเภอ ตำบล	400	1,600
57.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะตำบลนนทบุรี	500	1,800
58.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะตำบลนนทบุรี	400	1,600
59.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะตำบลนนทบุรี	350	1,400
60.	-	เจ้าคณะตำบล วัดราษฎร์	350	1,400
61.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์นนทบุรี	400	1,600
62.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์นนทบุรี หรือฝ่ายวิปัสสนา	350	1,400
63.	พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์นนทบุรี	300	1,200
64.	พระครูสัญญาบัตร	รองหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส	250	1,000
65.	-	พระอธิการ เลขานุการ	-	500
66.	-	เลขานุการสมเด็จพระ สังฆราช	1,400	6,000
67.	-	เลขานุการเจ้าคณะใหญ่	600	2,200
68.	-	เลขานุการเจ้าคณะภาค	550	2,000
69.	-	เลขานุการรองเจ้าคณะภาค	500	1,800
70.	-	เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด	500	1,800
71.	-	เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ	300	1,200

ที่	สมณศักดิ์	พระสังฆาธิการ	เดือนละ	
			อัตราเดิม	อัตราใหม่
	นิตยภัตพิเศษตามพระบรมราชโองการในรัชกาลก่อน			
1.	พระปริต (คือ พระสวดพระพุทธมนต์ ซึ่งเป็นเครื่องป้องกันสรรพอุบัติตราย) วัดชนะสงคราม รวม 20 รูปๆ ละ		250	1,000
2.	พระพิธีธรรม ประจำวัดต่างๆ รวม 10 วัดๆ ละ 4 รูปๆ ละ		250	1,000
3.	พระอันดับประจำวัดจุฬาทิศธรรมสภา รวม 5 รูปๆ ละ	กิ่งอำเภอเกาะสีชัง	250	1,000
	จังหวัดชลบุรี รวม 5 รูปๆ ละ			
	อัตรานิตยภัตบรรพชิตเงินนิกายและบรรพชิตอนัมนิกาย			
1.	เจ้าคณะใหญ่เงินนิกาย - เจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย		1,200	6,000
2.	รองเจ้าคณะใหญ่เงินนิกาย - รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย		700	2,600
3.	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขาวเงินนิกาย - ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขาวอนัมนิกาย		500	1,800
4.	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขาวเงินนิกาย - ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขาวอนัมนิกาย		500	1,800
5.	ปลัดขาวเงินนิกาย - ปลัดขาวอนัมนิกาย		400	1,600
6.	ปลัดขาวเงินนิกาย - ปลัดขาวอนัมนิกาย		400	1,600
7.	รองปลัดขาวเงินนิกาย - รองปลัดขาวอนัมนิกาย		350	1,400
8.	รองปลัดขาวเงินนิกาย - รองปลัดขาวอนัมนิกาย		350	1,400
9.	ผู้ช่วยปลัดขาวเงินนิกาย - ผู้ช่วยปลัดขาวอนัมนิกาย		300	1,200
10.	ผู้ช่วยปลัดขาวเงินนิกาย - ผู้ช่วยปลัดขาวอนัมนิกาย		300	1,200
11.	เลขานุการเจ้าคณะใหญ่เงินนิกาย - เลขานุการเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย		500	1,800

**หนังสือรับรองการใช้สิทธิโดยสารเครื่องบินภายในประเทศ
ของพระเถระชั้นผู้ใหญ่และพระภิกษุผู้ติดตาม**

ตามหนังสือฉบับนี้ กรมการศาสนาขอรับรองว่า

1. พระเถระชั้นผู้ใหญ่ นาม (ภาษาไทย)
นาม (ภาษาอังกฤษ)
ตำแหน่งวัด
ใบสุทธิเลขที่
2. พระผู้ติดตาม นาม (ภาษาไทย)
นาม (ภาษาอังกฤษ)
ตำแหน่งวัด
ใบสุทธิเลขที่
3. กำหนดเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ ณ จังหวัด กำหนด วัน
ตั้งแต่วันที่ เดือน พ.ศ.
ถึงวันที่ เดือน พ.ศ.

เป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่และพระผู้ติดตาม ที่ไปปฏิบัติศาสนกิจโดยพาหนะเครื่องบินในอัตราส่วนลดร้อยละ 50 ของอัตราค่าโดยสารปกติในชั้นธุรกิจ (ROYAL EXECUTIVE CLASS) หรือในชั้นประหยัด (ECONOMY CLASS) ในกรณีที่ไม่มีชั้นธุรกิจในเส้นทางนั้น

หนังสือรับรองนี้มีอายุ 30 วัน นับจากวันที่ออกหนังสือ

ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง

วันที่

เดือน พ.ศ.

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

โทร. 2822460

โทรสาร 2815093

หมายเหตุ หนังสือรับรองฉบับนี้ต้องมีลายเซ็นของผู้มีสิทธิลงนามในหนังสือรับรอง

สภาพวิถีชีวิตของสามเณร

วิถีการทำมาหากิน

สามเณรดำเนินชีวิตด้วยการบิณฑบาตร การส่งเคราะห์จากญาติโยมและเจ้าอาวาสในการจัดหาอาหารให้ สามเณรไม่มีโอกาสในการรับกิจนิมนต์บ่อยครั้งนัก และไม่มีเวลาไม่รับกิจนิมนต์เพราะต้องเรียนหนังสือและยังไม่มีเป็นที่ศรัทธาเทียบเท่ากับพระภิกษุสงฆ์

ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนหรือสังคม

สามเณรไม่มีโอกาสที่จะใกล้ชิดกับคนในชุมชนมากนัก เพราะในช่วงบิณฑบาตรก็ต้องสำรวจรวม เวลาอยู่ในวัดก็ไม่มีญาติโยมมาพูดคุยด้วยเพราะชาวบ้านก็ต้องทำมาหากิน และไม่มีเรื่องราวใด ๆ ที่จะต้องสนทนาวิสาสะกับสามเณร จะมีความรู้สึกผูกพันกันเพียงแค่ว่าได้ว่าเป็นสามเณรเท่านั้น สำหรับในกลุ่มสามเณรด้วยกันก็มีความสัมพันธ์กับในฐานะเพื่อนพี่และน้อง และเป็นผู้อ่อนอาวุโสของพระภิกษุสงฆ์และเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่อบอุ่น ใกล้ชิด และผูกพันแต่ก็มีบ้างที่มีความขัดแย้ง ทะเลาะเบาะแว้งกัน

โอกาสการเข้าถึงทรัพยากรของสามเณร

ทรัพยากรการผลิต

สามเณรมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการผลิต 2 ประการเท่านั้น คือ อาหารที่ให้ผลต่อสุขภาพกาย และการศึกษาซึ่งเป็นต้นทุนในการผลิตในอนาคต

ทรัพยากรทางการเมือง

สามเณรไม่มีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิเลือกตั้ง การใช้สื่อ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น และการเป็นสมาชิกกองทุนต่าง ๆ เพราะ รัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันกำหนดไว้เช่นนั้น

จุดเปลี่ยน จุดหักเหของชีวิตที่ทำให้บวชเป็นสามเณร

สามเณรบางรูปบวชเพราะพ่อติดคุก ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่าใช้จ่ายภายในบ้านขาดทุน ทั้งแม่และสามเณรเองจึงตัดสินใจบวชเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในความเป็นอยู่และการเรียน

สามเณรส่วนใหญ่บวชเพราะยากจนและหวังว่าการบวชเรียนจะทำให้มีอนาคตที่ดีขึ้นกว่าไม่บวช สามเณรส่วนใหญ่จะบวชเพื่อเรียนหลังจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว เพราะถ้าบวชก่อนหน้านี้ก็จะไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะมีโรงเรียนสำหรับสามเณรระดับประถมศึกษาไม่มากนัก

ระบบสวัสดิการ

สวัสดิการมี 4 ประเภท คือ การบริการทางสังคม การประกันสังคม การสังคมสงเคราะห์ และสวัสดิการโดยชุมชนที่จัดกันเอง สามเณรส่วนใหญ่จะได้รับการสังคมสงเคราะห์จากโรงพยาบาลและการขนส่งเป็นสำคัญ นอกจากนั้นก็ได้รับสวัสดิการโดยชุมชนที่จัดกันเอง เช่น ญาติโยมใส่บาตรและถวายปัจจัย เพื่อนสามเณรด้วยกันได้เกื้อกูลกันในเรื่องอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียนและอาจจะมีการยืมเงินกันบ้างแต่ไม่มากนัก ส่วนเจ้าอาวาสและพระภิกษุสงฆ์รุ่นพี่ก็จะอนุเคราะห์ในเรื่องอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียน และการเงินบ้างซึ่งส่วนใหญ่ให้ยืมแล้วก็ไม่หวังที่จะทวงคืน แต่สามเณรทุกรูปก็ถือสัจจะที่จะต้องคืนของทุกอย่างที่ยืมเสมอ

ปัญหาเกี่ยวกับระบบสวัสดิการ

ความเหมาะสมของสวัสดิการ

สวัสดิการที่สามเณรได้รับในเรื่องของการรักษาพยาบาลนั้น สามเณรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว แต่สวัสดิการในด้านการโดยสารนั้น สามเณรส่วนใหญ่มีความเห็นว่ายังไม่ดีเท่าที่ควร เพราะรถโดยสารส่วนใหญ่ไม่ยอมรับสามเณรเพราะได้ค่าโดยสารน้อย ประกอบกับ ผู้โดยสารหญิงบางคนไม่ยอมขึ้นรถที่รับสามเณรมาแล้ว ทำให้รถโดยสารขาดรายได้และแสดงความไม่พึงพอใจที่จะต้องรับสามเณร

กลไกบริหารจัดการ

กลไกบริหารจัดการที่จะเข้าถึงสามเณรได้ต้องตราเป็นกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะขณะนี้ไม่มีกฎหมาย ระเบียบข้อปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นแต่เพียงการปฏิบัติตามประเพณีที่ผ่านมาซึ่งไม่สมบูรณ์นัก

กระบวนการเข้าไปหากกลุ่มสามเณรที่ด้อยโอกาสและยากจน

ไม่เป็นการยากเลยที่จะเข้าไปหากกลุ่มสามเณรที่ด้อยโอกาสและยากจน เพราะกลุ่มสามเณรเหล่านี้พร้อมที่จะรับสวัสดิการจากรัฐอยู่แล้ว

กรณีศึกษา

สามเณร A

สามเณร A มีวีจ 2 ผืน สบง 3 ผืน อังสะ 2 ผืน บาตร 1 ลูก ใบมิดโกน 1 ด้าม แปรงสีฟัน 1 อัน ยา สีฟัน 1 หลอด สมุด 10 เล่ม ผ้าห่ม 1 ผืน หมอน 2 ลูก ดินสอ 1 แท่ง ปากกา 2 ด้าม มุ้ง 1 หลัง ผ้ารัดอก 1 ผืน รองเท้า 2 คู่ แป้ง 1 กระป๋อง ผ้าเช็ดตัว 1 ผืน มีเงินมากที่สุด 300 บาท และมีเงินน้อยที่สุด 10 - 20 บาท ส่วนใหญ่มีเพียง 10 - 20 บาท

สามเณร A มีกิจวัตรประจำวัน ดังนี้คือ หลังจากตื่นนอน ล้างหน้า แปรงฟันแล้วก็ไปบิณฑบาตร ไปโรงเรียน กลับมาอ่านหนังสือทบทวนที่วัด ช่วยทำความสะอาดวัด อาบน้ำแล้วจึงเข้านอน

สามเณร A บวชเพราะทางบ้านไม่มีเงินจะส่งเรียนและต้องมาบวชเพราะอยากหาเงินส่งตัวเองให้เรียนสูง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ตอนนี้ต้องเรียนทั้งที่มีเงินหรือไม่ก็ตาม ตอนนี้พ่อแม่ต้องหาเงินส่งให้สามเณร A เรียน แต่ก็ไม่ใช่เพียงพอ เพราะพ่อแม่ต้องส่งลูกคนอื่นเรียนด้วย ตอนนี้มีปัญหาทุกอย่างมาก เพราะไม่มีเงินที่จะมาโรงเรียน บางวันไม่ได้กินอะไรเลย จนคิดว่าน่าจะเป็นโรคกระเพาะแล้ว ถึงแม้ว่าบางวันจะได้เงินจากพ่อแม่บ้าง

สามเณร A แก้ปัญหาด้วยการขอมหรือขอยัดในการซื้อของที่จำเป็น และหมั่นทำความดี ซึ่งทางวัดก็ช่วยจ่ายค่ารถประจำทางให้ในบางเดือน หรืออาจจะจ่ายเป็นเงินให้ สามเณร A แก้ปัญหาโดยไม่ขอเงินใคร แต่จะทำความดีแล้วแต่ว่าใครจะให้ เมื่อได้มาแล้วก็จะออมไว้ใช้ในการเรียน เพื่อจะได้ไม่ติด ร. และเรียนจบเร็วขึ้น

สามเณร A เป็นลูกของคนยากจน เป็นสามเณรที่ยากจนที่สุดในโรงเรียนที่ยอมรับสภาพของตัวเอง

สามเณร B

สามเณร B มีสบง 3 ผืน นาฬิกาปลุก 1 เรือน จีวร 2 ผืน บาตร 1 ลูก ผ้าห่ม 2 ผืน ปากกาสีน้ำเงิน 1 ด้ามและสีดำ 1 ด้าม ยาม 2 ใบ ตู 1 ตู้ ชั้นวางหนังสือ 1 อัน กระเป๋ 2 ใบ หมอน 2 ลูก หมอนข้าง 1 ลูก ถังสำหรับใส่น้ำอาบ 1 ถัง เคยมีเงินมากที่สุด 1,000 บาท และน้อยที่สุด 20 กว่าบาท ส่วนใหญ่จะมีเงินน้อย ที่เคยมีเงิน 1,000 บาท เพราะได้เงินมาจากการสอบบาลี

สามเณร B มีกิจวัตรประจำวัน ดังนี้ 5.00 น. ตื่นนอน 5.45 น. บิณฑบาต 6.45 น. กลับจากบิณฑบาตร 7.00 น. จันทเข้า 7.45 น. ไปโรงเรียน 11.00 น. จันทเพล 12.00 น. เข้าเรียนภาคบ่าย 15.30 น. เลิกเรียน 17.00 น. ทำวัตรเย็น 18.00 น. เรียนบาลี 20.00 น. เลิกเรียนบาลี 20.30 น. อาบน้ำ 22.30 น. จำวัด

สามเณร B บอกว่าที่มาบวชก็เพราะมีปัญหาเรื่องปัจจัยในการศึกษา บ้านอยู่ต่างจังหวัดนาน ๆ ครั้งที่พ่อแม่จะมาเยี่ยม แต่แต่ละครั้งที่มาจะให้เงินไว้ 500 บาท พ่อแม่ต้องเอาเงินไปลงทุนทำการเกษตร ซึ่งบางครั้งก็ได้ผลดี บางครั้งก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ถ้าได้ผลดีก็นำรายได้ไปลงทุนในปีต่อไปและส่งมาให้สามเณร B บ้าง

แบ่งให้ป้าและยายบ้าง เงินที่เก็บไว้ลงทุนบางครั้งก็หมดไปเพราะต้องนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและต้องช่วยเหลือญาติที่มีปัญหา เช่น ในช่วงที่ผ่านมามีญาติถูกรถชน ทางครอบครัวของ สามเณร B ก็ต้องให้ความช่วยเหลือ ตอนนี้องค์กรของ สามเณร B ก็ยังต้องส่งเสียน้องเรียนด้วยอีกคนหนึ่ง และที่ผ่านมามีเกิดน้ำท่วม ครอบครัวของ สามเณร B ได้รับความเสียหาย ขณะนี้น้องอีกคนก็ติดคุก คดียาบ้า และเนื่องจากครอบครัวไม่มีเงินจ้างทนายความ จึงต้องขายสวนแล้วนำเงินไปจ้างทนายความ

สามเณร B แก้ปัญหาด้วยการขอยืมเงินจากหลวงพี่ก่อน เมื่อพ่อกับแม่มาเยี่ยมก็จะนำเงินที่พ่อแม่ให้ไว้ไปใช้นี่หลวงพี่ หรือบางครั้งก็ขอลืมหลวงพี่ไปก่อนถ้าพ่อแม่ไม่มา

สามเณร B พักร่วมกับเพื่อนอีก 2 คน เป็น 3 คน ห้องพักมี 2 เตียง นอนบนเตียง 2 คนและนอนข้างล่างอีก 1 คน เรื่องอาหารการกินแล้วแต่จะบิณฑบาตได้ในแต่ละวัน ถ้าวันไหนคนใ้มากก็ได้มาก แต่ส่วนมากจะได้พอประมาณ และนำอาหารที่บิณฑบาตได้มารวมกันทั้ง 3 รูปแล้วฉัน ด้วยกัน เรื่องอาหารการกินไม่มีปัญหาเพราะวัดอยู่ใกล้โรงเรียน เครื่องใช้ที่ขาดแคลนก็คืออุปกรณ์การเรียน และหนังสือคู่มือในแต่ละวิชา เพราะหนังสือเหล่านี้ราคาแพง การเดินทางมาโรงเรียนก็ไม่ลำบากมากนัก เพราะวัดอยู่ใกล้โรงเรียน สามเณร B ขาดหนังสือเรียนทุกเทอม ๆ ละ 1 วิชา หรือ 2 วิชาเสมอ ปัญหาชีวิตส่วนใหญ่เกิดจากครอบครัวเพราะญาติพี่น้องมีมากและแต่ละคนก็ไม่สามารถช่วยเหลือกันได้ พ่อแม่ก็อยู่ต่างจังหวัดจะมาแต่ละครั้งก็สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย หลาย ๆ เดือนจึงมาครั้งหนึ่ง เมื่อมาแล้วก็ให้เงินไว้ใช้เพียงครั้งละ 500 บาทเท่านั้น

สามเณร B ต้องการให้ช่วยเหลือในเรื่องทุนการศึกษา หนังสือแบบเรียน หนังสือคู่มือหรือหนังสือเสริมความรู้ เช่น หนังสือ Mac เป็นต้น

สามเณร C

สามเณร C มีสบง 3 ผืน จีวร 3 ผืน บาตร 1 ลูก ผ้าห่ม 2 ผืน ที่นอน 1 ที่ปากกา 3 ด้าม ไม้บรรทัด 1 อัน โต๊ะเขียนหนังสือ 1 ชุด ถังอาบน้ำ 2 ใบ ชันน้ำ 2 ใบ แปรงสีฟัน 1 อัน ยาสีฟัน 1 หลอด สบู่ 1 ก้อน ผ้ารัดอก 1 ผืน หมอน 3 ใบ กระเป๋า 1 ใบ เคยมีเงินมากที่สุด 4,000 บาท และมีเงินน้อยที่สุด 20 บาท ส่วนใหญ่มีเงินน้อย

สภาพที่อยู่ของสามเณร C เป็นห้องไม้กว้างประมาณ 2 เมตร ยาวประมาณ 4.50 เมตร พอนอนได้ และมีที่อ่านหนังสือ แต่ยุ่งเหยิงมาก อยากได้พัดลมแต่ก็ไม่มีเงินซื้อ

สามเณร C มีกิจวัตรประจำวันดังนี้ 5.00 น. ตื่นนอน ล้างหน้า 5.30 น. บิณฑบาต 6.20 น. กลับถึงวัด 7.00 น. กวาดขยะ 7.15 น. ฉ้นเช้า 7.30 น. ไปโรงเรียน 8.00 น. เข้าแถว 8.30 น. เริ่มเรียนวิชาแรก 11.00 น. ฉ้นเพล 11.15 น. อ่านหนังสือในห้องสมุด 12.00 น. เข้าเรียนภาคบ่าย 15.30 น. เลิกเรียน 15.35 น. เข้าห้องสมุดอ่านหนังสือ 16.00 น. กลับกุฏิเอาหนังสือไปเก็บ 17.00 น. ทำวัตรเย็น 17.30 น. เตรียมตัวเรียนบาลี 18.00 น. เรียนบาลี 20.00 น. เลิกเรียนบาลี 20.15 อาบน้ำ 20.30 น. ทำการบ้านอ่านหนังสือ 23.00 น. นอน

สามเณร C มีปัญหาเรื่องที่พักเพราะมีขนาดเล็กมาก พอนอนได้ และมีที่เก็บหนังสือรวมทั้งเป็นที่วาง โต๊ะเขียนหนังสือได้พอดี ปัญหาที่ทำให้คิดมาก คือ ไม่มีเงินที่จะเรียนหนังสือ ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียน ไม่มีเงินสำหรับทำงานกลุ่ม ต้องหาอาหารจากการบิณฑบาตร และต้องหาเงินจากการขอขิงทุน ปัญหาทางด้านครอบครัวก็มีมากเพราะพ่อเป็นอัมพาตที่แขนซ้าย ครอบครัวมีรายได้เดือนละ 500 - 1,000 บาทเท่านั้น แม่ต้องรับจ้างและทำไร่ ทำสวน แล้วเอาพืชผลไปขาย

สามเณร C แก้ปัญหาโดยขอยืมเพื่อนที่มีหรือพระอาจารย์และขอจากบิดามารดา และได้นำเงินจากการสอนบาลี ที่ทางวัดและจังหวัดจ้างในงานฉลองเปรียญประมาณ 4,000 บาท และไปใช้เพื่อนที่ยืมเขามา แล้วเก็บไว้ส่วนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายอย่างจำเป็น

สามเณร C มีปัญหาเรื่องอาหารการกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปิดเทอมหรือวันหยุด เพราะบิณฑบาตได้น้อย ไม่พอฉัน บางวันได้เพียงข้าว 1 ห่อกับแกง 1 ถูงเท่านั้น นอกจากนั้นยังขาดเครื่องใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น การมาโรงเรียนก็เป็นปัญหา เพราะต้องเดินมาโรงเรียน เนื่องจากไม่มีค่ารถโดยสาร ถ้าวันไหนฝนตกยิ่งลำบากมากขึ้น

สามเณร C อยากได้นั่งสอภาษาอังกฤษ และเครื่องเขียน และอยากเรียนพิเศษมาก แต่คงไม่มีโอกาส เพราะไม่มีเงิน

ปัญหาครอบครัวแตกแยกก็เป็นปัญหาที่สำคัญปัญหานี้ของ สามเณร C แต่ก็ได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าอาวาสเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย

สามเณร C เปรียบเทียบชีวิตก่อนบวชและหลังบวชไว้ดังนี้ คือ ก่อนบวช สามเณร C ใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วๆ ไป มีอิสระในการไปไหนมาไหนก็ได้ สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น เล่นกีฬาต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนั้นยังช่วยพ่อแม่ทำงานเพื่อหาเงินได้ และใช้เงินที่หามาได้เพื่อการกินอยู่ แต่หลังจากบวชแล้วต้องดูแลตัว

เอง โดยการบิดเบือนบาต จึงจะได้ฉัน และเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องหายากินเอง ไม่มีคนดูแล บางทีเพื่อนก็นำมาให้ ชีวิตไม่มีอิสระ ต้องปฏิบัติศีลเป็นกิจวัตร แต่มีเวลาในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น พึ่งตนเองมากขึ้น แต่ถ้าจำเป็นจริง ๆ ก็ขอความช่วยเหลือจากเจ้าอาวาส

สามเณร C อายุ 17 ปี อยู่ชั้น ม.4/2

สามเณร D

สามเณร D มีตบง 4 ผืน จีวร 4 ผืน ประคต 2 เส้น ผ้าห่ม 2 ผืน ผ้ารัดอก 2 ผืน อังสะ 2 ผืน ปากกา 2 ด้าม หมอน 3 ใบ บาตร 1 ลูก ย่าม 4 ใบ รองเท้า 2 คู่ ชันน้ำ 1 ใบ สบู่ 1 ก้อน เคยมีเงินมากที่สุด 500 บาท และมีเงินน้อยที่สุด 25 บาท ส่วนใหญ่มีเงินน้อย ขณะนี้มีเงินเพียง 260 บาท

สามเณร D ตื่นนอน 6:00 น. เมื่อตื่นนอนแล้วก็กวาดบริเวณวัด 6:30 น. ออกบิณฑบาตร 7:30 น. ไปโรงเรียน 16:30 น. กลับจากโรงเรียนถึงวัด 17:00 น. กวาดบริเวณวัด 18:30 น. ทำวัตรเย็น สวดมนต์ ไหว้พระ 19:00 น. สรงน้ำ 22:00 น. เข้านอน.

สามเณร D มาบวชเพราะแม่เสียชีวิตเมื่อ 6 กรกฎาคม 2539 เพราะคลอดน้อง แต่น้องสามเณร D รอดชีวิต ขณะนั้นสามเณร D เรียนอยู่ชั้น ป.2 ที่ จ.เชียงราย ได้เงินมาโรงเรียนวันละ 10 บาท ปัญหาของสามเณร D คืออยากกลับบ้านเพราะคิดถึงพ่อ แต่ไม่มีเงินจะกลับ

สามเณร D มีเพื่อนห้องเดียวกันที่เป็นคนดีช่วยแก้ปัญหาให้ซึ่งแม่ของเพื่อนก็เสียชีวิตเหมือนกัน อาจารย์ก็สอนให้อดทนเพื่อจะได้เป็นบัณฑิต และพ่อก็บอกให้พยายามเรียนให้จบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้สามเณร D อดทนและรู้สึกว่ปัญหาลดความรุนแรงลง

สามเณร D มีชีวิตหลังบวชที่คิดว่าดีกว่าก่อนบวช คือ เมื่อบวชแล้วได้มีโอกาสเรียน เพราะเป็นเณรได้เรียนฟรี ไม่ต้องเสียค่าเทอม เสียค่าหนังสือเพียง 600 บาทเท่านั้น และขณะนี้อยู่ ม.2 เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเป็น 1,000 บาท เพราะต้องเรียนคอมพิวเตอร์

สามเณร D พักห้องละ 2 คน ข้าวปลาอาหารไม่เพียงพอและไม่ชอบรับประทานอาหารที่มีรสเผ็ด การเดินทางมาโรงเรียนต้องเสียค่ารถมาครั้งละ 10 บาท ส่วนขากลับต้องเดินไปขึ้นรถที่ข้างเขื่อน ซึ่งห่างจากโรงเรียนประมาณ 3 กิโลเมตร และเสียค่ารถอีก 5 บาท ปัญหาชีวิตขณะนี้ก็คือคิดถึงแม่ ที่เสียชีวิตไปแล้ว และอยากกลับไปหาพ่อแต่ก็ไม่มีปัจจัย ไม่อยากรบกวนพ่อ เพราะจะทำให้พ่อไม่สบายใจ ขณะนี้ขอความช่วยเหลือจากหน้าที่เป็นสามเณรและเพื่อนที่อยู่วัดเดียวกัน

สามเณร E

สามเณร E มีสบง 5 ผืน จีวร 3 ผืน รัตประคต 2 เส้น ผ้ารัดอก 2 ผืน อังสะ 2 ผืน ชันน้ำ 1 ใบ ใบมิด โทน 1 ด้าม สมุด 15 เล่ม ปากกา 2 ด้าม ไม้บรรทัด 1 อัน ยาม 1 ใบ รองเท้า 1 คู่ โต๊ะเขียนหนังสือ 1 ตัว เก้าอี้ 1 ตัว เคยมีเงินมากที่สุด 200 บาท และมีเงินน้อยที่สุด 50 บาท ส่วนใหญ่มีเงินน้อยมากและบางครั้งไม่มี ขณะนี้มีเงิน 100 บาท

สามเณร E ตื่นตี 5 แล้วกวาดบริเวณวัด สวดมนต์ (ทำวัตรเช้า) ตี 5 ครึ่งไปอาบน้ำ มาโรงเรียน เวลา 6 โมงครึ่ง เรียนหนังสือ แล้วกลับวัดเวลา 18: 30 น. โดยมีรถรับส่งทุกวัน

สามเณร E มีปัญหาครอบครัวเพราะพ่อแม่เสียชีวิต เหลือแต่พี่สาวซึ่งก็เดินไม่ได้ สามเณร E ต้องบวชเพราะพี่สาวไม่มีเงินส่งเสียให้เรียนหนังสือ ได้เงินมาโรงเรียนวันละ 20 บาท เป็นค่าอาหารเช้า 10 บาท กลางวัน 10 บาท พี่สาวทำงานเย็บผ้าได้ค่าจ้างวันละ 20-30 บาท ถ้าพี่สาวไม่มีเงิน สามเณร E ก็ให้ และถ้าสามเณรไม่มีพี่สาวก็ให้

สามเณร E มีพี่คอยแก้ปัญหาให้ เช่น ค่ารถเดือนไม่มีก็ไปยืมน้ำ ถ้ามีก็เอามาคืนให้

สามเณร F

สามเณร F มีสบง 3 ผืน จีวร 2 ผืน ประคต 1 เส้น ผ้ารัดอก 2 ผืน อังสะ 3 ผืน ผ้าห่ม 4 ผืน ใบมิดโทน 2 ด้าม ชันน้ำ 2 ใบ สบู่ 1 ก้อน สมุด 15 เล่ม ปากกา 3 ด้าม ไม้บรรทัด 1 อัน โต๊ะเขียนหนังสือ 1 ตัว เก้าอี้ 1 ตัว โคมไฟ 1 อัน เคยมีเงินมากที่สุด 1,000 บาท และมีน้อยที่สุด 50 บาท ปัจจุบันมี 200 บาท ส่วนใหญ่มีเงินน้อยแต่บางครั้งก็ไม่มี นอกจากนั้นยังมียาม 1 ใบ และรองเท้า 1 คู่

สามเณร F ตื่นตี 5 แล้วทำวัตร สวดมนต์ กวาดบริเวณวัด ล้างหน้า แปรงฟัน ปั่นทบาค จันเข้า ขึ้นรถไปโรงเรียน เมื่อกลับจากโรงเรียนก็ล้างจาน กวาดบริเวณวัด อาบน้ำ ทำวัตร สวดมนต์ ทำการบ้าน จัดตารางสอน 22:00 น. เข้านอน

สามเณร F มีปัญหาที่ต้องมาบวชเพราะพ่อแม่มีรายได้น้อยมากคือ 70 บาท/วัน พ่อแม่ต้องทำงานรับจ้าง สามเณร F มีพี่น้องทั้งหมด 3 คน คือ มีพี่ชาย 1 คนและ น้องสาว 1 คน พ่อแม่ต้องส่งน้องเรียน จึงไม่มีเงินส่งให้สามเณร F เรียน สามเณร F ไม่มีค่ารถมาโรงเรียน ไม่มีเงินซื้อสมุด ไม่มีค่าอาหารเพราะไม่มีรายได้ และคิดถึงบ้านเพราะบ้านอยู่ไกลมาก

สามเณร F สามารถแก้ปัญหาได้บางส่วน บางครั้งแก้ปัญหาเอง บางครั้งเจ้าอาวาสก็ช่วยแก้ปัญหาให้ ซึ่งก็แก้ได้บ้างไม่ได้บ้าง บางครั้งก็ขอความช่วยเหลือจากพระในวัดเดียวกัน

สามเณร F อายุ 14 ปี มีชีวิตก่อนบวชและหลังบวชแตกต่างกันมาก เพราะวก่อนบวช มีปัญหาอุปสรรคในชีวิตเกี่ยวกับการทำมาหากิน เพราะไม่ค่อยมีรายได้ ฐานะทางบ้านยากจน พ่อแม่ต้องมีภาระในการส่งเสียให้เรียน พ่อแม่ไม่มีการศึกษา ไม่ค่อยจะมีงานทำ ตัวสามเณร F ไม่มาบวชก็คงจะไม่ได้เรียน การ

บวชทำให้มีรายได้จากการรับกิจนิมนต์ และสนุกกว่าก่อนบวช เพราะมีที่อยู่ถาวร ไม่ต้องรบกวนทางบ้าน และไม่มีค่าใช้จ่ายมาก รวมทั้งทำให้มีความรับผิดชอบดีกว่าเดิม

สามเณร F อยู่กุฏิหลังแรกของวัด หอริมสุด อยู่กับพระภิกษุอีก 1 รูป หอไม่กว้างมากนักพออยู่ได้ ไม่แออัดมากนัก เรื่องอาหารการกินบางครั้งญาติโยมก็นำมาส่ง บางครั้งก็ออกบิณฑบาตเอง บางครั้งก็ทำอาหารเอง อาหารการกินที่วัดบางครั้งก็มากบางครั้งก็น้อย ขึ้นอยู่กับการทำบุญของญาติโยม แต่ปัจจุบันญาติโยมก็ลดน้อยลง ต้องแก้ปัญหาโดยการแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ ข้าวของเครื่องใช้ตอนนี้ก็มีบ้าง ไม่มีบ้าง สิ่งที่ขาดมากที่สุด คือ ค่ารถมาโรงเรียน ค่าอาหารการกิน ค่าข้าวของเครื่องใช้ประจำวัน และขาดเครื่องนุ่งห่มที่ต้องใช้ทุกวัน การเดินทางมาโรงเรียนก็ลำบาก ต้องเดินออกมารอรถที่หน้าวัด บางครั้งรอนานมาก ทำให้มาโรงเรียนสาย อุปสรรคการเรียนก็ยัง ขาดอยู่ ต้องยืมจากเพื่อนหรือไม่ก็ไม่ใช่เลย ปัญหาที่สำคัญก็คือไม่มีทุนที่จะเรียนหนังสือ แต่ก็จะต้องสู้ต่อไปเพราะยังเป็นเด็ก ถ้าไม่เรียนหนังสือ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีอาชีพ

สามเณร G

สามเณร G มีจีวร 4 ผืน สบง 5 ผืน อังสะ 6 ผืน ผ้ารัดอก 2 ผืน ประคต 2 เส้น ร่ม 1 คัน ผ้าเช็ดตัว 2 ผืน กระเป๋าก 2 ใบ ปากกา 3 ด้าม สมุด 24 เล่ม/เทอม ถุงย่าม 2 ใบ หมอน 2 ใบ ผ้าห่ม 2 ผืน ผ้าปูที่นอน 1 ผืน พัดลม 1 เครื่อง ไม้บรรทัด 1 อัน เคยมีเงินมากที่สุด 4,000 บาท และมีเงินน้อยที่สุดส่วน 10 บาท ส่วนใหญ่มีน้อยและบางครั้งไม่มีเลย

สามเณร G ตื่นตอน 4.50 น. ต่อก่อนนั้นก็ล้างหน้า แปรงฟันตี 5 ทำวัตรเช้า นั่งสมาธิ 5.45 น. กวาดพระวิหารและกวาดบริเวณวัดเสร็จเรียบร้อย 6.15 น. ออกบิณฑบาตร 7.00 น. กลับจากบิณฑบาตร 7.15 น. จัมนัดอาหารเช้า จัมนเสร็จขึ้นรถประจำมาโรงเรียน ถึงโรงเรียนประมาณ 8.15 น. หรือ 8.30 น. เรียนหนังสือ จนถึง 15.30 น. เมื่อโรงเรียนเลิกแล้ว เรียนนันทกรรมต่อจนถึง 16.15 น. กลับมาถึงวัดประมาณ 17.00 น. เศษ 17.30 น. กวาดพระวิหารและบริเวณวัด 19.30 น. ทำวัตรเย็นจนถึง 20.30 น. ต่อก่อนนั้น 21.00 น. ทำการบ้าน อ่านหนังสือจนถึง 23.30 น. จึงจำวัด

ปัญหาของ สามเณร G เริ่มตั้งแต่ ป.6 บวชเรียนเพราะฐานะทางบ้านยากจน และการบวชเรียนจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายของทางบ้านที่บ้านมีแต่พ่อคนเดียว พี่ชายมีครอบครัวกันหมดและอยู่คนละจังหวัด ส่วนแม่เสียชีวิตตั้งแต่ สามเณร G เป็นเด็ก และ สามเณร G ไม่เคยเห็นหน้ามารดาเลย สามเณร G บวชเรียนตั้งแต่จบชั้น ป.6 เรียนอยู่ที่โรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยา จนจบชั้น ม.ต้น ส่วนค่าเล่าเรียนจ่ายเองบ้าง พ่อออกให้บ้าง บางครั้งขัดสนก็เขียนจดหมายถึงพี่ชายให้พี่ชายจ่ายให้ หลังจากจบ ม.ต้น ก็ขอให้พ่อส่งเรียนต่อ แต่พ่อไม่มีเงินพอจึงขอให้พี่ชายช่วย ต่อก่อนนั้นก็มาอยู่ที่เชียงใหม่ อยู่วัดช้างค้ำ ต้องขึ้นรถประจำมาโรงเรียน เสียค่ารถเดือนละ 350 บาท ต้องเก็บเงินไว้จ่ายเป็นค่ารถ บางครั้งไม่มีจริง ๆ ก็เขียนจดหมายไปขอพี่ชาย ปัญหาส่วนใหญ่ คือ ขาดอุปกรณ์การเรียน และไม่มีเงินสำหรับเรียนระดับ ม.ปลาย

สามเณร G ต้องแก้ปัญหาด้วยตัวเอง เช่น อาจารย์บอกให้ซื้อหนังสือเล่มใหม่ใช้ในการเรียน ถ้าไม่มีเงินก็ต้องขอยืมเงินจากเพื่อนก่อน ถ้าพี่ให้เงินมาก็ใช้ให้ บางครั้งไม่มีค่ารถก็เขียนจดหมายถึงพี่ชาย แต่ก็ไม่กล้าเขียนทุกเดือน เพราะเกรงใจพี่ชายและอีกอย่างพี่ชายก็มีครอบครัวแล้ว ดังนั้น จึงต้องพยายามเก็บเงินไว้ให้ค่ารถ ค่าเล่าเรียน ฯลฯ

สามเณร G พักอยู่ที่วัด 1 ห้องต้องอยู่กัน 3 คน อาหารการกินก็มากพอสมควร มีไฟฟ้าใช้เพียงพอสำหรับการอ่านหนังสือและทำงานต่าง ๆ การเงินยังขัดสนอยู่ ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวก็ยังขัดสนอยู่เช่นกัน นอกจากนั้นยังขาดหนังสือประกอบการเรียน เสื้อผ้า และค่าเล่าเรียน ขณะนี้ก็แก้ปัญหาโดยการขอความช่วยเหลือจากพี่ชายและเพื่อน แต่ไม่ได้รับกวนทางบ้าน เพราะทางบ้านก็มีปัญหาเช่นกัน

สามเณร H

สามเณร H มีสบง 5 ผืน จีวร 3 ผืน บาตร 1 ลูก ร่ม 1 คัน อังสะ 7 ผืน ตูเก็บหนังสือ 1 ตู้ กล้องสำหรับเก็บของใช้ 3 กล้อง ประคต 2 เส้น ผ้ารัดอก 2 ผืน หนังสือเรียน 1 ชุด ปากกา 1 ด้าม ไม้บรรทัด 1 อัน มุ้ง 1 หลัง ผ้าห่ม 2 ผืน หมอน 2 ใบ หนังสือบาติพระไตรปิฎก และคัมภีร์ศาสนาอื่น ๆ 2 เล่ม นอกจากนั้นก็มีของใช้ส่วนตัวเช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก และแปรงสีฟัน

สามเณร H ตื่นเข้าประมาณตี 5 อาบน้ำ ทำวัตรเช้า เวลา 5.30 น. ออกบิณฑบาตร กลับถึงวัดประมาณ 6.30 น. จันเช้าแล้วไปโรงเรียนสายสามัญ 11.00 น. จันเพล 11.20 น. เรียนพิเศษวิชาภาษาญี่ปุ่น 12.00 น. เข้าเรียนภาคบ่ายตามปกติ 15.30 น. เลิกเรียนกลับวัด ทำการบ้าน 17.00 น. ทำวัตรเย็น 18.00 - 21.00 น. เรียนบาลีภาคค่ำตามปกติ เสร็จแล้วอาบน้ำ ทบทวนหนังสือ จำวัด 23.30 น.

ถ้าเป็นวันหยุดธรรมดา ทำความสะอาดบริเวณวัดและอ่านหนังสือ

เนื่องจากครอบครัวของ สามเณร H มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก สภาพความเป็นอยู่จึงลำบาก ส่วนมากจะไม่มีโอกาสได้ศึกษา พอเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็จะต้องออกเพื่อลดภาระทางครอบครัว และต้องมาบวชเรียนเพื่อเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาควบคู่ไปกับการเรียนสายปรีชา

ปัญหาคือ ขาดทุนทรัพย์ในการซื้ออุปกรณ์การเรียนในด้านต่างๆ เพราะทางบ้านไม่สามารถส่งปัจจัยมาได้ เพราะต้องส่งน้องเรียนอีก 5 คน นอกจากนั้นยังมีปัญหาในเรื่องความเป็นอยู่และที่อยู่อาศัย ส่วนน้องที่เรียนชั้น ป.3 จำนวน 2 คน ป.4 จำนวน 1 คน ป.6 จำนวน 1 คน และ ม.1 อีก 1 คน ก็อยู่ในสภาพเดียวกัน สามเณร H จึงไม่ยอมรับกวนทางบ้าน และพยายามใช้เงินที่ศรัทธาถวายมาอย่างคุ้มค่า

สามเณร H มีปัญหาจากการขาดทุนทรัพย์บ่อยมาก เพราะเป็นสามเณรไม่ได้รับการถวายทานมากนัก การแก้ปัญหา ก็คือการกู้ยืมเงินจากอาจารย์ที่อาศัยอยู่ด้วย ใช้จ่ายไปก่อนแล้วค่อยใช้คืนทีหลัง แต่ถ้าต้องใช้จ่ายมาก เช่น ค่าหนังสือ ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าบำรุงห้อง ก็จะต้องขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง

สามเณร H มีชีวิตก่อนบวชต่างจากชีวิตหลังบวชค่อนข้างมาก เพราะก่อนบวชต้องตื่นแต่เช้า ทำกับข้าว เลี้ยงหมู ไปโรงเรียน เมื่อเลิกเรียนก็ต้องไปเก็บผักให้หมูและเอามาทำอาหาร วันเสาร์-อาทิตย์ ก็ต้องไป

เลี้ยงวัว เลี้ยงควายตั้งแต่เข้าจนดึกจึงกลับบ้าน คำพูดหรือกิริยาอาการของคนอื่นที่แสดงต่อ สามเณร H มักจะเป็นคำหยาบ และบ่งบอกถึงการดูถูก แต่หลังจากบวชแล้วชีวิตได้เปลี่ยนไปหลายอย่าง เช่นมีโอกาสได้เรียนหนังสือสูงขึ้น ไม่ต้องเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย แต่มาเรียนหนังสือแทน ผู้คนโดยทั่วไปก็ให้ความนับถือมากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมด

สามเณร H ขณะนี้อายุ 18 ปี

สามเณร I

สามเณร I มีบาตร 1 ลูก จีวร 3 ผืน สบง 3 ผืน อังสะ 2 ผืน ย่าม 1 ใบ ประคต 3 เส้น รองเท้า 1 คู่ ผ้าห่ม 2 ผืน หมอน 1 ใบ ใบมิดโคน 1 ใบ ผ้ารัดอก 2 ผืน และเคยมีเงินมากที่สุด 2,000 บาท มีเงินน้อยที่สุด 10 บาท

สามเณร I ตื่นนอนเวลาตี 5 แล้วล้างหน้า แปรงฟัน 5.30 น. ออกบิณฑบาตรได้บ้าง ไม่ได้บ้าง คละเคล้ากันไป 6.10 น. กลับจากบิณฑบาตร กวาดลานวัด 6.45 น. ฉ้นเช้า 7.15 น. ไปโรงเรียน 8.30 น. เรียนหนังสือ 11.00 น. ฉ้นเพล (ถือคติ มีกัฉ้น ไม่มีกัฉเยย) 12.00 น. เรียนต่อ 16.15 น. เลิกเรียน กลับกุฏิ 17.00 น. ทำวัตรเย็น 17.30 น. กวาดลานวัด 18.00 น. เรียนบาลี 17.45 น. เลิกเรียนบาลีกลับกุฏิ สรงน้ำ 20.00 น. อ่านหนังสือ ทำการบ้าน 23.00 น. ทำวัตร 24.00 - 1.00 น. เข้านอน

ถ้าเป็นช่วงเข้าพรรษา ต้องตื่นนอน 4.30 น.

สามเณร I มีสมาชิกในครอบครัว 10 คน และเป็นลูกคนที่ 1 มีน้อง 7 คน เป็นผู้หญิงล้วน น้องสาว 1 คน แต่งงานแล้ว ในครอบครัวมีอามาอยู่ด้วยอีก 1 คน ความยุ่งยากลำบากก็เป็นเรื่องการเรียนรู้ของสามเณร I และน้อง ๆ เรื่องข้าวนั้นพอหาได้ ไม่เป็นปัญหาเท่าใด แต่ปัจจัยที่จะใช้ในการเรียนนั้นบอกตรง ๆ ว่าไม่พอ เพราะไม่มีจริง ๆ ตอนที่ยังไม่บวชก็ช่วยกันหาอย่างหาหนุงหนามคำก็เปล่าประโยชน์ เพราะพืชผลที่ปลูกได้ราคาตกต่ำ ขายเพื่อเอาแรง เอาหยาดเหงื่อคืนแทบไม่ได้เลย เป็นเช่นนี้มา 2 ปีแล้ว ในที่สุดน้องคนหนึ่งก็ต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยพ่อแม่ทำไร่ จะทำอย่างไรได้ก็มันไม่มีทางอื่นแล้ว ยังคงเรียนกันอยู่รวมทั้งสามเณร I ด้วยก็ 6 คน พ่อแม่ต้องรับภาระหนักมาก จะเรียนแบบเด็กทั่วไปก็คงไม่ไหว จึงหนีมาบวชเรียนเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายทางบ้านบ้างไม่มากนักน้อย มาบวชเรียนเมื่ออยู่ ม.ปลาย (ม.4) ก็คิดว่าคงไม่ต้องรบกวนพ่อแม่อีกแล้ว เพราะสามารถหารายได้จากงานวัดได้บ้าง แต่ก็ต้องผิดหวัง เมื่อมาอยู่ในวัดก็ไม่เห็นจะมีรายได้ที่จะช่วยในการศึกษาเล่าเรียนได้เลย กลับยิ่งต้องเพิ่มภาระให้กับพ่อแม่มากขึ้นเพราะอยู่ในสมณเพศไม่สามารถช่วยเหลือพ่อแม่หาเลย (ลำบากใจ) อีกอย่าง สามเณร I ก็มาเรียนที่เชียงใหม่ และบ้านอยู่ที่จังหวัดน่าน จึงตกที่นั่งลำบาก พ่อแม่ไม่รู้หนังสือ แค่เขียนชื่อได้เท่านั้น พ่อแม่ไม่เคยได้เรียนได้อ่าน บางครั้งเห็นคนอื่น ๆ เขาได้ของบางอย่าง ก็อยากได้บ้าง แต่ไม่มีทางเป็นไปได้ จึงต้องปลอบใจตัวเองเสมอ (ขอโทษที่ต้องกล่าว) บางครั้งก็อิจฉาคนรวย ๆ ลูกคนรวย ๆ เหมือนกัน ว่าทำไม จึงแตกต่างกันเหลือเกิน แต่ก็ไม่เคยน้อยใจในโชคชะตา

ก็จะพยายามเรียนและเพียรต่อไปคงไม่ตายหรอก สักวันคงจะได้จับใบปริญญากับเขาบ้าง เพราะ สามเณร ।
ถือว่า "ถ้าคนจนได้จับใบปริญญามันน่าอัศจรรย์ ถ้าคนรวยได้จับใบปริญญา ถือว่าเป็นเรื่องปกติ)

สามเณร । มีปัญหาที่ต้องแก้ไขมาโดยตลอด แต่ก็แก้ไขไม่ค่อยได้เพราะต้องอาศัยทุนและไม่มีทุน จึงต้องแก้ไขเพื่อให้อยู่รอดไปได้เป็นวัน ๆ เท่านั้น จนกว่าชีวิตจะหาไม่ ที่ผ่านมาก็ทุ่มเทแรงกายแรงใจทำการเพาะปลูกพืชผลเพื่อค้าขายให้มีรายได้จุนจางกายผอมแห้งไปตาม ๆ วัน ก็ไม่พอ เพราะราคาไม่ดี ยิ่งพ่อแม่ต้องเหนื่อยมาก ต้องทำไร่ทำนา นาน ๆ จึงจะได้พักสักวัน สามเณร । ก็ช่วยอะไรไม่ค่อยได้เพราะอยู่ในสมณเพศ ผันแต่เพียงว่าขอให้เรียนจบ มีงานทำ ซึ่งพ่อแม่ก็คิดเช่นนั้น และขอให้ สามเณร । ตั้งใจเรียน ไม่ออกนอกกริตนอกกรอบ ไม่เสพยา ไม่ติดยา ซึ่งทุกครั้งที่ไปเยี่ยมบ้านก็จะได้รับคำเตือนเช่นนี้ แต่สามเณร । คิดว่ามันทำยาก และถ้าทำได้ พ่อแม่ก็คงจะทำไปแล้ว

สามเณร J

สามเณร J มีจีวร 2 ผืน สบง 2 ผืน อังสะ 2 ผืน บาตร 1 ลูก ร่ม 1 คัน ยาม 3 ใบ ประคต 2 เส้น รองเท้า 2 คู่ หมอน 1 ใบ ผ้าห่ม 1 ผืน ผ้ารัดอก 2 ผืน เคยมีเงินติดตัวมากที่สุด 1,000 บาท และเคยไม่มีเงินเลย

สามเณร J ตื่นนอนเวลาตี 5 ถ้าเป็นวันพระจะทำวัตรเช้า แต่ถ้าไม่ใช่วันพระ ก็จะไปบิณฑบาตรเลย กลับมาประมาณ 6.30 น. หรือ 7.00 น. แล้วแต่จะมีคนใส่บาตรหรือใส่น้อย ถ้ามีคนใส่บาตรก็จะกลับสายหน่อย แต่ช่วงนี้จะไม่ค่อยมีคนใส่บาตร และบางวันก็จะไม่ได้อะไรเลย เมื่อกลับมาถึงก็จะฉันเช้า เสร็จแล้วก็มาโรงเรียนประมาณ 7.45 น. เลิกเรียนเวลา 15.30 น. กลับวัด ทำความสะอาดวัด และทำธุระส่วนตัวเรียบร้อยเวลา 18.00 น. ขึ้นทำวัตรเย็น เมื่อทำวัตรเย็นเสร็จแล้วเวลา 19.00 น. ต้องเรียนนักธรรม-บาลีต่อจนถึง 20.30 น. หรือ 21.00 น. เสร็จแล้วอาบน้ำ ทำการบ้าน อ่านหนังสือแล้วเข้านอนเวลา 22.00 น.

สามเณร J มีพี่น้อง 3 คน มีน้อง 2 คน น้องคนหนึ่งอยู่กับพ่อแม่ใหม่ที่ชลบุรี ส่วนน้องอีก 1 คน อยู่กับยายที่บ้าน ส่วนพ่อและตาเสียชีวิตแล้ว ที่บ้านมีกันอยู่ 4 คน คือ ยาย น้อง หลานและน้า ซึ่งไม่มีผู้ชายเลย ส่วนฐานะทางบ้านก็ดี พอกินพอใช้ไปวัน ๆ ส่วน สามเณร J ก็พอมีอยู่บ้าง ถึงแม้ว่า สามเณร J จะไม่มีเงินเลย ก็จะไม่ขอทางบ้านเด็ดขาด เพราะไม่อยากบวกรบวกร เนื่องจากทางบ้านคงลำบากถ้าต้องจ่ายให้ สามเณร J สามเณร J ต้องการลำบากเพียงคนเดียว ไม่ต้องการให้พี่น้องเดือดร้อน ส่วนเรื่องวัดที่อยู่อาศัยก็ดี อยู่ใกล้โรงเรียน เดินมาก็ถึง ส่วนปัญหาที่ประสบ คือ ขาดเงินในการเล่าเรียนและดำรงชีวิต บางวันอาจมีปัญหาเพราะไม่มีเงินซื้ออาหาร และเครื่องใช้รวมทั้งอุปกรณ์ที่จำเป็นเพราะอยู่วัดไม่มีรายได้ในบางครั้ง

สามเณร J มีปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย มีก็จ่าย ไม่มีก็ไม่รู้ว่าจะไปหาที่ไหน จะไปทำงานก็ไม่ได้ บางครั้งก็นึกอยู่เหมือนกันว่าเรามาบวชมาเรียนเป็นเณร คิดผิดหรือคิดถูก แต่คิดไปคิดว่า บวชก็ดีไปอีกอย่างหนึ่ง ไม่บวชก็ดีไปอีกอย่างหนึ่ง แต่การบวชดีกว่าเพราะไม่บวกรบวกรบพ่อแม่มากนัก และทำให้พ่อแม่สบายใจ ส่วนสามเณร J อยู่ในวัดซึ่งหลายคนคิดว่าสบาย แต่ตามความเป็นจริงแล้วบางวันก็ไม่มีอะไรจะกิน ซึ่งไม่ได้หมาย

ความวุ่นวายที่ทำงานหรือไม่เป็นอันตราย แต่ไปแล้วไม่มีใครใส่บาตร เป็นสามเณรไม่สามารถไปบังคับให้ใครใส่บาตรหรือทำให้เราสบายได้ เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร นอกจากอด

สามเณร K

สามเณร K มีจีวร 2 ผืน อังสะ 3 ผืน สบง 4 ผืน บาตร 1 ลูก โคมไฟ 1 อัน พัดลม(ของวัด) 1 เครื่อง ปากกา 2 ด้าม สมุด 11 เล่ม หนังสือ 10 เล่ม ยาม 2 ใบ รองเท้า 1 คู่ รัตประคต 2 สาย เคยมีเงินมากที่สุด 300 บาท และน้อยที่สุดคือ ไม่มีเลย ขณะนี้มีเงิน 100 บาท ที่พักเป็นห้องอยู่กัน 2 คน ต่อ 1 ห้อง

สามเณร K ตื่นนอน 5.00 น. แล้วทำวัตรเช้าเวลา 5.15 น. ออกบิณฑบาตรเวลา 5.45 น. จันอาหารเช้าเวลา 6.30 น. เวลา 7.00 น. ไปโรงเรียน 8.00 น. เข้าเรียน 11.00 น. พักกลางวัน จันเพล 16.30 น. เลิกเรียน 16.15 น. กลับถึงวัด ทำงานต่าง ๆ ภายในวัดและกวาดลานวัดจนถึง 17.00 น. จึงทำวัตรเย็น 18.00 น. ประชุมโดยเจ้าอาวาส เพื่อให้อยู่ในกฎของวัด 19.00 น. อาบน้ำทำการบ้าน 22.00 น. เข้านอน

สามเณร K มีปัญหาเพราะไม่ได้อยู่ร่วมกับครอบครัวตั้งแต่พ่อถูกจับติดคุก 50 ปี แม่ก็ต้องหาเงินเลี้ยงครอบครัว ปัจจุบันแม่มีสามีใหม่แล้ว และอยู่ที่กรุงเทพฯ ช่วงแรกแม่ก็ส่งเงินมาให้ แต่ขณะนี้แม่ไม่ส่งมาให้อีกเลย มีแต่พี่สาวเท่านั้นที่ส่งเงินมาให้เป็นค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งพี่สาวก็ต้องดูแลครอบครัวของเธอเช่นกัน อยู่วัดก็พยายามเก็บเงินแต่ก็เป็นไปได้ยากเพราะไม่ค่อยมีกิจนิมนต์ นาน ๆ จึงจะมีสักครั้งหนึ่ง ปัญหาก็คือ ญาติพี่น้องและคนในครอบครัวที่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาต้องประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำ ผลผลิตเสียหายและต้องเป็นหนี้สินหนัก

สามเณร K พยายามปล่อยวางปัญหาในครอบครัว ไม่สนใจ แต่ตั้งใจเรียน ส่วนเรื่องการเงินก็พยายามประหยัด โดยเดินมาโรงเรียนและเดินกลับวัด ไม่จำเป็นก็จะไม่ซื้ออะไรเลย โดยเฉพาะวันหยุดจะไม่ใช้จ่ายเงินเลย พยายามบิณฑบาตรเลี้ยงชีพไปวัน ๆ และเรียนให้เต็มที่ ขยันทำงานวัด ช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ของวัด ในช่วงที่วัดมีงานบุญ เจ้าอาวาสจะให้เงินเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อเป็นสินน้ำใจในการทำงาน และเป็นกำลังใจในการแก้ปัญหาให้สามเณรต่อไป

สามเณร K มีชีวิตก่อนบวชที่เป็นอิสระเสรีมากกว่าหลังบวช แต่ถ้าคิดว่าบวชแล้วจะมีอนาคต และได้รับการศึกษาดีกว่าก่อนบวชก็ต้องผิดหวัง เพราะการศึกษา คือการลงทุน กรณีไม่มีทุนและหวังว่าบวชแล้วคงจะได้ปัจจัยสำหรับเรียนก็คงต้องล้มไปเลย เพราะไม่มีทางที่จะเป็นไปไม่ได้ ก่อนบวชก็มีชีวิตเหมือนคนทั่วไป คือไปโรงเรียนแล้วก็กลับมาช่วยพ่อแม่ทำไร่ไถนา เมื่อมาบวชใหม่ ๆ ก็ใจหาย ต้องมาอยู่คนเดียว พึ่งตนเอง อยู่ไกลบ้าน และต้องรับผิดชอบตัวเองมากขึ้น

สามเณร L

สามเณร L มีจีวร 2 ผืน สบง 2 ผืน อังสะ 1 ผืน บาตร 1 ลูก พัดลม 1 เครื่อง โคมไฟ 1 อัน ปากกา 2 ด้าม สมุด 11 เล่ม ดินสอ 1 แท่ง ย่าม 1 ใบ รองเท้า 1 คู่ มีเงินมากที่สุด 500 บาท และมีเงินน้อยที่สุด คือ ไม่มีเงินเลย ขณะนี้มีเงินอยู่ 30 บาท ที่พักห้องละ 2 คน

สามเณร L ตื่นนอนเวลา 4.45 น. ตี 5 ทำวัตร เสร็จจากทำวัตรประมาณตี 5 ครึ่ง ก็ล้างบาตรไป บิณฑบาตร กลับมาประมาณ 6.45 น. แล้วทำเวร ขึ้นเช้าเสร็จประมาณ 7.00 น. ล้างจานแล้วจึงอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน แต่งตัวเสร็จประมาณ 7.40 น. มาโรงเรียน ภาคเช้าเรียนจนถึง 11.00 น. ฉันทเพล เข้าเรียนต่ออีกประมาณ 12.00 น. ตรง เรียนเสร็จอีกทีก็ประมาณ 15.30 น. กลับถึงวัดประมาณ 16.00 น. แล้วก็เรียนนักธรรมบาลีต่ออีกจนถึง 18.00 น. ทำวัตรเย็นต่ออีกจนถึง 19.00 น. เรียนภาษาบาลีต่ออีกจนถึง 21.00 น. อาบน้ำ อ่านหนังสือ ทำการบ้านเสร็จประมาณ 22.30 น. จึงเข้านอน ทำเช่นนี้เป็นประจำ

สามเณร L มีปัญหาเพราะพ่อแม่ทะเลาะกันบ่อยมาก เนื่องจากไม่ค่อยมีเงิน ปัจจุบัน สามเณร L ต้องพึ่งตัวเองโดยการมาบวช เพราะค่าเทอมก็ไม่ต้องเสีย ข้าวก็ไม่ต้องซื้อ แต่มีปัญหาเรื่องการเงินเพราะมีไม่เพียงพอ และไม่ค่อยมีคนถวายปัจจัย นาน ๆ จึงจะมีคนถวายปัจจัยครั้งหนึ่ง อุปกรณ์การเรียนก็มีไม่ครบ จึงขอดูกับเพื่อน ต้องทำงานหนักเพราะงานในวัดมีมากแต่ก็ไม่ได้รับปัจจัย เพราะเงินต้องเป็นของวัด ปัญหาเรื่องอาหาร คือ ถ้าไม่บิณฑบาตรก็ไม่มีข้าวเช้าและข้าวกลางวัน เพราะตามปกติจะห่อข้าวไปโรงเรียนด้วย แต่บางวันก็ต้องอดอาหารเพราะบิณฑบาตรไม่ได้เลย แต่ถ้ามีสตางค์ก็ซื้อรับประทาน ปัญหาที่โรงเรียนก็มี คือ เมื่อมีงานกลุ่มต้องเก็บเงินไปซื้อของมาทำงานร่วมกัน หรือต้องเก็บเงินมาตบแต่งห้องก็ไม่มีเงินจะให้เพื่อน เพื่อนจึงไม่ให้เข้ากลุ่มด้วย บางวันก็อดอาหาร บางครั้งก็ยืมเงินจากสามเณรที่วัดบ้าง แต่เมื่อจ่ายให้กลุ่มไปแล้วก็ไม่มีเงินคืนให้กับผู้ที่ให้ยืม คราวต่อไปเขาก็ไม่ให้ยืม

สามเณร L มีปัญหาไม่มีเงินให้กับกลุ่ม ต้องแก้ปัญหาโดยยืมจากสามเณรที่วัด ซึ่งก็ไม่มีคืนให้กับเขา และถ้าไม่มีจริง ๆ ก็เข้าห้องน้ำตะโกนจนสุดเสียง ซึ่งก็ทำเป็นประจำ สำหรับปัญหาครอกวัดก็แก้โดยเล่าให้เพื่อนสนิทฟังแล้วหาทางแก้ปัญหาด้วยกัน

สามเณร L มีที่พักไม่สู้ดีนัก ต้องพักห้องละ 2 คน แต่ก็มีไฟฟ้าสำหรับอ่านหนังสือ ต้องนอนดิ้นทุกคืนเพราะหลังเลิกเรียนแล้วก็ต้องมาเรียนที่วัด ห้องน้ำต้องใช้ร่วมกัน 2 คนต่อ 1 ห้อง การนอนห้องละ 2 คนทำให้เกิดปัญหาเพราะบางคนอยากนอน แต่อีกคนหนึ่งต้องอ่านหนังสือ ทำให้นอนไม่หลับ ด้านอาหารการกิน ถ้าไม่ออกบิณฑบาตก็ไม่ได้ฉัน บางครั้งบิณฑบาตก็ไม่ได้อาหาร แต่ยังมีดีที่

มีญาติโยมมาวัดทุกเช้า อาหารบางวันก็อร่อย บางวันก็ไม่อร่อย เมื่อมาโรงเรียนก็ต้องอดฉันทเพล เพราะไม่ได้เตรียมข้าวมาด้วยและไม่มีเงินซื้อ ด้านข้าวของเครื่องใช้ก็ยังขาดอยู่ เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน กาน้ำ กระติกน้ำร้อน เพราะไม่มีคนถวาย ส่วนใหญ่ญาติโยมจะถวายพระผู้ใหญ่มากกว่า การเดินทางมาโรงเรียนก็ลำบาก ถ้าวันใดมีเงินก็ขึ้นรถมา แต่ถ้าวันไหนไม่มีเงินก็ต้องเดินมา อุปกรณ์การเรียนก็ยังขาดอยู่ เช่น สมุด ปากกา ดินสอ หนังสือบางวิชา ทุกวันนี้ลำบากมาก เพราะต้องเรียนหนัก นอนดิ้น ทำให้เกิดการเก็บกด

สามเณร M

สามเณร M มีจีวร 3 ผืน สบง 5 ผืน อังสะ 4 ผืน บาตร 1 ลูก ร่ม 1 คัน ย่าม 3 ใบ ผ้ารัดอก 1 ผืน ประคต 3 เส้น สมุด 12 เล่ม ปากกาและดินสอ 4 ด้าม ไม้บรรทัด 1 อัน วิทยุเทป 1 เครื่อง รองเท้า 2 คู่ เคยมีเงินมากที่สุด 1,500 บาท และมีเงินน้อยที่สุด คือ ไม่มีเงินติดตัวเลย โดยเฉลี่ยแล้วจะมีเงินประมาณ 200-300 บาท และมีกระเป๋าถือ 1 ใบ

สามเณร M ตื่นนอนเวลา 5.30 น. เวลา 5.45 น. ทำความสะอาดอุโบสถ และกวาดขยะ 6.30 น. ขึ้นรถมาโรงเรียน ระยะทางจากวัดมาโรงเรียนประมาณ 30 กิโลเมตร 7.45 น. ถึงโรงเรียนและฉันอาหารเช้าที่โรงเรียน 7.50 น. เข้าแถวหน้าเสาธง ไหว้พระ สวดมนต์ 8.25 น. เลิกแถวเข้าห้องเรียน 8.30 น. เรียนวิชาแรกของวันนั้น ๆ 11.00 น. เลิกเรียนฉันเพลกับเพื่อน ๆ ที่ห้องเรียน 12.00 น. เข้าเรียนช่วงบ่าย 15.30 น. เลิกเรียนแล้วกลับวัด 16.50 น. ถึงปากทางเข้าวัด ต้องเดินเข้าวัดอีก 3 กิโลเมตร 17.20 น. ถึงวัดที่อาศัย 18.00 น. สรงน้ำ 20.00-21.00 น. ทำวัตรสวดมนต์ 22.00 น. ทำงานที่จะต้องส่ง 23.00 - 24.00 น. เข้านอน

สามเณร M อยู่ในฐานะที่ยากจน พอจบ ป.6 พ่อแม่ก็ให้มาบวชเรียนในอีกอำเภอหนึ่ง พอเรียน ม.1-3 จบก็จะลาสิกขา เพราะไม่มีใครช่วยเหลือพ่อแม่ แต่เจ้าอาวาสไม่ให้สึก จึงต้องตัดสินใจหนีมาเรียนที่จังหวัดเชียงใหม่ มาคนเดียว หาที่อยู่คนเดียว และได้มาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ ในช่วงแรกที่มาเรียน พ่อก็ป่วยเพราะพ่อมีสุขภาพไม่ดีมาหลายปีแล้ว ไม่ค่อยได้ไปเยี่ยมท่านเพราะการเดินทางลำบาก มีญาติโทรศัพท์มาบอกว่าพ่ออยู่ที่โรงพยาบาลให้รีบกลับ ก็กลับไปเมื่อกลางพรรษานี้ ตอนนี้พ่อทำงานไม่ได้แล้ว อยู่กับบ้าน ทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำงานมากไม่ได้ เพราะมีหลายโรคแทรกซ้อน แม่ต้องทำงานคนเดียว แม่เป็นผู้หญิง ทำงานหนักไม่ได้ สามเณร M กลับมาเรียนซึ่งก็ใกล้จะจบแล้ว แต่อนาคตไม่สู้สดใส เพราะมีปัญหาหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านการเงิน ปัญหาครอบครัวและปัญหาส่วนตัว เมื่อจบแล้วก็ไม่รู้จะทำอย่างไร อยากจะเรียนสูงกว่านี้ แต่ก็ไม่มีปัจจัยที่จะเรียน ไม่มีเลยจริง ๆ อยากได้ความช่วยเหลือ

ที่อยู่ปัจจุบันของ สามเณร M เป็นห้องนอนเล็ก ๆ นอนห้องละ 3 คนในกุฏิ ยังขาดปัจจัยในการเรียน และขาดปัจจัยในการซื้ออุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ขาดค่ารถ ค่าอาหาร ซึ่งต้องใช้จ่ายทุกวัน ๆ ละประมาณ 50 - 70 บาท

สามเณร M แก้ปัญหาเรื่องการเงิน โดยขอยืมจากเพื่อน ถ้าเพื่อนไม่มีก็ขอยืมจากเจ้าอาวาส ซึ่งยืมมาแล้วบางครั้งก็ยังไม่พอใช้จ่าย ปัญหาทางครอบครัวก็พอแก้ไขได้บ้าง คือ อยู่ไกลไม่สามารถไปขอได้ จึงทำให้ครอบครัวมีปัญหาบ่อยลง ด้านการเรียนก็ไม่แน่ใจว่าจะจบเมื่อใดเพราะไม่ทราบว่าจะไปเรียนต่อที่ใด ถ้าไม่สามารถเรียนต่อได้ก็จะออกไปหางานทำ

สามเณร M มีชีวิตก่อนบวชลำบากมาก เพราะต้องช่วยพ่อแม่ทำไร่ เลี้ยงโค ฯลฯ เพราะครอบครัวยากจน หลังจบ ป.6 ก็มาบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัด ไม่ต้องทำงานหนัก เรียนแต่หนังสือ ตื่นเป็นเวลา ทำวัตรสวดมนต์ เรียนธรรมะ ทำงานเบา ๆ เช่น กวาดวัด ทำความสะอาดวิหาร ซึ่งชีวิตของเด็กผู้ชายกับสามเณรต่างกันมาก

สามเณร N

สามเณร N มีใบมิดโคน 1 ใบ สบู่ 1 ก้อน ดังสำหรับอาบน้ำและซักผ้า 2 ถัง บาตร 1 ลูก (ยืมจากพระที่ลาสิกขาแล้ว) สบง 3 ผืน จีวร 3 ผืน อังสะ 4 ผืน ปากกา 3 ด้าม ดินสอสี 10 แท่ง (ส่วนใหญ่ไม่ได้ซื้อ) สมุด 20 เล่ม หนังสือ 30 เล่ม ผ้าห่ม 1 ผืน (เขาให้มา) ถังน้ำ 3 ถัง ย่าม 3 ใบ รองเท้า 1 คู่

มีเงินมากที่สุด 2,000 บาท ตอนเข้าเรียนใหม่ ๆ ที่โรงเรียนธรรมราชาศึกษา มีเงินน้อยที่สุด คือ ไม่มีเงินเลย ตอนนั้นก็ไม่มีเลยสักบาทเดียว แต่ถ้าได้รับภิกษุมนต์ก็จะได้รับถวาย 100 บาท เงินส่วนใหญ่ที่ได้เป็นเงินที่ยืมมาจากลุง และอีกส่วนหนึ่งขอจากคนที่รู้จักกัน ซึ่งได้มากที่สุด 20 บาท เพื่อไปจ้นข้าวเที่ยง ตอนที่ยืมเงินมาจากลุง 1,500 บาท และยังไม่ได้อ่านหนังสือเลย

สามเณร N ตื่นนอนประมาณตี 5 ถ้าเป็นเวรก็ตื่นตี 4 ครั้ง หลังจากนั้นก็ทำวัตรเช้ากวาดใบไม้ ถ้าเป็นวันหยุดก็ตื่น 6 โมงแล้วไปบิณฑบาตร กลับมาก็ล้างถ้วยล้างชาม เพราะเป็นเวรประจำ ถ้าบิณฑบาตร เป็นสาย ๆ ละ 3 รูป ก็ออกจากวัดประมาณ 6 โมงเช้า กลับมาก็ประมาณ 7.30 - 7.50 น. หลังจากนั้นก็มาโรงเรียน ส่วนวันหยุดหลังจากบิณฑบาตรแล้ว ตอนเช้าก็ขึ้นบนวิหาร ลงมาก็ประมาณ 9 โมงกว่า แล้วก็ไปล้างถ้วยล้างชาม ขึ้นห้องทำเวร ทำความสะอาดห้องบ้าง ซักผ้าบ้าง ฯลฯ ส่วนตอนเย็นหรือเลิกเรียนแล้ว ตอน 4 โมงเย็นก็มากวาดใบไม้ เสร็จแล้วก็อาบน้ำ ทำวัตรเย็นประมาณ 18.00 น. (ตอนเย็น) เสร็จแล้วก็อ่านหนังสือ ทำการบ้านนอนก็ประมาณไม่เกิน 4 ทุ่ม ถ้ามีภาระมากก็ประมาณ ตี 1 - 2 ตื่นเช้าก็ 7 โมง เวลามาโรงเรียนก็ออกจากวัดประมาณ 7.50 - 8.00 น. ใช้เวลาในการเดินมาโรงเรียนประมาณ 20 นาที ตอนจ้นเพลก็มีคณะศรัทธามาถวายบิณฑบาต ท่านเจ้าอาวาสซื้อมาบ้าง จ้นพร้อมกันตอน 11.00 น. ช่วง 12.00 - 14.00 น. เป็นช่วงจำวัด ในวันหยุดแต่ตามปกติก็เป็นช่วงเรียนหนังสือ

สามเณร N มีปัญหาทางการเงิน เพราะครอบครัวไม่ค่อยมีเงินต้องยืมคนโน้นที คนนี้ที ตอนนี้เป็นหนี้เขาอยู่ 1,500 - 2,000 บาท (ยืมมาจากลุง) นอกจากนั้นยังมีปัญหาครอบครัว เพราะครอบครัวไม่มีความสุขเลย เพราะพ่อกับแม่อยู่คนละที่ พ่อถูกเพื่อนหักหลังต้องรับเคราะห์ไป คือตอนนี้พ่อติดคุกมา 13 ปีแล้ว ตั้งแต่สามเณร N อยู่ชั้น ป.1 อากับลุงก็ไม่ถูกกัน และแม่ก็ไม่ถูกกับอาด้วย มีปากเสียงกันเป็นครั้งคราว กลับบ้านที่ไรก็ได้ข้าวที่ไม่ค่อยสบายใจเสมอ

ปัญหาทางการเรียนส่วนมากจะขอยืมอุปกรณ์ในการเรียนจากหลาน และคนที่รู้จักกัน ส่วนปัญหาในเรื่องความเป็นอยู่ก็คือ ทุกวันนี้ข้าวเข้ากับข้าวเที่ยง จะไม่ได้กินเลย (ตั้งแต่ ม.4 - ม.6) แต่ตอนนี้มีโยมที่โรงเรียนถวายอาหารเพลให้ก็รอดตายไป เพราะเมื่อก่อน ถ้าจ้นข้าวเข้าก็จะมาโรงเรียนสาย คือมาถึงโรงเรียน 8.30 น. จนฝ่ายปกครองส่งใบเตือนไปที่วัด แต่ถ้าไปบิณฑบาตรก็ไม่ทันทำเวร ปัญหาที่สำคัญเป็นหลัก คือครอบครัวขาดความอบอุ่น ไม่มีเงิน พ่อติดคุก ทำให้ครอบครัวขาดเสาหลัก แม่ต้องอยู่อย่างลำบาก สงสารแม่มาก แม่ทำอาชีพทอผ้า ทำนา มีรายได้มากที่สุด 1,000 บาท/เดือน ซึ่งนาน ๆ จึงจะมีสักครั้ง นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่อยู่อาศัยทางบ้าน ที่ดินที่มีอยู่เป็นของครอบครัวสามเณร N เพียง 1/3 เท่านั้น ส่วนอีก 2 ส่วนเป็นของอา เวลาเมื่อเรื่องขัดใจกัน อา ก็จะนำเรื่องนี้มาพูดเสมอ ทำให้แม่ไม่สบายใจ แต่ก็ยังมีลุงและป้าของพ่อให้กำลังใจกับแม่อยู่

สามเณร N เมื่อได้รับภิกษุมนต์ก็พยายามใช้อย่างประหยัด แต่ถ้าได้รับจากงานฉลองถึง 1,000 บาท ส่วนหนึ่งก็ไปให้แม่ ไปให้ลุงที่ยืมเขามาจ่ายค่าเทอม และอีกส่วนหนึ่งก็เก็บไว้เพื่อซื้อของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ปัญหาทางครอบครัวก็แก้ปัญหาโดยอาศัยการบวชเป็นเณรที่สามารถเข้าได้กับทุกฝ่ายที่พยายามพูดคุยกับแม่ อา ลุง เพื่ออาภกับลุงจะได้เห็นใจสามเณร N บ้าง ส่วนทางพ่อก็พยายามเขียนจดหมายไปหาอยู่เสมอเพื่อเป็นกำลังใจให้ แม่และพ่อต่อสู้ชีวิตต่อไป ยอมรับกับความเป็นจริงทุกอย่างในชีวิต และช่วยผูกมิตรไมตรีต่อทั้ง 3 ฝ่าย และญาติเสมอมา ปัญหาทางการเรียน ตอนนี้อาจารย์ประจำชั้นก็แก้ปัญหาให้ โดยแนะนำให้รู้จักกับลุงที่ขายอาหารกลางวันในโรงเรียนให้มากขึ้นช่วงกลางวันฟรี และสมุด ดินสอ ปากกา หนังสือก็หาซื้อและซื้อมาจากครบแล้วสบายใจขึ้นเยอะเลย

สามเณรพักอยู่ห้องละ 2 คน ห้องพักแคบมาก มีที่เหลื่อพอเดินได้เท่านั้น ห้องนอนกว้างประมาณ 5 - 6 เมตร แต่ดูแคบเพราะมีตู้หนังสือขนาดใหญ่ ในห้องไม่มีโต๊ะเขียนหนังสือ ต้องนอนเขียนบนพื้น หรือไม่ก็ไปเขียนที่โต๊ะใต้ต้นไม้ ความเป็นอยู่ในวัดไม่มีปัญหาอะไร เพราะอยู่กันแบบพี่น้อง แต่วัดจะดุคับแคบไป เนื่องจากมีฆราวาสมาพักอยู่ด้วยและช่วยกันทำวัตรสวด เรื่องอาหารการกินก็ได้จากการบิณฑบาตในตอนเช้า ตอนกลางวันจะมีญาติโยมมาส่งกับข้าว แต่ข้าวจะต้องหุงเอง โดยเจ้าอาวาสซื้อข้าวสารมาให้

สามเณร N เดินทางมาโรงเรียนโดยการเดินเท้าประมาณ 15 - 20 นาที ถ้าจำเป็นและเร่งรีบก็จะขึ้นรถโดยสารมาโดยเสียค่ารถ 5 บาท การเดินเท้ามาโรงเรียนจะต้องออกจากวัดแต่เช้าประมาณ 7.40 น. ทำให้ไม่ได้ฉันอาหารเช้า แต่ถ้าขึ้นรถโดยสารมาก็จะได้ฉันเช้า เพราะออกจากวัดประมาณ 8.00 น. ก็มาถึงโรงเรียนทันเวลาเช้าแถวพอดี

อุปกรณ์การเรียนมีเกือบครบแล้ว เพราะมีคนและเพื่อนให้ คงขาดแต่ไม้บรรทัด ซึ่งก็ขอยืมจากเพื่อนได้

สามเณร N ต้องการได้รับความช่วยเหลือในเรื่องปัจจัย ในการศึกษาและการยอมรับสภาพที่เป็นจริงของสมณะในปัจจุบัน และอยากให้พระผู้ใหญ่ให้ความสนใจในสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริง ๆ

สามเณร N มีชีวิตก่อนบวชที่ค่อนข้างอิสระ ทำงานหาเงินมาให้แม่ที่บ้าน ไม่ได้เรียนหนังสือหลังจบ ป.6 แล้ว และคิดว่าคงไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือแล้ว ความเป็นอิสระมาก ไปไหนมาไหนก็ไม่ใครบังคับ ไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อห้ามเกี่ยวกับการเป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกิน การนอน ฯลฯ ใช้ชีวิตตามลำพัง แต่ต้องเอาตัวรอดให้ได้ บางครั้งถูกนายจ้างกดขี่ข่มเหง กินแรง และใช้จ่าย ฟุ่มเฟือย แต่ก็มีประสบการณ์ในชีวิตซึ่งจะทำให้ไม่ถูกหลอกหลวงได้ง่าย

สามเณร N มีชีวิตหลังบวชที่ต่างจากก่อนบวชมาก คือ ทำให้ฐานะของครอบครัวดีขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง มีคนรู้จักและให้ความนับถือ ทำให้ครอบครัวและพี่น้องมีความภาคภูมิใจ การบวชทำให้รู้จักวางตัว เรียบร้อย เป็นที่เคารพนับถือมีจิตใจที่ตั้งงาม และมีโอกาสเรียนอีกครั้งหนึ่ง การบวชทำให้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้อีกมาก เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีสงฆ์ นอกจากนั้นยังทำให้รู้จัก ชุ่มใจ เข้าใจหลักพระพุทธศาสนา ลดความก้าวร้าวแต่ก็ขาดอิสระไปด้วยเช่นกัน